

LKI.430.3.2023
Nr ewid. 77/2023/P/23/059/LKI

Informacja o wynikach kontroli

**FUNKCJONOWANIE SZKOLNYCH SYSTEMÓW
OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH
I ZACHOWANIA UCZNIÓW
W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM**

DELEGATURA W KIELCACH

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim

Dyrektor Delegatury NIK w Kielcach

Grzegorz Walendzik

Akceptuję:

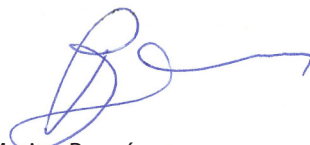
Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Małgorzata Motylow

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia

17.09.2023r

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. OCENA OGÓLNA	8
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	10
4. WNIOSKI.....	22
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	23
5.1. Tworzenie i wdrażanie wewnętrznych systemów oceniania uczniów	23
5.1.1. Zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów	24
5.1.2. Zasady oceniania zachowania uczniów.....	34
5.2. Realizacja i dokumentowanie oceniania uczniów	46
5.2.1. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów	47
5.2.2. Ocenianie zachowania uczniów	59
5.3. Nadzór pedagogiczny nad ocenianiem uczniów	65
5.3.1. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratora oświaty	66
5.3.2. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektorów szkół.....	77
6. ZAŁĄCZNIKI	85
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	85
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	94
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	104
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	105
6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	106
6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra	111

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

Kurator	Świętokrzyski Kurator Oświaty;
Ministerstwo	Ministerstwo Edukacji i Nauki utworzone 1 stycznia 2021 r. w drodze przekształcenia Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego ¹ ;
Minister	Minister Edukacji i Nauki (wcześniej: Minister Edukacji Narodowej);
Prawo oświatowe	ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe ² ;
ocena ważona	ocena wystawiana jako średnia elementów (ocen), którym przypisywane są różne wagi (znaczenia) w ten sposób, że elementy o większej wadze mają większy wpływ na średnią (także: średnia ważona) ³ ;
ocena przewidywana	ocena jaką prawdopodobnie uzyska uczeń na koniec roku, o ocenie tej nauczyciele informują ucznia i jego rodziców (prawnych opiekunów) przed rocznym klasyfikacyjnym zebraniem rady pedagogicznej ⁴ ;
PZO	przedmiotowe zasady oceniania;
rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 ⁵ ;
rozporządzenie w sprawie oceniania	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych ⁶ ;
rozporządzenie w sprawie nadzoru	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego ⁷ ;
rozporządzenie w sprawie dokumentowania	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji ⁸ ;
rozporządzenie w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków przechodzenia ucznia ze szkoły publicznej, publicznej szkoły artystycznej, szkoły niepublicznej lub niepublicznej szkoły artystycznej o uprawnieniach publicznej szkoły artystycznej, do szkoły publicznej innego typu albo szkoły publicznej tego samego typu ⁹ ;

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. poz. 2334).

² Dz. U. z 2023 poz. 900.

³ Encyklopedia PWN (<https://encyklopedia.pwn.pl/>).

⁴ W przepisach oświatowych pojęcie to nie występuje bezpośrednio, wynika z art. 44b ust. 8 pkt 3 i ust. 9 pkt 2 ustawy o systemie oświaty.

⁵ Dz. U. poz. 493, ze zm.

⁶ Dz. U. poz. 373, ze zm.

⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.

⁸ Dz. U. poz. 1646, ze zm.

⁹ Dz. U. poz. 1641, ze zm.

- ustawa o NIK** ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁰;
- WZO** wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów, o których mowa w art. 44b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹¹;
- zdalne nauczanie** realizacja zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, gdy funkcjonowanie szkół zostało w całości/części ograniczone lub zawieszona w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19; przeciwieństwo do formy stacjonarnej.

¹⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.

¹¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2230.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy w wybranych szkołach województwa świętokrzyskiego prawidłowo realizowane jest wewnętrzne ocenianie uczniów?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy prawidłowo tworzono i wdrażano szkolne systemy oceniania uczniów?
2. Czy ocenianie uczniów oraz dokumentowanie tego procesu realizowane było prawidłowo?
3. Czy ocenianie uczniów było nadzorowane prawidłowo?

Jednostki kontrolowane

Kuratorium Oświaty w Kielcach.

Osiem publicznych szkół podstawowych i ponadpodstawowych funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego (w Informacji wykorzystano również wyniki kontroli doraźnej I/22/003 przeprowadzonej w dwóch szkołach).

Okres objęty kontrolą

Lata szkolne 2020/2021–2022/2023 (I półrocze).

Dla realizacji celów kontroli wykorzystano dowody sporządzone w latach wcześniejszych, związane z przedmiotem kontroli, a także dane statystyczne dotyczące tych okresów.

W roku szkolnym 2021/2022 w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych (w tym policealnych) w województwie świętokrzyskim kształciło się 149,4 tys. osób. We wrześniu 2021 r. kształcenie rozpoczęto w 547 szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży oraz 341 szkołach ponadpodstawowych (w tym policealnych). W szkołach podstawowych w województwie świętokrzyskim uczyło się w tym roku szkolnym 89,4 tys. uczniów (o 0,2% więcej niż przed rokiem), w szkołach po ponadpodstawowych – 60 tys. uczniów, tj. o 1,2% więcej niż przed rokiem¹².

W Polsce obowiązuje jednolity system oceniania szkolnego. Każda szkoła publiczna realizuje zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, o których mowa w rozdziałach 3a i 3b ustawy o systemie oświaty. W przepisach wykonawczych do ww. ustaw wskazano wymagania edukacyjne jako punkt odniesienia w ocenianiu uczniów, uregulowano sposób dokumentowania przebiegu nauczania, prowadzenia nadzoru pedagogicznego, a także doprecyzowano kwestie związane z ocenianiem osiągnięć edukacyjnych uczniów i wykorzystaniem w pracy szkoły wyników oceniania zewnętrznego. Szkoły korzystają z autonomii w budowaniu szkolnych systemów oceniania¹³. Oprócz szczegółowych warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, ustalenie których prawodawca bezpośrednio nakazał szkołom oraz tych, które powinny zostać opisane z racji ich niepełnego uregulowania w przepisach oświatowych, szkoły mogą także umieścić w statucie to, co zostanie uznane za ważne z różnych względów, np. wykorzystanie oceny ważonej.

Celem niniejszej kontroli była analiza zgodności z prawem wewnątrzszkolnych zasad oceniania oraz zastosowania ich w praktyce szkolnej. Kwestie związane z wewnątrzszkolnym ocenianiem osiągnięć uczniów mają znaczenie w obszarach związanych z jakością i poziomem edukacji w Polsce, których miernikiem są m.in. wyniki egzaminów zewnętrznych. Sprawdzanie poziomu opanowania przez uczniów wiedzy i umiejętności jest nieodłącznym elementem procesu kształcenia, a obowiązkiem nauczyciela jest stworzenie uczniowi, niezależnie od poziomu jego rozwoju, takich warunków, aby mógł odnosić sukces na miarę swoich możliwości. Ocenianie zachowania może z kolei wpływać na postawy uczniowskie poprzez wdrażanie ich do respektowania zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków określonych w statucie szkoły. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów budzi wiele kontrowersji, ponieważ może zawierać błędy merytoryczne, wynikające z omyłności człowieka i niewłaściwego interpretowania przez szkoły praw dziecka i ucznia. Skutki oceniania szkolnego mogą być widoczne w postępowaniu człowieka przez całe życie, doświadczenia edukacyjne mogą utrwalać wizerunek własny pełen deficytów albo wskazywać drogę do samodoskonalenia.

¹² <https://kielce.stat.gov.pl/dane-o-województwie/edukacja-i-wychowanie/> [dostęp: 22 sierpnia 2023 r.].

¹³ K. Sijko, A. Walczak, D. Wiszejko-Wierzbička; *Raport z ogólnopolskiego badania pn. Systemy oceniania w szkole – prawo i praktyka* (<http://produkty.ibe.edu.pl/docs/raporty/ibe-ee-raport-systemy-oceniania-w-szkole-prawo-i-praktyka.pdf>); [dostęp 5 lipca 2023 r.].

Na występowanie stanów problematycznych w tym obszarze mogą wskazywać informacje, zawarte w doniesieniach medialnych¹⁴ i innych publikacjach¹⁵ oraz sygnały o nieprzestrzeganiu praw uczniów w polskich szkołach, pochodzące od organizacji i grup nieformalnych zajmujących się problematyką praworządności w szkołach, w tym monitorowaniem i analizą regulacji statutowych¹⁶.

¹⁴ *Polskie szkoły nagminnie łamią prawa uczniów*, Rzeczpospolita (nr 87) z 14 kwietnia 2023 r.

¹⁵ *Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań*, pod redakcją Ł. Korzeniowskiego, <https://raport.sus.org.pl/raport>; *Monitoring praw uczniowskich w odniesieniu do zapisów statutów szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży*; *Stowarzyszenia dO!Pamina Lab*, <https://szkolajestnasza.pl/2022/09/16/raport-z-monitoringu-praw-uczniowskich-w-odniesieniu-do-zapisow-statutow-szkolnych-w-szkolach-dla-dzieci-i-mlodziezy> [dostęp: 27 lipca 2023 r.].

¹⁶ *Stowarzyszenie Umarłych Statutów, GoSzko*, tj. Fundacja Godność w Szkole, Stowarzyszenie Kogutorium, Fundacja Budząca się Szkoła.

2. OCENA OGÓLNA

Ocenianie uczniów najczęściej nie było prowadzone zgodnie z przepisami

W większości objętych kontrolą szkół z województwa świętokrzyskiego, wewnątrzszkolne ocenianie uczniów nie było prowadzone prawidłowo i rzetelnie. Systemy oceniania wdrożone w tych szkołach najczęściej nie były w pełni zgodne z wymogami określonymi w przepisach oświatowych, a ustalanie ocen nie gwarantowało realizacji celu tego procesu, tj. dostarczania uczniom informacji o postępach w nauce, motywowania do dalszego wysiłku i doskonalenia działań edukacyjnych.

Wewnątrzszkolne zasady oceniania w dziewięciu spośród dziesięciu skontrolowanych szkół (90%) nie tylko nie były zgodne z ustawą o systemie oświaty, ale przede wszystkim nie dawały uczniom jasnego obrazu, co do prawidłowych reguł oceniania. Przykładowo, nie określano w nich, jakie warunki muszą być spełnione, aby otrzymać wyższą ocenę roczną od przewidywanej, pomimo że jest to wymagane art. 44b ust. 6 pkt 6 ustawy o systemie oświaty. W stosunku do uczniów aspirujących do oceny celującej formułowano warunek wykazania się wiedzą spoza programu nauczania, podczas gdy – stosownie do art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty – pełne opanowanie treści ujętych tym programem powinno dawać możliwość uzyskania najwyższej noty. Prawo uczniów pełnoletnich do usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach szkolnych zostało uwzględnione w statucie tylko jednej szkoły ponadpodstawowej, mimo wymagania sformułowanego w art. 99 ust. 2 Prawa oświatowego. Większość skontrolowanych przedmiotowych zasad oceniania nie została opracowana prawidłowo, gdyż ustalone w nich zasady oceniania były niespójne ze statutem lub niezgodne z przepisami.

W szkołach realizowano obowiązek oceniania uczniów zgodnie z art. 44b ust. 6 pkt 3 i 5 i art. 44c ustawy o systemie oświaty, jednak w większości z nich proces ten i dokumentowanie jego wyników nie były prowadzone prawidłowo i rzetelnie. W ośmiu szkołach (80%) niesystematycznie monitorowano pracę uczniów (np. ustalano ocenę roczną na podstawie jednej lub dwóch ocen cząstkowych, a większość ocen wystawiano niedługo przed końcem półrocza). Nieprawidłowości w tym zakresie polegały także na nieuwzględnieniu zaplanowanych do oceny form aktywności uczniów – najczęściej dotyczyło to rezygnacji z oceniania odpowiedzi ustnych na rzecz sprawdzianów lub innych form prac pisemnych. W sześciu szkołach od 15% do 75% uczniów, których dokumentacja była badana, nie otrzymywało żadnych ocen z odpowiedzi (także w czasie nauki stacjonarnej), a w jednej szkole w ogóle zrezygnowano z oceniania tej formy aktywności, nawet w nauczaniu języków obcych. NIK podkreśla, że podejście takie zasadniczo ogranicza możliwości rozwijania w szkole kompetencji językowych i komunikacyjnych uczniów. W pięciu szkołach (50%) nauczyciele stosowali niezgodne z wewnętrznymi zasadami oceniania kryteria ustalania ocen bieżących, wbrew obowiązującym przepisom oświatowym wystawiali uczniom oceny za egzaminy próbne lub oceny niedostateczne za niewłaściwe zachowanie na zajęciach.

W ośmiu skontrolowanych szkołach (80%) roczne oceny osiągnięć edukacyjnych z co najmniej jednego przedmiotu (z czterech poddanych szczegółowej analizie) i/lub zachowania nie zostały prawidłowo ustalone dla od 21% do 63% uczniów. Nieprawidłowości dotyczyły nieuzasadnionego zaniżania tych ocen lub nieuwzględniania kryteriów ich ustalania przyjętych w tych szkołach. Przykładowo podwyższano ocenę zachowania uczniom, którzy przynosili do szkoły papier do kserokopiarek. W ocenianiu zachowania uczniów w ośmiu szkołach (80%) niekonsekwentnie stosowano kryteria przyjęte w WZO, gdyż wbrew przyjętym ustaleniom wystawiano wzorowe i bardzo dobre oceny uczniom, którzy opuścili bez usprawiedliwienia nawet 100 godzin lekcyjnych lub otrzymali naganę wychowawcy klasy.

Przyczyną tych nieprawidłowości były niewłaściwe WZO, nieprzestrzeganie zasad oceniania przez nauczycieli albo niezapewnienie przez dyrektorów szkół jednolitego podejścia do interpretacji przyjętych regulacji. W ocenie NIK nieprawidłowości te mogły powodować, że otrzymana ocena jest postrzegana przez uczniów lub też ich rodziców jako niesprawiedliwa i nie spełnia celów, określonych w art. 44b ust. 5 ustawy o systemie oświaty.

Dokumentacja oceniania i promowania uczniów nie była prowadzona w pełni rzetelnie w sześciu szkołach, w tym niedokładnie uzupełniano arkusze ocen, a w przypadku większości egzaminów klasyfikacyjnych (60% analizowanych) stwierdzono naruszenie rozporządzenia w sprawie oceniania i rozporządzenia w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół.

Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektorów szkół nie był w pełni prawidłowy w kontekście skuteczności przeciwdziałania nieprawidłowemu ocenianiu uczniów, mimo iż zostały zachowane formalne wymogi w zakresie organizacji tego nadzoru. Kurator oraz dyrektorzy szkół opracowywali i ogłaszali plany nadzoru pedagogicznego, które zawierały elementy wymagane przepisami oraz przedstawiali wnioski ze sprawowanego nadzoru, przy czym nadzór Kuratora tylko w niewielkim zakresie dotyczył oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w szkołach oraz prawidłowości opracowania statutów. Wnioski z nadzoru sprawowanego przez dyrektorów szkół wskazywały najczęściej na konieczność rzetelnego prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania, systematycznego oceniania uczniów oraz informowania o postępach w nauce uczniów i ich rodziców (opiekunów prawnych), nie pozwolił jednak na zidentyfikowanie większości nieprawidłowości ujawnionych w toku kontroli NIK.

W połowie szkół rady pedagogiczne nie ustaliły sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego w tym sprawowanego nad szkołą przez Kuratora, w celu doskonalenia pracy szkoły (art. 70 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego). Wyniki kontroli wskazują, że w szkołach tych dyrektorzy nie zapewnili prawidłowego opracowania statutu nie zapobiegli także sformułowaniu i stosowaniu niewłaściwych przedmiotowych zasad oceniania z przynajmniej dwóch przedmiotów.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

We wszystkich dziesięciu szkołach objętych kontrolą spełniono wymagania art. 98 ust. 1 pkt 8 Prawa oświatowego – ich statuty zawierały szczegółowe warunki i sposoby oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, o których mowa w art. 44b ustawy o systemie oświaty.

Nieprawidłowe opracowanie WZO

W dziewięciu szkołach (90% szkół objętych kontrolą) WZO nie zostały opracowane zgodnie z przepisami, gdyż nie ustalono w nich: wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny klasyfikacyjne (art. 44b ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie oświaty)¹⁷ i/lub warunków i trybu otrzymania wyższych ocen klasyfikacyjnych i zachowania niż przewidywane (art. 44b ust. 6 pkt 6 ww. ustawy)¹⁸ i/lub terminów i form informowania ucznia i jego rodziców (opiekunów prawnych) o przewidywanych dla uczniów rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych (art. 44g ust. 1 ustawy o systemie oświaty)¹⁹ i/lub określenia sposobu uzasadnienia przez nauczycieli wystawionej oceny (art. 44e ust. 3 ustawy o systemie oświaty)²⁰ i/lub zawarto w nich postanowienia niezgodne z przepisami oświatowymi, np. dotyczące składu lub trybu pracy komisji powołanej do ustalenia oceny w sytuacji złożenia przez ucznia lub jego rodziców zastrzeżeń od rocznej oceny zachowania (§17 ust. 7 rozporządzenia w sprawie oceniania)²¹ czy też wpływu oceny zachowania na klasyfikowanie ucznia i promocję do następnej klasy (art. 44f ust. 9 pkt 2 ustawy o systemie oświaty)²². W statutach większości szkół ponadpodstawowych (czterech z pięciu objętych kontrolą) nie uwzględniono prawa ucznia pełnoletniego do usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach szkolnych, mimo iż zgodnie art. 99 pkt 2 Prawa oświatowego, w statucie należało określić m.in. formę takiego usprawiedliwienia (infografika nr 1).

WZO opracowane w siedmiu szkołach zawierały wewnętrznie sprzeczne regulacje lub nie ujęto w nich pełnego/prawidłowego brzmienia przywołanych przepisów oświatowych (co mogło prowadzić do ich błędnej interpretacji), a brak należytej staranności przy wprowadzaniu zmian spowodował, że zamieszczone odwołania nie były właściwe (miało to znaczący wpływ na czytelność treści tych dokumentów). [str. 24–27, 39–42]

Uzależnianie oceny zachowania od wyglądu ucznia

W sześciu szkołach (60% szkół objętych kontrolą) przewidziano możliwość obniżenia oceny zachowania, jeśli wygląd uczniów był nieodpowiedni. Zgodnie z WZO obowiązującym w tych szkołach uczeń, który farbował włosy, malował paznokcie lub stosował makijaż, nie mógł

¹⁷ Wymagań tych nie opracowano w ośmiu szkołach (80%) w odniesieniu do co najmniej dwóch przedmiotów z czterech poddanych szczegółowej analizie.

¹⁸ Nie zostały one określone w pięciu szkołach, a ustalone w trzech innych nie gwarantowały rzeczywistej możliwości poprawiania najniższych ocen.

¹⁹ Nie określono ich w trzech szkołach (30% objętych kontrolą).

²⁰ W pięciu szkołach (50%).

²¹ W ośmiu szkołach (80%).

²² W czterech szkołach (40%).

mieć wzorowej ani bardzo dobrej oceny zachowania, a nieprzestrzeganie zasad dotyczących wyglądu mogło być (w dwóch z tych szkół) podstawą do obniżenia oceny zachowania nawet do nieodpowiedniej.

NIK zauważa, że art. 99 pkt 3 Prawa oświatowego, wymaga określenia w statucie szkoły obowiązków w zakresie przestrzegania zasad ubierania się uczniów na terenie szkoły, nie dotyczy to jednak szeroko pojętego wyglądu uczniów. [str. 39–40]

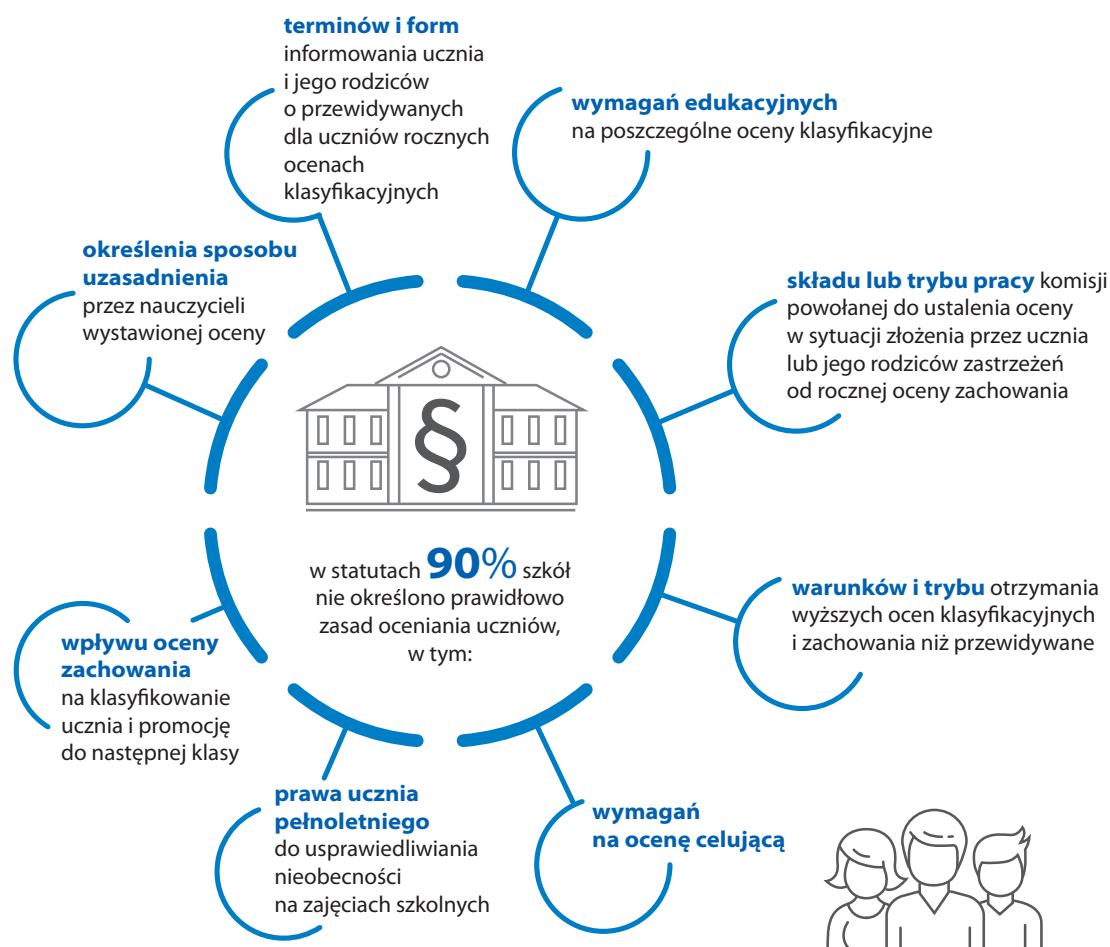
We wszystkich szkołach przyjęto, że bieżące, śródroczne i roczne ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów będzie dokonywane z wykorzystaniem stopni szkolnych wskazanych w § 7 rozporządzenia w sprawie oceniania (celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, dopuszczający, niedostateczny). W sześciu szkołach w klasyfikacji śródrocznej i rocznej (o której mowa w art. 44f ust. 1–3 ustawy o systemie oświaty) wykorzystano ocenę ważoną, w jednej – ocenę punktową, w jednej podstawą ustalenia tych ocen była średnia arytmetyczna ocen częściowych, zaś w pozostałych dwóch szkołach pozostawiono ustalenie ocen wyłącznie decyzji nauczyciela. W okresie objętym kontrolą w jednej szkole zrezygnowano ze stosowania oceny ważonej (celem było pobudzenie motywacji uczniów do systematycznego zdobywania wiedzy), a w dwóch innych system ten wprowadzono (by zobiektywizować ocenianie i wzmocnić funkcję informacyjną oceny). Wprowadzenie oceny ważonej w jednej z ww. szkół nie było wsparte wystarczająco szerokimi konsultacjami z uczniami i ich rodzicami.

W pięciu szkołach przyjęto punktowy system oceniania zachowania polegający na tym, że uczeń otrzymywał na początku półrocza pewną liczbę punktów (tzw. *kredyt punktowy*) i mógł zdobywać punkty dodatnie, podejmując działania określone w statucie jako zachowania pozytywne (np. praca w samorządzie uczniowskim) lub punkty ujemne, gdy prezentował zachowania określone jako negatywne (np. opuszczanie zajęć bez usprawiedliwienia). [str. 25–27, 35–36]

Klasyfikowanie uczniów z wykorzystaniem oceny ważonej lub punktowej

Infografika nr 1

Zasady oceniania przyjęte w szkołach objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

Nieprawidłowe opracowanie PZO

We wszystkich szkołach opracowano PZO dla przedmiotów objętych szczegółową analizą²³. Dokumenty te, zgodnie ze statutami, powinny stanowić uzupełnienie WZO poprzez określenie: szczegółowych wymagań edukacyjnych na oceny szkolne (wymaganych art. 44b ust. 6 pkt 1 i ust. 8 pkt 1 ustawy o systemie oświaty), zasad oceniania bieżącego, w tym sposobów sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów, wagi ocen z tych aktywności (w szkołach stosujących ocenę ważoną lub punktową), zasad zgłaszania nieprzygotowania, form i terminów poprawiania ocen przez uczniów lub uzupełniania ocen z prac pisemnych, na których byli nieobecni. Zasady oceniania, określone w 31 z 38 PZO (82%) podanych szczegółowej analizie, były niezgodne z przepisami dotyczącymi oceniania i/lub niespójne z postanowieniami statutu szkoły. W 10 PZO (opracowanych w sześciu szkołach) nie określono, uwzględniających specyfikę przedmiotu, wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania

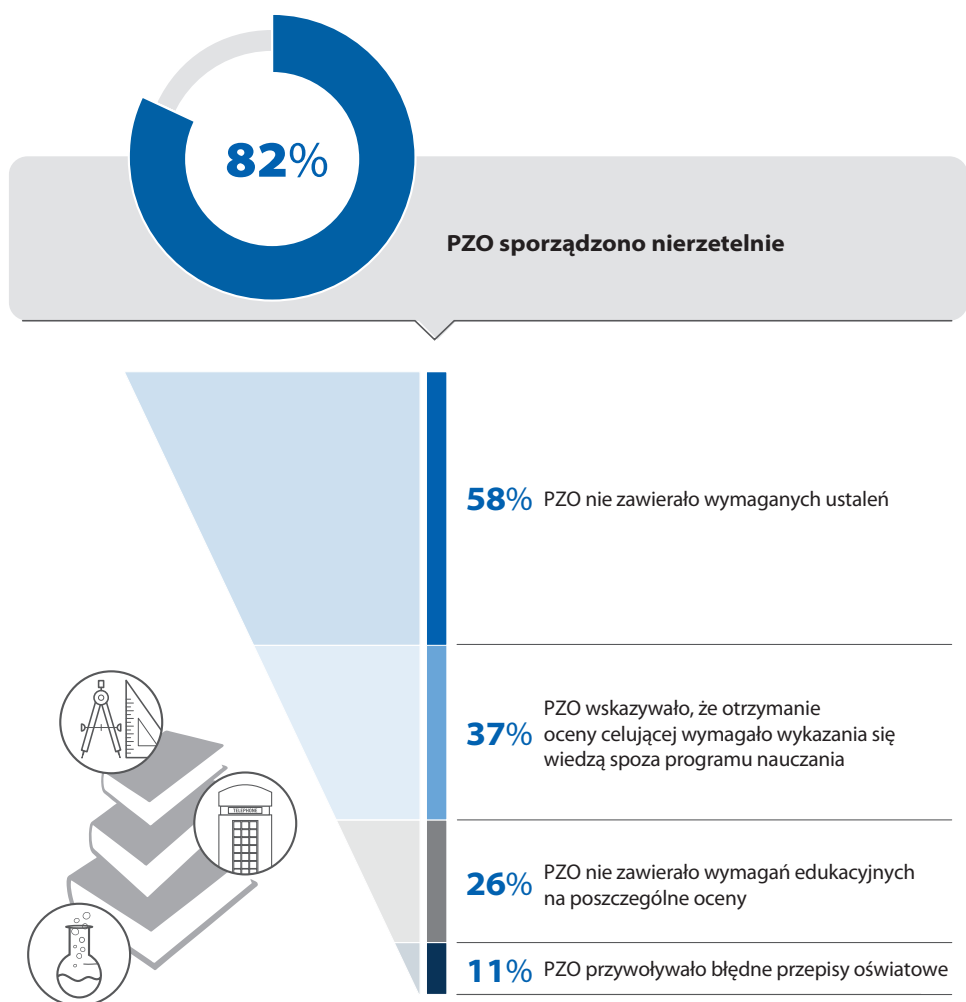
²³ W każdej szkole poddano szczegółowej analizie PZO dotyczące trzech przedmiotów, tj. matematyki, języka angielskiego i wychowania fizycznego, w pięciu szkołach dodatkowo PZO z chemii, w dwóch szkołach PZO z fizyki, a w jednej PZO z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

przez uczniów śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych, w 14 PZO (obowiązujących w ośmiu szkołach) nieprawidłowo określono wymagania na ocenę celującą. Sprzeczność ze statutem stwierdzono w przypadku 22 PZO (opracowanych w ośmiu szkołach) gdyż w dokumentach tych przyjęto inne (wyższe) kryteria oceny prac pisemnych oraz wagi oceniania poszczególnych form aktywności niż w WZO, nie określono zasad ustalania ocen bieżących, ich poprawy lub przyjęte zasady były nieprawidłowe, np. w dwóch szkołach prawo do poprawienia oceny z pracy pisemnej mieli tylko uczniowie, którzy nie sprawiali kłopotów wychowawczych na zajęciach, mimo że zgodnie z art. 44f ust. 9 ustawy o systemie oświaty, ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów i zachowania powinno być dokonywane odrębnie (infografika nr 2). [str. 31–32]

Infografika nr 2

Przedmiotowe zasady oceniania w szkołach objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

W dziewięciu szkołach nieprawidłowo ustalono wymagania edukacyjne, które musi spełnić uczeń, by otrzymać ocenę celującą. W statutach czterech szkół oraz w co najmniej jednym PZO opracowanym w ośmiu szkołach, przyjęto, że na ocenę celującą uczeń powinien *wykazać się wiadomościami*

Niewłaściwe wymagania na ocenę celującą

i umiejętnościami znacznie wykraczającymi poza program nauczania, co było niezgodne z art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, gdyż ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia powinno polegać na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania. [str. 25, 31–32]

**Informowanie
o wymaganiach
i ustalanie ocen uczniom**

We wszystkich szkołach przeznaczono (na początku roku szkolnego) jedną lekcję na przedstawienie uczniom przedmiotowych zasad oceniania oraz kryteriów oceny zachowania, spełniając obowiązek informacyjny wynikający z art. 44b ust. 8 i 9 ustawy o systemie oświaty. W okresie objętym kontrolą ustalono bieżące, śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z obowiązkowych przedmiotów nauczania oraz śródroczne i roczne oceny zachowania, realizując obowiązek wynikający z art. 44b ust. 6 pkt 3 i 5 ustawy o systemie oświaty. [str. 29–30, 32, 47]

**Nierzetelne
ocenie bieżące**

W ośmiu szkołach (80% szkół objętych kontrolą) w odniesieniu do dużej grupy uczniów nie realizowano rzetelnie celu oceniania bieżącego sformułowanego w § 12 rozporządzenia w sprawie oceniania, zgodnie z którym ma ono zapewnić monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywać uczniowi informację o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć. Mianowicie: (1) nie oceniano wszystkich zaplanowanych w WZO aktywności uczniów (w siedmiu szkołach średnio od 15% do 75% uczniów z klas, których dokumentacja była objęta szczegółową analizą²⁴, nie otrzymało oceny z odpowiedzi ustnych, w tym w czasie nauki stacjonarnej), w jednej szkole ponadpodstawowej usunięto tę ocenę z WZO, a w szkole podstawowej *na wniosek uczniów* zrezygnowano z oceniania wypowiedzi z języka obcego i zastąpiono je ocenami z karkówek; i/lub (2) nie zachowano wymaganej częstotliwości oceniania (w pięciu szkołach od 20% do 35% uczniów nie uzyskało więcej niż dwóch ocen cząstkowych w stosunku do ustalonego minimum, w sześciu szkołach stwierdzono przypadki, że oceny śródroczne/roczne były konstruowane na podstawie jednej lub dwóch ocen cząstkowych, a większość ocen wystawiano tuż przed końcem półrocza. W jednej szkole nie wystawiono żadnych ocen bieżących uczniom, którzy systematycznie uczęszczali na zajęcia lekcyjne (uczniowie ci nie zostali sklasyfikowani); i/lub (3) oceny bieżące nie zawsze ustalano rzetelnie, gdyż zaniżano je w stosunku do przyjętych na początku roku kryteriów (w czterech szkołach stwierdzono stosowanie przez nauczycieli – niezgodne z PZO i WZO – wyższych kryteriów przeliczenia wyników sprawdzianów na oceny lub niestosowanie właściwych wag dla ocen); i/lub (4) oceny osiągnięć edukacyjnych uzależniano od zachowania uczniów podczas zajęć (za niewłaściwe zachowanie wystawiano oceny niedostateczne lub przeprowadzano tzw. *sprawdziany frekwencyjne*); i/lub (5) wbrew WZO wystawiano oceny niedostateczne za brak pracy

²⁴ Do próby wybrano po dwie klasy z każdej szkoły, analizie poddano dokumentację nauczania tych klas na przestrzeni dwóch lat szkolnych.

domowej (w jednej z klas wystawiono czterem uczniom od siedmiu do 21 ocen niedostatecznych za brak pracy domowej); i/lub (6) wszystkim uczniom z klas objętych badaniem wystawiano oceny cząstkowe, które nie dotyczyły materiału objętego programem nauczania w danej klasie (w dwóch szkołach uwzględniano w klasyfikacji oceny z diagnoz lub egzaminów próbnych) – infografika nr 3. [str. 49–50]

W klasyfikacji śródrocznej i rocznej nauczyciele kierowali się wynikami oceniania bieżącego, tj. ocenami cząstkowymi, średnią ważoną, średnią arytmetyczną albo sumą uzyskanych punktów w relacji do przyjętych przedziałów ustalenia ocen (np. ocenę bardzo dobrą mógł uzyskać uczeń, który uzyskał średnią arytmetyczną/ważoną ocen w przedziale 4,6–5,59). Wyniki kontroli i uzyskane wyjaśnienia wskazują, że w niektórych przypadkach podwyższano oceny, uwzględniając indywidualną sytuację i starania podejmowane przez uczniów w celu ich poprawy, a także postęp w opanowaniu wiedzy i umiejętności. W pięciu szkołach, stosujących system punktowy w ocenianiu zachowania, modyfikowano niektórym uczniom oceny, jeśli uzasadniała to sytuacja ucznia lub opinie innych nauczycieli. Działania te dowodzą, że nauczyciele ustalali ww. oceny nie tylko na podstawie obliczeń, ale także własnego rozpoznania, tj. realizowano zasadę indywidualizacji pracy z uczniem, wynikającą z art. 44b ust. 3 i 4 i art. 44c ustawy o systemie oświaty. W okresie objętym kontrolą w żadnej szkole nie wniesiono zastrzeżeń do ustalonych ocen klasyfikacyjnych i zachowania, o których mowa w art. 44n ust. 1 ustawy o systemie oświaty. [str. 51–52, 59–60]

Wykorzystanie zasady indywidualizacji w ocenianiu uczniów

W pięciu szkołach (50% objętych kontrolą) stwierdzono przypadki nieuzasadnionego zaniżania uczniom ocen klasyfikacyjnych śródrocznych/rocznych, spowodowane nierzetelnie prowadzonym przez nauczycieli procesem oceniania. Wynikało to z pomyłek w interpretowaniu średniej ważonej (sytuacje takie wystąpiły w trzech szkołach, były wyjaśniane małym doświadczeniem pedagogicznym lub przeoczeniem nauczycieli i dotyczyły od jednego do czterech uczniów) oraz błędów systemowych w innych dwóch szkołach (dotyczyły od 21% do 65% uczniów z próby), które wynikały z niedokładności w pracy nauczycieli (spowodowanych niewłaściwą interpretacją średniej ocen obliczanej przez nowo wprowadzony dziennik elektroniczny²⁵ lub nieuwzględnieniem ocen z *plusami* i *minusami*) – infografika nr 3.

Nieprawidłowe ustalenie ocen rocznych

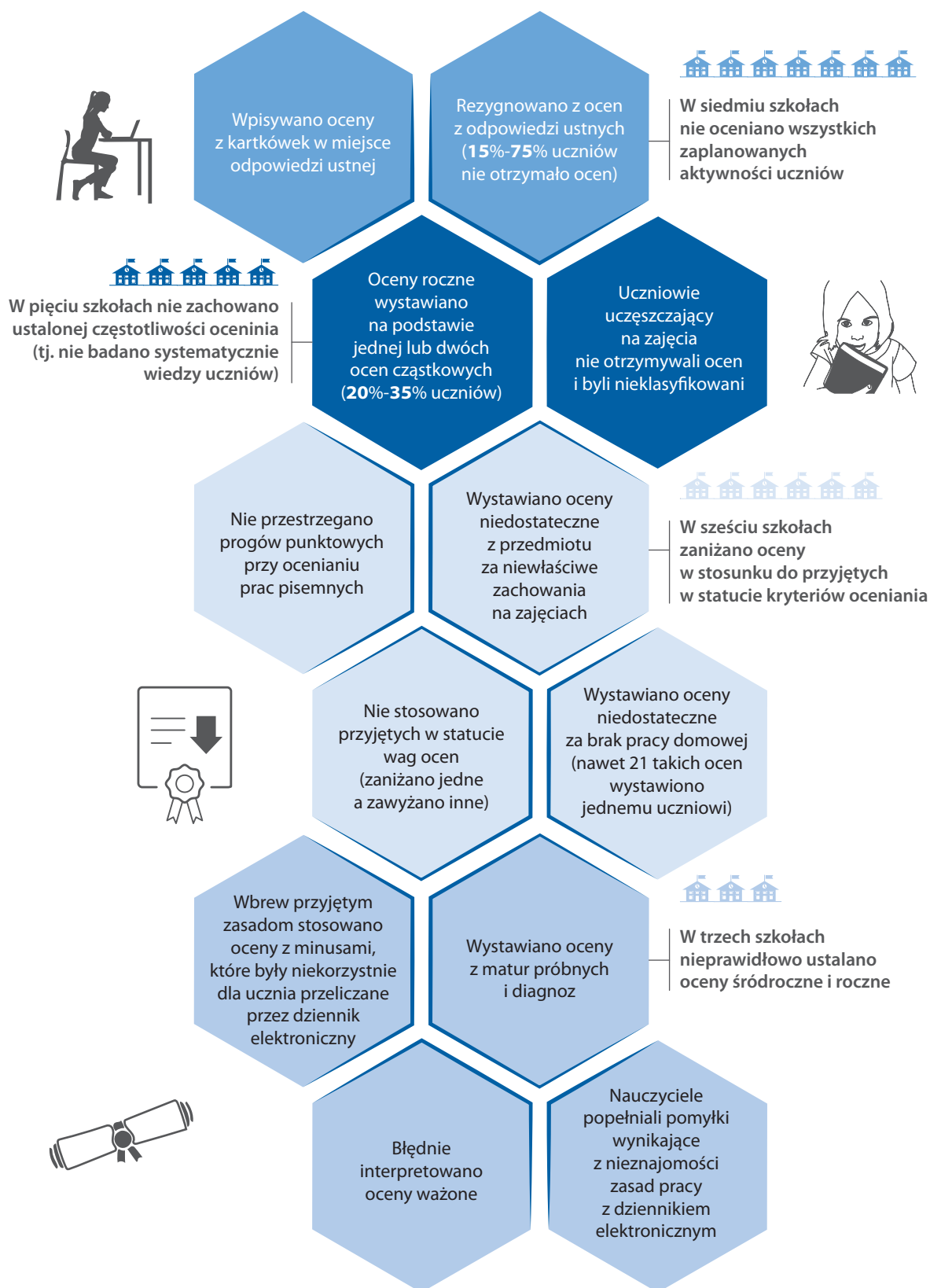
W ośmiu szkołach (80%) ustalano oceny zachowania niezgodnie z zasadami przyjętymi w WZO. W siedmiu szkołach liczba godzin opuszczonych przez uczniów bez usprawiedliwienia bądź spóźnianie się uczniów na zajęcia nie była konsekwentnie uwzględniana przy ustalaniu tej oceny, mimo że zgodnie z WZO frekwencja stanowiła kryterium oceny zachowania uczniów. W okresie objętym kontrolą kryterium to nie zostało rzetelnie zastosowane przy ustaleniu ocen zachowania 5%–15% uczniów szkół podstawowych oraz 41%–92% uczniów szkół ponadpodstawowych z badanej próby – infografika nr 4. [str. 52–54, 60–63]

²⁵ W szkole tej zmieniono od roku szkolnego 2021/2022 aplikację dziennika elektronicznego.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Infografika nr 3

Nieprawidłowości w ocenianiu postępów edukacyjnych uczniów

Źródło: opracowanie własne NIK.

Uczniowie i ich rodzice nie zawsze dysponowali możliwościami korygowania niesprawiedliwych ocen, gdyż w siedmiu szkołach wgląd do sprawdzonych prac możliwy był tylko podczas zajęć, na których prace pisemne były omawiane lub podczas organizowanych przez szkołę spotkań z rodzicami i nie dopuszczano kopiowania lub powielania tej dokumentacji. W ocenie NIK taki dostęp nie był wystarczający, co znajduje potwierdzenie w stanowisku Ministerstwa Edukacji Narodowej sformułowanym w tej sprawie²⁶. W pięciu szkołach nie uwzględniono w sposób prawidłowy wymogu (wynikającego z art. 44e ust. 3 ustawy o systemie oświaty) dotyczącego uzasadniania przez nauczycieli wystawionej oceny w sposób określony w statucie. [str. 30–31]

Nieudostępnianie sprawdzonych prac i brak uzasadnienia wystawionych ocen

W trzech szkołach oceny zachowania nie wypełniały celu wynikającego z art. 44b ust. 4 ustawy o systemie oświaty wskazującego, że nauczyciel powinien rozpoznać stopień respektowania przez ucznia zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków określonych w statucie szkoły. Spowodowane to było błędnym stosowaniem systemu punktowego w niektórych klasach jednej ze szkół ponadpodstawowych, gdyż w II półroczu wychowawcy nie doliczali *kredytu punktowego* uczniom, w wyniku czego tylko oceny na I półrocze ustalono prawidłowo, natomiast oceny roczne były zaniżone (w efekcie uczniom, którzy poprawili swoje zachowanie ustalono niższe oceny)²⁷. W dwóch innych szkołach uczniowie z rodzin lepiej sytuowanych materialnie mogli otrzymać wyższą ocenę zachowania za przyniesienie do szkoły karmy dla zwierząt lub papieru do kserokopiarek. Uczniowie zdobywali tego rodzaju dodatkowe punkty, mimo że nie znajdowało to uzasadnienia w WZO (zawierających m.in. postanowienia o maksymalnej liczbie punktów możliwych do zdobycia za udział w akcjach charytatywnych). Prowadziło to także do zakłócenia funkcjonowania systemu punktowego i relacji oceny jednych działań do innych (infografika nr 4). [str. 63–64]

Nierzetelne ustalenie oceny zachowania

W sześciu szkołach z siedmiu wykorzystujących narzędzia wspomagające w ustaleniu śródrocznych/rocznych ocen osiągnięć edukacyjnych (tj. ocenę ważoną) lub zachowania (system punktowy) stwierdzono brak rzetelności w ich stosowaniu, co skutkowało najczęściej nieuzasadnionym zaniżeniem lub zawyżeniem wystawionych ocen. Wynikało to z: (1) pomyłek popełnianych przez nauczycieli przy obliczaniu liczby punktów dodatnich lub ujemnych w ramach bieżącej oceny zachowania uczniów; (2) wpisywania punktów dodatnich za aktywności uczniów, które nie były przewidziane do premiowania; (3) niejednolitego podejścia różnych wychowawców do interpretacji uzyskanych wyników punktowych i ustalania ocen śródrocznych/rocznych niezgodnie z zasadami; (4) nadawania przez nauczycieli niewłaściwych (tj. niezgodnych ze statutem lub PZO) wag ocenom z poszczególnych aktywności uczniów; (5) wprowadzania dodatkowych składników oceny (*plusy, minusy* lub ocena za II półrocze) nieuwzględnia-

Nierzetelne stosowanie oceny ważonej i punktowej

²⁶ Wyrażonym w piśmie Departamentu Jakości Edukacji Ministerstwa Edukacji Narodowej, co opisano szerzej w pkt 5.1.1 *Informacji*.

²⁷ W innych klasach doliczano kredyt punktowy zarówno w I jak i II półroczu.

nych właściwie przez dziennik elektroniczny, co prowadziło do błędnego obliczenia oceny ważonej; (6) wpisywania ocen z kartkówki jako odpowiedzi ustnej, w sytuacji gdy zgodnie z WZO powinna być wystawiona co najmniej jedna oceny z tej formy aktywności (jak wyjaśniono, uczyniono tak tylko po to, *by uczeń nie stracił punktów do oceny*); (7) nieprzestrzegania przyjętej zasady, że uczeń ukarany nagana, upomnieniem wychowawcy/dyrektora szkoły lub ten, który uzyskał dużą liczbę punktów ujemnych (za negatywne zachowania) nie powinien mieć ustalonej wzorowej ani bardzo dobrej oceny zachowania.

Z wyjaśnień złożonych przez nauczycieli wynikało, że niejednokrotnie mieli oni świadomość, iż prowadzą proces oceniania niezgodnie z PZO lub WZO. Wymogi zawarte w tych dokumentach były ich zdaniem zbyt wygórowane lub liberalne i wymagały zmiany. Nie podejmowali jednak stosownych działań w celu ich modyfikacji. [str. 49–50, 60–63]

Przygotowanie części egzaminów poprawkowych niezgodnie z przepisami

Na podstawie analizy wybranej do badania dokumentacji egzaminów poprawkowych i klasyfikacyjnych stwierdzono, że w przypadku 17 egzaminów poprawkowych z 50 analizowanych (35%) komisje egzaminacyjne nie zostały formalnie powołane przez dyrektora szkoły lub terminy tych egzaminów zostały ustalone po zakończeniu zajęć edukacyjnych (tj. niezgodnie z § 16 ust. 4 rozporządzenia w sprawie oceniania). Poza tymi przypadkami składy komisji i terminy egzaminów poprawkowych ustalono zgodnie z § 16 ust. 4 i 5 ww. rozporządzenia, a przebieg tych egzaminów właściwie udokumentowano. [str. 57–58]

Nieprawidłowe przeprowadzenie egzaminów klasyfikacyjnych i niedokumentowanie przebiegu nauczania

Większość egzaminów klasyfikacyjnych (60%, tj. 25 z 42 analizowanych) została przeprowadzona niezgodnie z przepisami. Nieprawidłowości stwierdzono w każdej ze szkół objętych kontrolą, w których egzaminy te były prowadzone (pięć szkół ponadpodstawowych). Dotyczyły one: (1) przeprowadzenia egzaminów bez wymaganej podstawy prawnej (co wynikało z nieuwzględnienia § 8 ust. 4 rozporządzenia w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół i § 15 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia w sprawie oceniania); (2) niepowołania (w sposób formalny) komisji do przeprowadzania egzaminów klasyfikacyjnych lub powołania ich w niewłaściwym terminie lub składzie (z naruszeniem art. 44l ust. 1 ustawy o systemie oświaty oraz § 15 ust. 5 rozporządzenia w sprawie oceniania); (3) nieprawidłowego przeprowadzenia tych egzaminów i/lub ich udokumentowania (niezgodnie z § 15 ust. 1 oraz 10–11 ww. rozporządzenia). W trzech szkołach nie uzupełniono rzetelnie arkuszy ocen uczniów, w trzech innych – zapisy w dziennikach elektronicznych były niekompletne lub nierzetelne. Niezgodnie z przepisami prowadzono dokumentację z przebiegu egzaminów klasyfikacyjnych w dwóch szkołach (infografika nr 5). [str. 55–56]

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Infografika nr 4

Nieprawidłowości w ocenianiu zachowania uczniów

Niewychowawcze kryteria
oceny zachowania stosowane
w dwóch szkołach

- dodatkowe punkty za przyniesienie papieru ksero do szkoły;
- premiowanie uczniów, którzy przynieśli karmę dla zwierząt ze schroniska;

W sześciu szkołach
uzależniano ocenę zachowania
od wyglądu uczniów

- punkty ujemne z zachowania za noszenie kolczyków lub stosowanie makijażu;
- uczniowie, którzy malowali paznokcie lub farbowali włosy nie mogli otrzymać oceny bardzo dobrej lub wzorowej zachowania;

W siedmiu szkołach
niekonsekwentnie stosowano
kryterium frekwencji uczniów

- w ocenianiu nie uwzględniano godzin opuszczonych przez uczniów bez usprawiedliwienia /spóźnień. Frekwencja nie została uwzględniona w ocenianiu **5%–15%** uczniów szkół podstawowych i i nawet **41–92%** uczniów szkół ponadpodstawowych objętych kontrolą;

W czterech szkołach
wystąpiły błędy systemowe
w stosowaniu punktowej
oceny zachowania

- niewłaściwie stosowano system punktowy w niektórych klasach jednej ze szkół, co prowadziło do niesprawiedliwych ocen;
- nie wpisywano uczniom ocen/punktów pozytywnych np. za pracę w samorządzie uczniowskim lub nienaganną frekwencję;

Błędy w bieżącym
ocenianiu zachowania
(trzy szkoły)

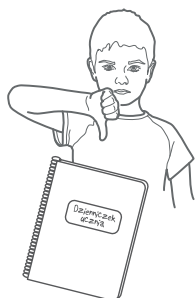

- nie wpisywano na bieżąco uwag negatywnych;
- błędne zapisy punktowe dotyczące różnych aktywności uczniów (np. wszystkim uczniom wpisano 60 pkt dodatnich, mimo że statut nie dopuszczał takiej możliwości);

Niejednolitość w stosowaniu
punktowych kryteriów
oceny zachowania
(trzy szkoły)

- niektórzy nauczyciele przydzielali punkty dodatnie i ujemne uznaniowo, co prowadziło do zakłóceń funkcjonowania systemu punktowego i relacji oceny jednych działań uczniów do innych (więcej punktów można było otrzymać za przyniesienie rzyzy papieru niż za pomoc kolegom lub pracę w samorządzie uczniowskim).

Źródło: opracowanie własne NIK.

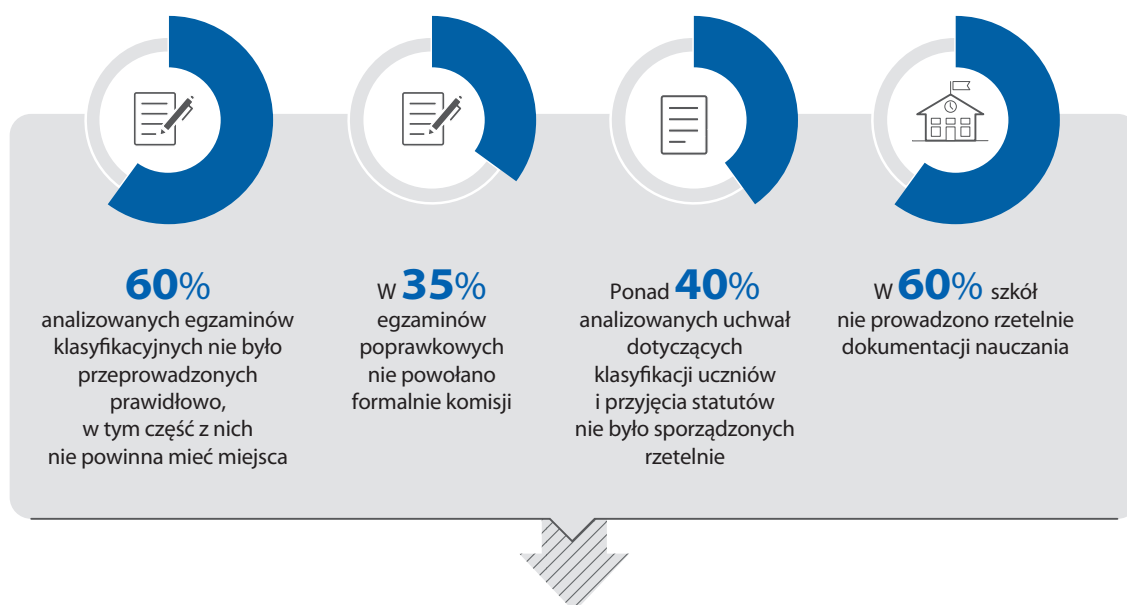
W ponad połowie szkół nierzetelnie sporządzono część z objętych analizą NIK uchwał rady pedagogicznej, w tym w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów (55%, tj. 39 z 70 analizowanych) oraz dotyczących przyjęcia zmian do statutu szkoły (33%). Uchwały te nie zawierały rzetelnych danych (np. niewłaściwą liczbę uczniów nieklasyfikowanych) lub wskazywano w nich błędną lub niekompletną podstawę prawną (infografika nr 5).

[str. 24, 80–81]

**Nierzetelne
konstruowanie uchwał
dotyczących klasyfikacji
uczniów i przyjęcia
statutu**

Infografika nr 5

Nieprzestrzeganie przepisów oświatowych w szkołach

Stwierdzono szereg nieprawidłowości wynikających z nieznamomości prawa oświatowego przez dyrekcje szkół objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

Uwzględnienie wymaganych elementów w planach nadzoru

W wymaganym terminie i w sposób przewidziany w § 20 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru, Kurator podał do publicznej wiadomości plany nadzoru na lata szkolne 2020/2021–2022/2023. Plany te zawierały elementy wymagane § 20 ust. 2 ww. rozporządzenia i były modyfikowane zgodnie z wytycznymi Ministra. Realizując § 23 ust. 1 ww. rozporządzenia, dyrektorzy szkół objętych kontrolą opracowali plany nadzoru na każdy rok szkolny objęty kontrolą i terminowo, poza jednym przypadkiem, przedstawili je na zebraniu rady pedagogicznej. Plany te, za wyjątkiem dwóch, zawierały wymagane elementy. W Kuratorium oraz w kontrolowanych szkołach obejmowano nadzorem pedagogicznym zagadnienia wskazane w art. 55 ust. 2 pkt 3–5 Prawa oświatowego, tj. dotyczące obszaru oceniania uczniów, przy czym nie były one traktowane priorytetowo. Kurator tylko w roku szkolnym 2020/2021 zaplanował kontrole dotyczące tej problematyki, a w latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 zaledwie 17 kontroli (3,2% wszystkich kontroli doraźnych) obejmowało te zagadnienia. W szkołach dyrektorzy realizowali bieżące kontrole dotyczące głównie dokumentowania procesu nauczania i zgodności oceniania z WZO. W roku szkolnym 2020/2021 w trzech szkołach przeprowadzono ewaluację zagadnień związanych z obszarem oceniania uczniów. [str. 66–68, 77–78]

Niewykorzystywanie wyników kontroli oraz trybu składania skarg dla poprawy procesu oceniania

Wśród skarg, które w okresie objętym kontrolą wpłynęły do Kuratorium i szkół, tylko nieliczne dotyczyły obszaru oceniania uczniów, w tym tylko jedna została uznana za zasadną, przy czym dwa problemy wynikające ze skarg nie zostały przez wizytatorów Kuratorium w pełni wyjaśnione (tj. dotyczące statutowego zakazu udostępnienia – z możliwością skopiowania – sprawdzonych prac pisemnych uczniów i uzależnienia oceny

zachowania uczniów od ich wyglądu). Statuty dwóch szkół nie zawierały, wymaganego art. 98 ust. 1 pkt 17 Prawa oświatowego, uregulowania trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia. W dwóch szkołach nie prowadzono ewidencji skarg i wniosków (w tym jednej wyżej wymienionej), a w trzech innych nie udostępniono informacji o trybie i sposobie ich składania i rozpatrywania. W ramach kontroli prowadzonych przez wizytatorów Kuratorium nie zadbano o to, by wnioski z kontroli doraźnych były umieszczane w odpowiedniej sekcji protokołów kontroli (czego wymagały przepisy) i by wszystkie zalecenia wynikały ze stwierdzonych nieprawidłowości. Badanie dokumentacji procesu nauczania ograniczono najczęściej do dzienników tradycyjnych (w 75% protokołów dotyczących kontroli szkół, w których korzystano z dziennika elektronicznego, wizytatorzy nie odnotowali w protokołach kontroli analizy prowadzenia przez te szkoły dokumentacji nauczania). [str. 69–71, 82–83]

Sprawozdania z prowadzonego przez Kuratora nadzoru były terminowo przedstawiane Ministrowi oraz informowano o nich dyrektorów szkół. Zgodnie z art. 69 ust. 7 Prawa oświatowego, dyrektorzy wszystkich szkół objętych kontrolą przedstawiali na posiedzeniach rady pedagogicznej, nie rzadziej niż dwa razy w roku szkolnym, wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Wyniki i wnioski odnosiły się do rzetelności prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania, systematyczności oceniania, informowania uczniów i rodziców o postępach w nauce.

Przedstawianie
wniosków z nadzoru

W połowie szkół objętych kontrolą, rada pedagogiczna nie skorzystała ze swoich uprawnień dotyczących ustalania sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego, w celu doskonalenia pracy szkoły w obszarach, w których nie osiągnięto zadowalających efektów (art. 70 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego). Przedyskutowanie wyników nadzoru mogłoby zapobiec nieprawidłowościom w ocenianiu, których w toku kontroli NIK stwierdzono w tych szkołach najwięcej. [str. 72–73, 79–80]

Zarówno przy Kuratorium, jak i w dziewięciu szkołach objętych kontrolą nie powołano Rzecznika Praw Ucznia (Rzecznik). Rzecznicy nie funkcjonowali również w 25 z 30 szkół ponadpodstawowych województwa świętokrzyskiego (83%), do których wystąpiono o taką informację na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK. W oparciu o wyniki kontroli, NIK dostrzega korzyści wynikające z powołania w szkołach Rzeczników, polegające m.in. na upowszechnieniu wiedzy na temat praw ucznia poprzez prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, skierowanych do młodych ludzi, ich rodziców, opiekunów, dyrektorów, nauczycieli i zachęcania do dyskusji na temat przyjętych w szkole rozwiązań dotyczących oceniania, w celu ich doskonalenia. [str. 75, 84–84]

Niepowoływanie
Rzecznika Praw Ucznia

4. WNIOSKI

Mając na uwadze wyniki kontroli, w celu zapewnienia, by ocenianie w szkołach realizowało cel określony w ustawie o systemie oświaty, wspierało dzieci i młodzież w kształceniu i stanowiło prawdziwą motywację do dalszych postępów w nauce, a nauczycielom pomagało modyfikować i doskonalić metody nauczania, NIK wskazuje na potrzebę:

- Kurator oświaty**
- 1) sprawowania skutecznego nadzoru nad prawidłowym formułowaniem statutów szkół oraz wspomaganie szkół i nauczycieli w konstruowaniu i nowelizowaniu statutów oraz pozostałych regulacji wewnątrzszkolnych z uwzględnieniem obowiązujących przepisów, a także wspieranie nauczycieli w poprawie istniejących lub wdrożeniu nowych rozwiązań w zakresie oceniania wewnątrzszkolnego;
 - 2) szerszego uwzględnienia zagadnień dotyczących obszaru oceniania uczniów w działaniach kontrolnych prowadzonych w ramach nadzoru pedagogicznego;
 - 3) propagowania powołania w szkołach Rzecznika Praw Ucznia;
- Dyrektorzy szkół**
- 1) dokonania przeglądu statutów szkół oraz innych dokumentów wewnętrznych dotyczących oceniania, w tym przedmiotowych zasad oceniania, w celu dostosowania postanowień dotyczących oceniania wewnątrzszkolnego do obowiązujących przepisów oświatowych oraz zapewnienia spójności ustaleń zawartych w dokumentach szkolnych;
 - 2) podjęcia działań dla pełnej realizacji celów oceniania bieżącego, wskazanych w przepisach oświatowych;
 - 3) wzmocnienia nadzoru nad procesem oceniania uczniów i jego dokumentowaniem, w tym podjęcia działań zapobiegających występowaniu pomyłek i błędów w wystawianiu ocen śródrocznych i rocznych oraz zapewnienia, by oceny zachowania uczniów były obiektywne, sprawiedliwe i oparte na jasno określonych kryteriach;
 - 4) wspomaganie nauczycieli w doskonaleniu oceniania wewnątrzszkolnego i upowszechniania korzyści wynikających z łączenia w praktyce różnych strategii oceniania uwzględniających nie tylko poziom wiedzy ucznia, ale również jego postępy w nauce.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Tworzenie i wdrażanie wewnątrzszkolnych systemów oceniania uczniów

W okresie objętym kontrolą określono w statutach wszystkich szkół wewnątrzszkolne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów, nie zostały one jednak opracowane w pełni zgodnie z przepisami oświatowymi. Statuty obowiązujące w dziewięciu szkołach nie zawierały niektórych ustaleń dotyczących oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów wymaganych m.in. art. 44b ust. 6 pkt 1 i 6, art. 44e ust. 3 i art. 44g ust. 1 ustawy o systemie oświaty. Nierzetelnie opracowano znaczącą większość PZO (82%) objętych szczegółową analizą, gdyż określone w nich zasady oceniania bieżącego i śródrocznego/rocznego były niespójne ze statutem lub przepisami oświatowymi (np. w 37% PZO nieprawidłowo określono wymagania na ocenę celującą). Ustalono także kryteria oceny zachowania, przy czym nie zawsze uwzględniały one wszystkie prawa ucznia. W ośmiu szkołach nie ustalono warunków i trybu otrzymania wyższej niż przewidywana oceny zachowania, wymaganych art. 44b ust. 6 pkt 6 ustawy o systemie oświaty, a w czterech wskazano, że ocena zachowania może mieć wpływ na promocję ucznia, co było niezgodne z art. 44f ust. 9 ustawy o systemie oświaty. Nie zadbano także o dobrą czytelność statutów szkolnych.

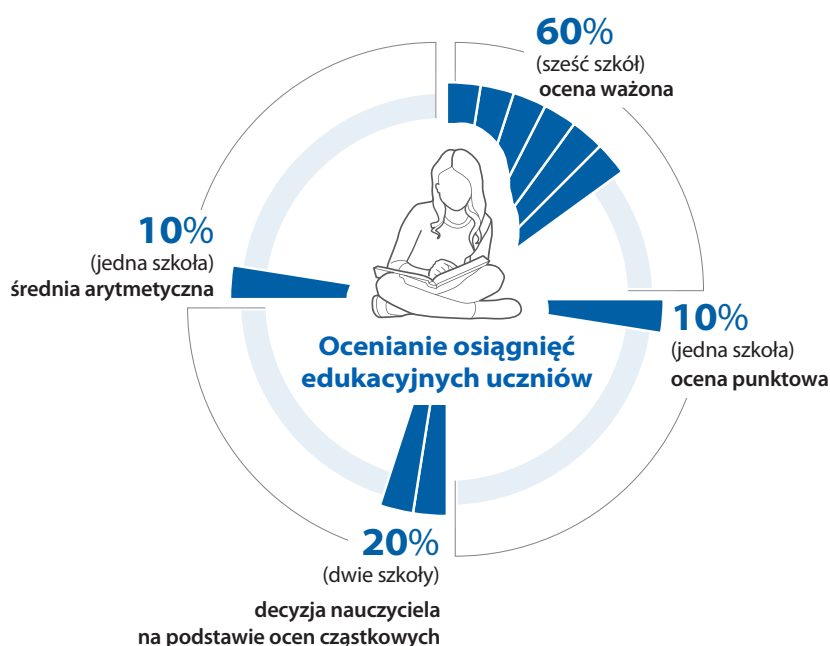
Proces oceniania wspomagano narzędziami/systemami oceniania, tj. stosowano ocenę ważoną (sześć szkół), punktowe ocenianie osiągnięć edukacyjnych (jedna szkoła), średnią arytmetyczną ocen (jedna szkoła) i/lub system punktowy oceniania zachowania uczniów (pięć szkół). W okresie objętym kontrolą w jednej szkole zrezygnowano z oceny ważonej (kierując się doświadczeniami z okresu nauczania zdalnego), a w dwóch ocenę taką wprowadzono (infografika nr 6).

Nieprawidłowe WZO

Wykorzystanie oceny ważonej i punktowej

Infografika nr 6

Systemy oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów w szkołach objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

5.1.1. Zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów**Uwzględnienie WZO
w statutach szkół**

W okresie objętym kontrolą w szkołach obowiązywały statuty, w których stosownie do art. 98 ust. 1 pkt 8 Prawa oświatowego, określono szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego. We wszystkich szkołach opracowano także PZO dotyczące zasad oceniania w ramach poszczególnych przedmiotów poddanych szczegółowej analizie.

Statuty szkół udostępniono na stronie internetowej jednostek, a część z nich dodatkowo na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej lub BIP organu prowadzącego²⁸. PZO były dostępne w wersji papierowej w sekretariatach lub bibliotekach szkół objętych kontrolą (dwie szkoły udostępniły je na stronie internetowej)²⁹.

W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 (I półrocze) w większości szkół modyfikowano statuty, dostosowując je do zmienionych przepisów oświatowych lub doskonalonych zasad oceniania (np. w dwóch szkołach wprowadzono ocenę ważoną). W czterech szkołach nieprawidłowo skonstruowano uchwały, na podstawie których rady pedagogiczne przyjęły statut szkoły³⁰ (gdyż nie powołano się na właściwe podstawy prawne)³¹.

Poza jedną szkołą³², opracowanie zmian w statucie poprzedzały konsultacje ze społecznością szkolną (tj. nauczycielami, uczniami i ich rodzicami) prowadzone przez dyrekcję szkoły lub specjalnie powołane zespoły do spraw statutu.

**Niedostępność
szczegółowych wymagań
edukacyjnych**

We wszystkich szkołach objętych kontrolą przyjęto, że klasyfikacja śródroczna i roczna uczniów (począwszy od klasy IV szkoły podstawowej) będzie dokonywana wg stopni szkolnych wskazanych w § 7 rozporządzenia w sprawie oceniania (celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, dopuszczający, niedostateczny). W statutach większości szkół określono ogólne wymagania edukacyjne na poszczególne oceny (z uwzględnieniem § 9 rozporządzenia w sprawie oceniania, zawierającego wytyczne w zakresie ustalania oceny z wychowania fizycznego, techniki, plastyki i muzyki) oraz zobowiązano nauczycieli poszczególnych przedmiotów do sformułowania szczegółowych wymagań edukacyjnych i zamieszczenia ich w PZO w celu realizacji art. 44b ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. W ośmiu szkołach (w odniesieniu do co najmniej dwóch przedmiotów z próby) nie zostały opracowane i udostępnione ww. wymagania (tylko w SP w Bilczy i LO w Staszowie określono je w sposób pełny).

²⁸ W niektórych szkołach, tj. w Szkole Podstawowej Nr 2 w Pińczowie im. Jana Pawła II (dalej: SP w Pińczowie), Liceum Ogólnokształcącym im. Adolfa Dygasińskiego w Powiatowym Zespole Szkół w Chmielniku (dalej: LO w Chmielniku), Liceum Ogólnokształcącym im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie (dalej: LO w Staszowie), aktualny dokument udostępniono na stronie podmiotowej dopiero w czasie trwania kontroli NIK.

²⁹ VII Liceum Ogólnokształcące im. Józefa Piłsudskiego w Zespole Szkół Nr 3 w Kielcach (dalej: LO w Kielcach), LO w Chmielniku.

³⁰ W okresie objętym kontrolą w żadnej szkole nie powołano i/lub nie funkcjonowały rady szkoły. Zgodnie z art. 82 ust. 2 Prawa oświatowego, w szkołach, w których rada szkoły nie została powołana, jej zadania wykonuje rada pedagogiczna.

³¹ SP w Pińczowie, Szkole Podstawowej im. ks. Piotra Ściegiennego w Bilczy (dalej: SP w Bilczy), LO w Chmielniku, LO w Kielcach.

³² Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Władysława Broniewskiego w Jędrzejowie (dalej: SP w Jędrzejowie).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Tylko w jednej szkole (SP w Nowej Słupi) prawidłowo określono wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania oceny celującej (gdyż przed okresem objętym kontrolą znowelizowano statut tej szkoły, realizując – dotyczące tej sprawy – zalecenie wizytatora Kuratorium). W pozostałych szkołach ustalono (w statucie i/lub w PZO z analizowanych przedmiotów), że otrzymanie stopnia celującego wymaga, by uczeń wykazał się wiadomościami i umiejętnościami *znacznie wykraczającymi poza program nauczania* lub w celu uzyskania celującej oceny cząstkowej powinien *uzyskać z kontrolnej pracy pisemnej ponad 100% zaplanowanych punktów*. Było to sprzeczne z art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którym ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania. Oznacza to, że wykazanie się przez ucznia wiedzą wykraczającą poza program nauczania nie może być elementem koniecznym do uzyskania oceny celującej. W czterech szkołach takie nieprawidłowe regulacje znalazły się w statucie, a w ośmiu szkołach co najmniej jeden z objętych szczegółową analizą PZO zawierał nieodpowiednio sformułowane wymagania³³.

Nieprawidłowe wymagania na ocenę celującą

Powodem odwołania się w ww. dokumentach do wiedzy wykraczającej poza program realizowany w szkole była nieznanomość przepisów. Uzasadniając przyjęcie ww. wymagań, dyrektorzy i nauczyciele wskazywali na prawo szkoły do realizacji treści spoza podstawy programowej. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z art. 22a ust. 4 ustawy o systemie oświaty, programy nauczania danych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego mogą obejmować treści nauczania wykraczające poza zakres ustalony dla nich w podstawie programowej kształcenia ogólnego, natomiast kwestionowane regulacje analizowanych statutów wskazywały na wymóg wykazania się przez ucznia wiadomościami ściśle spoza przyjętego programu nauczania.

W szkołach określono sposoby ustalania bieżącej, śródrocznej i rocznej oceny klasyfikacyjnej z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, realizując wymóg art. 44b ust. 6 pkt 3 i 5 o systemie oświaty. W sześciu szkołach przyjęto (poprzez wprowadzenie zapisu w statucie szkoły) system oceniania bazujący na ocenie ważonej, tj. ocenę wystawiano na podstawie średniej arytmetycznej ze wszystkich ocenianych aktywności i osiągniętych efektów kształcenia, które podzielono na trzy grupy i przypisano im różne wagi³⁴. Najwyższą wagę (trzy)³⁵ przypisano dla ocen z prac klasowych/spraw-

Wprowadzanie narzędzi wspomagających system oceniania

³³ SP w Jędrzejowie (PZO z j. obcych); SP w Pińczowie (PZO z chemii); Szkole Podstawowej nr 11 im. mjr. Jana Piwnika „Ponurego” – dalej: SP w Starachowicach (PZO z historii); SP w Bilczy (PZO z j. obcych, fizyki i wychowania fizycznego); LO w Kielcach (PZO z chemii), Technikum nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Zespole Szkół nr 3 im. Stanisława Staszica we Włoszczowie, dalej: Technikum we Włoszczowie (PZO z wychowania fizycznego i matematyki); LO w Chmielniku (PZO z j. obcych); II Liceum Ogólnokształcące w Busku-Zdroju w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Wielkiego (dalej: LO w Busku-Zdroju PZO z chemii i j. obcych).

³⁴ SP w Pińczowie, LO w Chmielniku Technikum we Włoszczowie, LO w Kielcach (do roku szkolnego 2022/2023), od roku szkolnego 2022/2023 także SP w Starachowicach i SP w Jędrzejowie.

³⁵ W Technikum we Włoszczowie była to waga pięć, przy czym wagi liczone w skali od trzech do pięciu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

dzianów; wagę dwa – ocenom z kartkówki, odpowiedzi ustnych, wagę jeden – ocenom z prac domowych i aktywności na lekcjach (w ocenianiu uczniów w ramach wychowania fizycznego, plastyki, techniki i muzyki stosowano inne formy niż wymienione). Wagi te ustalano w statucie lub w PZO z uwzględnieniem specyfiki przedmiotów. Oceny klasyfikacyjne śródroczne i roczne ustalano na podstawie średniej ważonej wyliczanej przez dziennik elektroniczny (jako iloraz sumy uzyskanych ocen ważonych i sumy wag ze wszystkich tych form oceniania³⁶) w relacji do przyjętych w statutach przedziałów wartości dla poszczególnych ocen.

W jednej szkole (LO w Kielcach) zrezygnowano od roku szkolnego 2022/2023 z różnicowania wag ocen. Jak wyjaśniono, celem modyfikacji systemu było pobudzanie w uczniach motywacji do systematycznego zdobywania wiedzy, a do zainicjowania zmian przyczyniły się doświadczenia z okresu pandemii, gdy zrezygnowano czasowo ze stosowania oceny ważonej.

Przykład

Dyrektor LO w Kielcach wyjaśniła: *system wagowy obowiązywał w naszej szkole przez wiele lat (...) wadami było m.in. to, że jeżeli uczeń uzyskał ocenę niedostateczną z jednego ważnego sprawdzianu wagi trzy, to tracił możliwość otrzymania satysfakcjonującej oceny i nie był w stanie odrobić tego innymi pozytywnymi ocenami. Z kolei uczeń, który dostał ocenę pozytywną z takiego sprawdzianu zwykle tracił motywację do dalszej nauki i nic nie robił, bo i tak wypadła mu ocena pozytywna. Samorząd Uczniowski wnioskował o tę zmianę (...) system średniej ważonej nie był do końca zadowalający. Ani nie wpływał na systematyczność pracy ucznia, ani nie pozwalał na rzetelną ocenę jego wiadomości i umiejętności. (...). Ocena powinna spełniać rolę kształtującą, czyli zachęcać (lub zmuszać) do systematycznej pracy i rozwoju ucznia.*

Z kolei w poszukiwaniu obiektywnej i czytelnej metody oceniania, w dwóch szkołach wprowadzono od roku szkolnego 2022/2023 ocenę ważoną.

Przykład

Wprowadzenie systemu oceny ważonej uzasadniano w **SP w Jędrzejowie** następująco: *system ten gwarantuje jasno określone, czytelne dla ucznia i rodzica kryteria ocen; klarowne wyszczególnienie ważności poszczególnych ocen częściowych; zróżnicowanie wartości oceny w zależności od wkładu pracy ucznia, zakresu materiału. Nie bez znaczenia są także doświadczenia nauczycieli pracujących w innych szkołach, gdzie stosuje się taki system oceniania oraz uwagi uczniów, że obecny system oceniania nie zawsze jest sprawiedliwy.*

W jednej szkole (SP w Bilczy) przyjęto punktowy system oceniania (odmianę oceny ważonej uwzględniającej konieczność oceny wszystkich zaplanowanych aktywności uczniów). W odniesieniu do większości przedmiotów system ten bazował na podziale ocen uzyskiwanych przez uczniów na sześć grup (za tzw. duże sprawdziany, kartkówki, odpowiedzi ustne, prace domowe, aktywność na lekcji, prace dodatkowe) i przydzieleniu liczby punktów możliwej do zdobycia z każdej z wymienionych aktywności.

³⁶ Np. uczeń, który otrzymał ocenę dostateczną ze sprawdzianu (waga 3) i ocenę dobrą z kartkówki i z pracy domowej (waga 2 i 1) uzyskiwał średnią ocen 3,5 i ocenę śródroczną/roczną dostateczną (średnia arytmetyczna z ww. ocen wynosi 3,66 i w większości szkół uprawniałaby do otrzymania ww. oceny dobrej).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Oceny z wychowania fizycznego wynikały z punktacji otrzymanej z tzw. dużych i małych sprawdzianów, postawy na lekcji, udziału w dodatkowych zajęciach obowiązkowych (do wyboru) oraz pozalekcyjnej działalności sportowej. Oceny klasyfikacyjne śródroczne i roczne ustalano w stopniach szkolnych w relacji do sumy uśrednionych punktów wyliczanych przez dziennik elektroniczny ze wszystkich tych form oceniania (maksymalnie 100) porównując je do przyjętych w statutach przedziałów wartości dla poszczególnych ocen³⁷.

W dwóch szkołach opracowano tylko ogólne zasady, z których wynikało, że przy ustaleniu ocen śródrocznych i rocznych bierze się pod uwagę oceny z wszystkich form aktywności, przy czym *ocena śródroczna powinna być wypadkową ocen cząstkowych, ale nie średnią arytmetyczną tych ocen*³⁸. W SP w Nowej Słupi ustalano ocenę śródroczną/roczną wykorzystując średnie arytmetyczne z ocen bieżących uzyskanych przez ucznia w półroczu, porównując je do określonych w statucie przedziałów liczbowych.

We wszystkich szkołach (poza LO w Chmielniku) zaplanowano ocenianie zarówno form pisemnych (zaliczono do nich: pracę klasową/sprawdzian obejmujący większą partię materiału, trwającą co najmniej jedną godzinę lekcyjną, kartkówkę trwającą nie dłużej niż 20 minut, obejmującą materiał z trzech ostatnich lekcji z uwzględnieniem podstawowych wiadomości z omawianego działu); odpowiedzi ustnych; prac domowych; pracy i aktywności na lekcji oraz innych obszarów aktywności ucznia wynikających ze specyfiki przedmiotu. W ocenianiu postępów edukacyjnych z wychowania fizycznego uwzględniano aktywność (jeśli uczeń regularnie uczestniczył w zajęciach i zaliczył wszystkie sprawdziany otrzymywał ocenę bardzo dobrą, ocena była obniżana za nieusprawiedliwioną nieobecność na zajęciach lub niećwiczenie z powodu braku stroju); postęp w sprawności (na podstawie sprawdzianów) i opanowaniu umiejętności (oceniania była np. technika wykonania elementów wybranych gier zespołowych) oraz za wiadomości i reprezentowanie szkoły.

Określenie zasad oceniania bieżącego

W statutach ośmiu szkół wskazano, że z każdej z wymienionych w tym dokumencie form aktywności uczniowie powinni uzyskać co najmniej jedną ocenę lub wskazano minimalną liczbę ocen cząstkowych będących podstawą klasyfikacji w relacji do tygodniowej liczby godzin przedmiotu (np. o jedną lub dwie oceny więcej w półroczu niż wynosi tygodniowa liczba godzin)³⁹. Jedynie w LO w Chmielniku od roku szkolnego 2022/2023 zrezygnowano z oceniania odpowiedzi ustnej, co należy ocenić negatywnie,

³⁷ Przykładowo uczniowi, który uzyskał: (1) z dwóch sprawdzianów odpowiednio 40 i 30 pkt, zaliczono do oceny śródrocznej/rocznej średnią tj. 35 pkt; (2) z dwóch kartkówek 10 i 12 pkt – 11 pkt; (3) z trzech odpowiedzi ustnych 20, 10 i 15 pkt – 15 pkt; (4) z dwóch prac domowych np. 10 i 8 pkt – 9 pkt. Uzyskana suma punktów (70 pkt) mogła pozwolić na uzyskanie śródrocznej oceny dobrej (przy czym mogła być podwyższona, jeśli uczeń uzyskał punkty za aktywność na zajęciach [do 5 pkt] lub prace dodatkowe [do 5 pkt] oraz punkty za udział w konkursach przedmiotowych albo obniżona, jeśli uzyskał punkty karne za nieodrobione prace domowe).

³⁸ LO w Busku-Zdroju i LO w Staszowie.

³⁹ Poza LO w Busku-Zdroju (jak wyjaśniono regulacją, która określała minimalną liczbę ocen cząstkowych w semestrze z przedmiotu, została w tej szkole omyłkowo usunięta i stosuje się zasadę wystawiania minimum trzech ocen w półroczu) i SP w Starachowicach (w szkole tej jedynie w PZO z języka angielskiego określono minimalną liczbę ocen w półroczu).

gdyż cele kształcenia dla języków obcych i języka polskiego sformułowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia⁴⁰, obejmują tworzenie ustnych wypowiedzi, doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji oraz wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych.

Ograniczenie możliwości realnej poprawy ocen bieżących

We wszystkich szkołach uczeń miał prawo do zgłoszenia nieprzygotowania do zajęć jeden lub dwa razy w półroczu, zależnie od liczby godzin przedmiotu w tygodniu, przy czym prawo to w części szkół ograniczono w przypadku uczniów kończących szkołę (w drugim półroczu nauki w klasie programowo najwyższej) i/lub w odniesieniu do wszystkich uczniów na miesiąc przed klasyfikacją śródroczną i roczną. W szkołach przyjęto zasadę, że nieobecność nieusprawiedliwiona na zapowiedzianym wcześniej sprawdzianie jest równoznaczna z wystawieniem uczniowi oceny niedostatecznej. W przypadku nieobecności usprawiedliwionej, termin i forma zaliczenia materiału objętego sprawdzianem powinna być uzgodniona indywidualnie z nauczycielem. W przypadku niezaliczenia pracy w wymaganym terminie, nauczyciel mógł wpisać uczniom ocenę niedostateczną. WZO opracowane we wszystkich szkołach uwzględniały możliwość poprawy uzyskanych przez uczniów ocen bieżących, przy czym zasady takie znalazły się w statutach pięciu szkół⁴¹, zaś w pozostałych szkołach możliwość taką uwzględniono w analizowanych PZO. Prawo to jednak było ograniczone do: (1) poprawienia jednej lub dwóch ocen w półroczu⁴²; (2) tylko ocen niedostatecznych lub dopuszczających otrzymanych ze sprawdzianów⁴³; (3) spełnienia wymogu odpowiedniego zachowania się ucznia na zajęciach z przedmiotu lub *wykazywaniu pozytywnego stosunku do przedmiotu*⁴⁴.

Ocena z poprawy najczęściej traktowana była jako kolejna ocena bieżąca, tj. w wyliczeniu ostatecznej oceny uwzględniano zarówno ocenę poprawianą, jak i poprawioną. Wyjątkiem od tej zasady były ustalenia przyjęte przez nauczycieli języków obcych w LO w Busku-Zdroju i LO w Chmielniku, nauczycieli matematyki w SP w Starachowicach (od roku szkolnego 2022/2023) oraz nauczycieli wychowania fizycznego z prawie wszystkich szkół, którzy uznali, że ocena z poprawy (o ile jest wyższa od oceny poprawianej) traktowana będzie jako ostateczna.

Zdaniem NIK, ograniczenie możliwości poprawy ocen, chociaż uzasadnione względami organizacyjnymi, nie pozwala na pełną realizację zasady określonej w art. 44b ust. 3 ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którą ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli nie tylko poziomu, ale i postępów w opanowaniu przez ucznia

⁴⁰ Dz. U. poz. 467, ze zm.

⁴¹ SP w Bilczy, Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Styczniowego w Nowej Słupi (dalej: SP w Nowej Słupi), LO w Kielcach, LO w Chmielniku, LO w Staszowie.

⁴² SP w Nowej Słupi, SP w Starachowicach.

⁴³ LO w Busku-Zdroju; SP w Jędrzejowie, SP w Pińczowie, LO w Chmielniku, LO w Kielcach, LO w Staszowie, SP w Bilczy, SP w Starachowicach, Technikum we Włoszczowie.

⁴⁴ LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku, LO w Staszowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, gdyż poprawę oceny można traktować jako wyraz postępów edukacyjnych uczniów.

Przykład

Zdaniem **Dyrektora SP w Nowej Słupi** *uczeń nie ma możliwości poprawy wszystkich sprawdzianów, ponieważ nauczyciele w ten sposób chcieli zmotywować uczniów do systematycznej nauki tak, aby poprawy wynikały głównie z przyczyn niezależnych od ucznia lub chwilowej niedyspozycji. Uczeń może poprawić jeden lub dwa różne sprawdziany.*

W siedmiu szkołach określono w statucie terminy i formy informowania ucznia i jego rodziców (prawnych opiekunów) o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i przewidywanej rocznej ocenie zachowania, zgodnie z art. 44g ust. 1 ustawy o systemie oświaty⁴⁵. Najczęściej przyjmowano, że co najmniej na miesiąc przed rocznym klasyfikacyjnym posiedzeniem rady pedagogicznej nauczyciele poszczególnych przedmiotów powinni poinformować uczniów o przewidywanej ocenie niedostatecznej, wychowawca zaś o przewidywanej nieodpowiedniej lub nagannej ocenie zachowania, a w przypadku pozostałych ocen na tydzień lub na dwa tygodnie przed tym posiedzeniem. W niektórych szkołach ustalono także terminy informowania o przewidywanych ocenach śródrocznych (niedostatecznych). W szkołach wykorzystujących dziennik elektroniczny uznawano, że informacja o przewidywanych ocenach może być skutecznie przekazana poprzez wpis w dzienniku elektronicznym, w innych stosowano tzw. karty informacyjne lub przekazywano ww. informacje poprzez dzienniczek ucznia⁴⁶. W dwóch szkołach przyjęto dodatkowo, że informacja o przewidywanej rocznej ocenie niedostatecznej powinna być przekazana na roboczo (np. w piśmie wychowawcy za zwrotnym potwierdzeniem odbioru), a w przypadku nieotrzymania potwierdzenia w wyznaczonym terminie w inny skuteczny sposób np. listem poleconym⁴⁷.

W pięciu szkołach nie ustalono warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych⁴⁸. Warunki ustalone w trzech szkołach budziły obawy o rzeczywistą dostępność możliwości poprawiania najniższych ocen (niedostatecznej lub dopuszczającej). Uczeń musiał bowiem wykazać się łącznie: (1) frekwencją na zajęciach z danego przedmiotu nie niższą niż 80% (z wyjątkiem długotrwałej choroby); (2) usprawiedliwieniem wszystkich nieobecności; (3) przystąpieniem do przewidzianych przez nauczyciela form sprawdzianów i prac pisemnych i uzyskać ze wszystkich oceny pozytywne (również w trybie poprawy ocen niedostatecznych); (4) regularnym wykonywa-

Wskazanie obowiązku i terminów informowania uczniów i ich rodziców o ocenach

Nieopracowanie warunków i trybu ubiegania się uczniów o wyższą ocenę

⁴⁵ SP w Jędrzejowie, SP w Starachowicach, SP w Nowej Słupi, SP w Bilczy, LO w Kielcach, LO w Chmielniku, LO w Staszowie.

⁴⁶ Dziennik elektroniczny wykorzystywano w całym okresie objętym kontrolą w ośmiu szkołach, w SP w Starachowicach od roku szkolnego 2022/2023, w LO w Staszowie od roku szkolnego 2021/2022.

⁴⁷ SP w Nowej Słupi, LO w Chmielniku.

⁴⁸ SP w Pińczowie, SP Starachowicach, LO w Chmielniku, LO w Busku-Zdroju, Technikum we Włoszczowie.

niem prac domowych (taki warunek ustalono w SP w Nowej Słupi) lub uzyskaniem z co najmniej połowy ocen cząstkowych równych lub wyższych od oceny, o którą się ubiega (LO w Kielcach i LO w Staszowie); (5) wykorzystaniem wszystkich możliwości poprawy oceny zgodnie z obowiązującymi w szkole procedurami i/lub skorzystaniem ze wszystkich oferowanych przez szkołę form pomocy psychologiczno-pedagogicznej⁴⁹. Ostatni z wymienionych warunków nie był zgodny z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵⁰, który stanowi, że korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole jest dobrowolne.

Ograniczenie dostępności do sprawdzonych prac i uzasadnienia ocen

W statutach szkół uwzględniono prawo ucznia i jego rodziców do dostępu do sprawdzonych i ocenionych pisemnych prac ucznia oraz innej dokumentacji dotyczącej oceniania, o której mowa w art. 44e ust. 5 ustawy o systemie oświaty (co było wymagane art. 44e ust. 7 ww. ustawy). Statuty siedmiu szkół przewidywały możliwość wglądu do tych prac tylko podczas zajęć, na których prace pisemne były omawiane lub podczas organizowanych przez szkołę spotkań z rodzicami i zawierały zakaz kopiowania lub powielania tej dokumentacji. W pozostałych szkołach przyjęto, że sprawdzone i ocenione prace nauczyciel był zobligowany przechowywać do końca roku szkolnego i na wniosek ucznia lub jego rodziców udostępniać im do wglądu (z możliwością zrobienia zdjęcia lub kopii)⁵¹.

NIK zauważa, że udostępnienie sprawdzonych prac pisemnych uczniom i ich rodzicom do wglądu tylko w czasie wywiadówek (bez możliwości kopiowania), nie wydaje się wystarczający. W stanowisku Ministerstwa Edukacji Narodowej (sformułowanym w 2015 r.) wskazano, że: *przy wyborze sposobu udostępniania sprawdzonych prac, szkoła powinna wziąć pod uwagę realne możliwości szybkiego otrzymania przez ucznia i jego rodziców danej pracy, np.: przekazanie zainteresowanemu oryginału pracy lub jego kopii, udostępnienie pracy do domu z prośbą o zwrot pracy podpisanej przez rodziców itd. Udostępnianie prac do wglądu tylko na terenie szkoły (np. w czasie organizowanych przez szkołę spotkań z rodzicami) nie spełnia warunku swobodnego dostępu rodziców ucznia do informacji o postępach i trudnościach w nauce ich dziecka*⁵².

Nie zawsze uwzględniono w statutach wymóg (wynikający z art. 44e ust. 3 ustawy o systemie oświaty) dotyczący określenia sposobu uzasadnienia przez nauczycieli wystawionej oceny. Dokumenty opracowane w trzech szkołach nie zawierały takich informacji. W dwóch innych zawarto warunek, że uzasadnienie takie może być sformułowane tylko na wniosek ucznia lub jego rodziców, co było niezgodne z cytowanym wyżej przepisem⁵³.

⁴⁹ SP w Nowej Słupi, LO w Staszowie i LO w Kielcach.

⁵⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 1280, ze zm.

⁵¹ SP w Jędrzejowie, LO w Kielcach, LO w Staszowie.

⁵² Wyrażonym w piśmie Departamentu Jakości Edukacji Ministerstwa Edukacji Narodowej z 10.11.2015 r. Nr DJE-WEK.4019.205.2015.TK.

⁵³ SP w Pińczowie, SP w Starachowicach, Technikum we Włoszczowie, SP w Jędrzejowie oraz SP w Bilczy.

W siedmiu szkołach nie zadbano o czytelność WZO, gdyż po wprowadzeniu zmian nie dostosowano numeracji poszczególnych paragrafów, co wpłynęło na powstanie błędnych postanowień, nie ujęto pełnego brzmienia przywołanych przepisów lub przywoływano niewłaściwe przepisy oświatowe⁵⁴. Zmiana statutu LO w Chmielniku wnosząca szereg istotnych zmian, nie została wprowadzona prawidłowo, gdyż uchwała rady pedagogicznej w sprawie przyjęcia tych zmian (a także protokół z zebrania rady) nie zawierały ich wyszczególnienia (oraz przyczyn wprowadzenia), odnalezienie przepisów w tym statucie było utrudnione z uwagi na zmianę w numeracji prawie wszystkich paragrafów⁵⁵.

Zakres przedmiotowy PZO wynikał z regulacji przyjętych w statucie. Najczęściej wskazywano, że PZO powinny zawierać:

- szczegółowe wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania przez uczniów śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych;
- zasady bieżącego oceniania, w tym sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów zawierające wykazy czynności uczniów, które podlegają ocenie;
- zasady zgłaszania przez uczniów nieprzygotowania oraz formy, terminy poprawy ocen i zaliczenia materiału z lekcji, na których uczeń był nieobecny;
- wagi ocen z poszczególnych form aktywności uczniów determinujące ich wpływ na śródroczną i roczną ocenę ważoną (w szkołach stosujących ww. ocenę).

Spośród 38 PZO poddanych analizie w szkołach objętych kontrolą, aż 31 (82%) zawierało zasady oceniania niespójne ze statutem i/lub niezgodne z przepisami oświatowymi. W 10 PZO nie określono, uwzględniających specyfikę przedmiotu, wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez uczniów śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych⁵⁶, a w 14 PZO nieprawidłowo określono wymagania niezbędne na ocenę celującą⁵⁷.

Nieczytelne statuty

Nieprawidłowe opracowanie PZO

⁵⁴ Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Styczniowego w Nowej Słupi (dalej: SP w Nowej Słupi), SP w Bilczy, LO w Kielcach, Technikum we Włoszczowie), LO w Chmielniku, LO w Busku-Zdroju), LO w Staszowie. Przykładowo w § 116 statutu Technikum we Włoszczowie nie uwzględniono, mimo iż wynika to z art. 44c ustawy o systemie oświaty, że wymagania edukacyjne powinny być dostosowane również do potrzeb rozwojowych uczniów; w § 118 ust. 1 statutu nie uwzględniono pełni treści art. 44b ust. 4 ww. ustawy (nie podano, że ocenianie zachowania ucznia polega na rozpoznawaniu również stopnia respektowania przez ucznia obowiązków określonych w statucie szkoły); w § 118 ust. 6 statutu nie odniesiono się, mimo iż wynika to z § 11 ust. 3 rozporządzenia w sprawie oceniania, do uczniów z dysfunkcjami rozwojowymi. W statucie LO w Kielcach niewłaściwie określono termin zgłoszenia zastrzeżeń do rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych uzyskanej w wyniku egzaminu poprawkowego, który zgodnie z art. 44n ust. 7 ustawy o systemie oświaty powinien wynosić pięć dni roboczych.

⁵⁵ Przykładowo odwołanie do zasad zwalniania i usprawiedliwiania nieobecności uczniów opisanych poprzednio w § 148 statutu LO w Chmielniku, obowiązującym w latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022, było po nowelizacji statutu nieaktualne, gdyż w znowelizowanym dokumencie przepisy te umieszczono w § 104.

⁵⁶ Tj.: w dwóch PZO opracowanych w Technikum we Włoszczowie, jednym PZO w SP w Starachowicach; jednym PZO w LO w Chmielniku, jednym PZO w SP w Pińczowie, dwóch PZO w SP w Nowej Słupi i trzech w LO w Busku-Zdroju.

⁵⁷ Tj. w jednym PZO opracowanych w Technikum we Włoszczowie, dwóch PZO w SP w Starachowicach; trzech w SP w Bilczy; dwóch PZO w LO w Chmielniku, jednym PZO w LO w Kielcach, jednym PZO w SP w Pińczowie, trzech PZO w SP w Jędrzejowie i jednym PZO w LO w Busku-Zdroju.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W 22 PZO wystąpiły niezgodności ze statutem dotyczące następujących kwestii:

- zasad bieżącego oceniania, w tym: (1) w PZO przyjmowano inne kryteria przeliczania punktów uzyskanych przez uczniów z prac pisemnych na oceny niż wskazane w statucie (np. LO w Staszowie ocenę dopuszczającą z matematyki i chemii mogli uzyskać uczniowie, którzy otrzymali 30% maksymalnej liczby przewidzianych punktów, podczas gdy zgodnie z WZO wymagano 35% punktów; podobne sytuacje dotyczyły ustaleń przyjętych w jednym PZO w LO w Chmielniku; dwóch PZO w Kielcach i jednego PZO w SP w Jędrzejowie); (2) nie określono zasad bieżącego oceniania, w tym maksymalnej liczby sprawdzianów (dotyczyło to dwóch PZO opracowanych w SP w Bilczy i trzech PZO w Technikum we Włoszczowie);
- zasad zgłaszania nieprzygotowania i warunków poprawy ocen (trzy PZO opracowane w Technikum we Włoszczowie; trzy PZO w SP w Jędrzejowie i jedno PZO w LO w Busku-Zdroju);
- nieprzypisania wag lub przyjęcia wag niezgodnych ze statutem (dwa PZO opracowane w Technikum we Włoszczowie, jednym PZO w LO w Chmielniku, jednym PZO w SP w Jędrzejowie oraz jednym PZO w SP w Pińczowie).

W PZO z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych opracowanym w LO w Chmielniku przyjęto zasady organizacji egzaminów poprawkowych i sprawdzianu wiadomości i umiejętności ucznia niezgodne z przepisami oświatowymi (§ 16 i § 17 rozporządzenia w sprawie oceniania)⁵⁸.

Opracowanie wymaganych dostosowań

W większości szkół (poza Technikum we Włoszczowie) w WZO określono zasady oceniania uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce, w tym dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zgodnie z art. 44c ust. 2 ustawy o systemie oświaty. W części szkół dostosowania takie zostały szczegółowo opisane także w poszczególnych PZO.

Niewprowadzanie zmian na czas nauczania zdalnego

We wszystkich szkołach ustalono zasady organizacji zdalnego nauczania, w tym procedury oceniania i klasyfikowania uczniów, o których mowa w § 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań. Najczęściej zdecydowano, że nauczanie to będzie realizowane z wykorzystaniem dziennika elektronicznego lub bezpłatnych platform edukacyjnych. W okresie zdalnego nauczania monitorowanie postępów uczniów, sposób weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowanie uczniów i rodziców (prawnych opiekunów) o postępach ucznia w nauce, był oparty

⁵⁸ W PZO z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych obowiązującym w latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 ustalono, że uczeń, który zdaje egzamin poprawkowy na ocenę dopuszczającą otrzymuje od nauczyciela uczącego zakres wymagań na tę ocenę, mimo że zgodnie z § 112 ust. 8 statutu LO w Chmielniku, stopień trudności pytań przygotowanych do egzaminu poprawkowego powinny odpowiadać wymaganiom edukacyjnym dla pełnej skali ocen. Ponadto w tym PZO przyjęto, że uczeń, który zdaje *egzamin komisyjny* z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych musi rozwiązać *minimum 30% zadań z wymagań edukacyjnych podstawy programowej*, mimo że sprawdzian wiadomości i umiejętności, o którym mowa w art. 44n ustawy o systemie oświaty, może wynikać także z odwołania się ucznia lub jego rodziców od innej oceny niż niedostateczny, składa się z części ustnej i pisemnej i przeprowadza go trzyosobowa komisja powołana przez Dyrektora Szkoły, która decyduje o ostatecznej ocenie. Przytoczony wyżej zapis nie jest zatem prawidłowy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

na obowiązującym WZO przy uwzględnieniu specyfiki związanej z nauczaniem na odległość, przy czym zwracano uwagę, by nie rezygnować z wypowiedzi ustnych uczniów (by przeciwdziałać m.in. skutkom izolacji uczniów). Przyjęto także rozwiązania szczegółowe, np. do monitorowania postępów uczniów i weryfikacji ich pracy służyły nauczycielom wypełnione i odesłane przez uczniów karty pracy, przy czym wszystkie materiały i zadania do wykonania (poza sprawdzianami) miały korespondować z omawianym treściami (nie należało zwiększać liczby prac domowych). W procedurach tych przewidziano możliwość modyfikowania programów nauczania. Szczególną uwagę zwrócono na potwierdzanie przez uczniów udziału w zajęciach oraz usprawiedliwianie nieobecności, przyjęto także procedurę potwierdzania przez uczniów, że zajęcia się odbyły oraz umożliwiono uczniom korzystanie z konsultacji. W dwóch szkołach stosujących ocenę ważoną (LO w Kielcach i SP w Pińczowie) zrezygnowano w tym czasie ze zróżnicowania wag ocen.

Od roku szkolnego 2022/2023 w statutach czterech szkół (z ośmiu, których dotyczyło to badanie)⁵⁹ nie określono sposobów przekazywania uczniom materiałów niezbędnych do realizacji zajęć w czasie nauczania na odległość, warunków bezpiecznego uczestnictwa uczniów w tych zajęciach w odniesieniu do ustalonych w szkole technologii informacyjno-komunikacyjnych, mając na uwadze łączenie i przemienne kształcenie z użyciem monitorów ekranowych i bez ich użycia, co było wymagane art. 125a ust. 7 Prawa oświatowego i § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 września 2022 r. w sprawie organizowania i prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość⁶⁰.

Brak wymaganych zapisów w statutach

Otrzymane w trakcie kontroli informacje z 30 publicznych szkół ponadpodstawowych z województwa świętokrzyskiego⁶¹ odnośnie przyjętych zasad oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów, wskazują na powszechność wykorzystania narzędzi wspomagających proces oceniania. W 19 szkołach (63%) wykorzystywano ocenę ważoną, w dwóch ocenę punktową (7%), w jednej szkole (w ramach innowacji pedagogicznej) ocenianie bezcyfrowe⁶² zaś w pozostałych szkołach posługiwano się średnią arytmetyczną ocen (siedem szkół, tj. 23%) lub ustalano oceny na podstawie analizy ocen cząstkowych.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych w szkołach nieobjętych kontrolą

⁵⁹ SP w Pińczowie, SP w Bilczy, LO w Chmielniku, LO w Busku Zdroju (kontrola NIK nr I/22/003, którą objęto SP w Nowej Słupi i LO w Staszowie zakończyła się przed wprowadzeniem ww. przepisów).

⁶⁰ Dz. U. poz. 1903.

⁶¹ W trakcie kontroli zwrócono się w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK do 30 publicznych szkół ponadpodstawowych z województwa świętokrzyskiego o informacje dotyczące m.in. wewnętrznych zasad ocenia osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów.

⁶² W ramach takiego systemu, nauczyciel wskazuje uczniowi, nad czym powinien popracować, jakie umiejętności rozwinąć oraz w jaki sposób ma to zrobić. Ocena może być wyrażona ustnie lub pisemnie, w zależności od potrzeb. W województwie świętokrzyskim system ten stosowany był w dwóch szkołach, tj. III Liceum Ogólnokształcącym z Oddziałami Integracyjnymi im. Cypriana Kamila Norwida w Kielcach oraz w Niepublicznym Liceum Ogólnokształcącym im. Stanisława Konarskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim (www.budzacasieszkola.pl/dodajemy-odwagi/mapa-budzacych-sie-szkol-tu-moze-byc-wasza-szkola-new; dostęp 5 lipca 2023 r.).

Dyrektor III Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Integracyjnymi im. Cypriana Kamila Norwida w Kielcach wskazał, że ocenianie bezcyfrowe wprowadzone w niektórych klasach ma na celu eliminację stresu związanego z procesem nauczania, podkreślanie pozytywnych relacji oraz wzmacnianie motywacji wewnętrznej uczniów. System ten (co stwierdzono na podstawie dotychczasowych obserwacji) przynosi korzyści uczniom w poprawie kompetencji zarządzania sobą i procesem uczenia się.

Jedną ze szkół, w której ocena roczna ustalana była na podstawie średniej arytmetycznej ocen uzyskanych przez ucznia w danym roku szkolnym, było II Liceum Ogólnokształcące im. J. Śniadeckiego w Kielcach⁶³. Przy czym w statucie określono szereg odstępstw od tej zasady np. *gdy wśród wszystkich bieżących ocen ucznia liczba ocen celujących przewyższa liczbę pozostałych ocen, nauczyciel ma prawo wystawić ocenę roczną/końcową o jedną wyższą niż ocena wynikająca ze średniej*. Zdaniem Dyrektora tej Szkoły, nie zauważono w trakcie wieloletniego doświadczenia wad tego systemu, do zalet zaś zaliczono możliwość porównania wyników z tego samego przedmiotu nauczanego przez różnych nauczycieli, przejrzystość i czytelność (dla uczniów i rodziców).

W III LO w Busku-Zdroju wykorzystywano system oceny ważonej, przy czym wagi dla poszczególnych aktywności uczniowskich zostały określone w PZO z uwzględnieniem specyfiki przedmiotów. Ocena roczna ustalana jest jako średnia ważona ocen za I i II półrocze, przy czym ocena z I półrocza ma wagę 0,4; zaś z II półrocza 0,6. Dyrektor tej szkoły wskazał wiele zalet oceny ważonej, m.in. to, że istnieje gradacja prac, gdyż ocena z najbardziej obszernego materiału ma najwyższą wagę; uczeń planuje i opracowuje swój własny styl nauki a system oceniania został ujednoczony. Zauważył także, że ponieważ średnia arytmetyczna ocen nie pokrywa się ze średnią ważoną może to dezorientować ucznia, zdarza się także że ww. ocena znacznie zmienia się pod wpływem tylko jednej oceny o wysokiej wadze i przy dużej liczbie niższych ocen uczeń nie jest w stanie poprawić oceny śródrocznej czy rocznej.

5.1.2. Zasady oceniania zachowania uczniów

Ustalanie w statutach kryteriów, warunków i sposobu oceniania zachowania uczniów

W statutach wszystkich szkół objętych kontrolą ustalono kryteria, warunki i sposoby oceniania zachowania uczniów. W okresie objętym kontrolą w czterech szkołach wprowadzono zmiany w zasadach oceniania zachowania, przy czym w jednej szkole dotyczyło to rezygnacji z systemu punktowego (SP w Starachowicach), zaś w innych dwóch szkołach uszczegółowienia/korekty ww. zasad, w tym w związku z prowadzeniem nauczania na odległość (SP w Pińczowie, SP w Jędrzejowie). Propozycje zmian były konsultowane ze społecznością szkolną, wykorzystano także wyniki ewaluacji wewnętrznej dotyczącej ww. zagadnień (np. w SP w Pińczowie przeprowadzono na ten temat ankiety wśród nauczycieli, rodziców i uczniów).

⁶³ Stopień celujący mógł otrzymać uczeń, którego średnia ocen mieściła się w granicach: 5,6–6,0; bardzo dobry – 4,6–5,59; dobry – 3,6–4,59; dostateczny – 2,6–3,59; dopuszczający – 1,6–2,59; a niedostateczny poniżej 1,59.

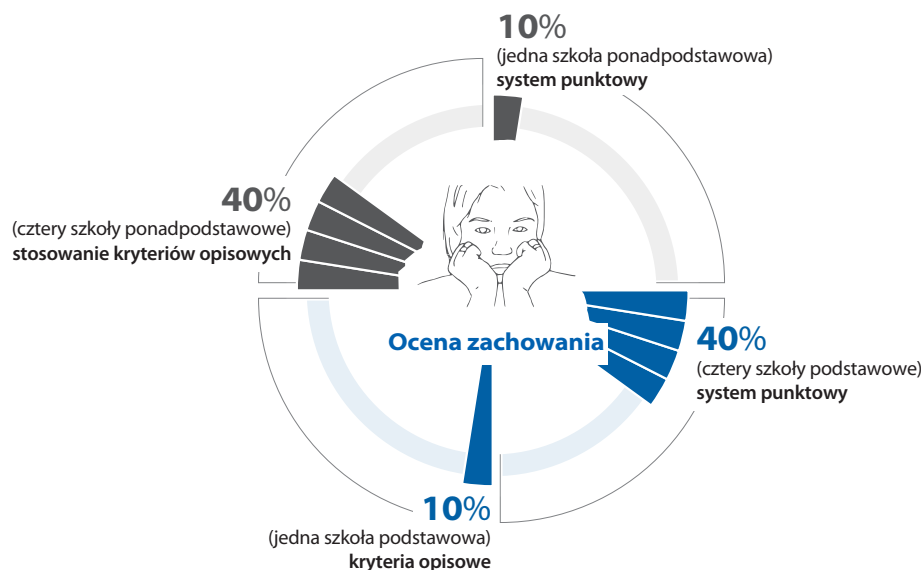
WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przykłady

Dyrektor SP w Jędrzejowie wyjaśniła: wszelkie zmiany wprowadzane w punktowym systemie oceniania zachowania poprzedzane były dyskusjami i wymianą uwag wśród nauczycieli, które wynikały z bieżącego monitorowania pracy szkoły, tj. zachowania uczniów na przerwach, w czasie zajęć edukacyjnych, podczas wyjść grupowych bądź wycieczek.

Infografika nr 7

System oceniania zachowania uczniów w szkołach objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

W pięciu szkołach (tj. połowie szkół objętych kontrolą, przy czym cztery to szkoły podstawowe) w ocenie zachowania uczniów, począwszy od klasy IV szkoły podstawowej⁶⁴, wykorzystano system punktowy (infografika nr 7)⁶⁵. System ten polegał na przyznawaniu punktów dodatnich i ujemnych za różne przejawy zachowania ucznia. Uczeń otrzymywał na początku każdego półrocza pewną liczbę punktów i mógł zdobywać punkty dodatnie, podejmując działania określone w statucie jako zachowania pozytywne lub punkty ujemne, gdy prezentował zachowania określone jako negatywne. Na podstawie liczby uzyskanych punktów można było ustalić ocenę śródroczną/roczną zachowania wskazaną w § 11 ust. 2 rozporządzenia w sprawie oceniania (tj. zachowanie wzorowe, bardzo dobre, dobre, poprawne, nieodpowiednie lub naganne). Przy czym ocena roczna mogła wynikać ze średniej punktów z I i II półrocza lub z oceny z II półrocza powiększonej o punkty wynikające z oceny za I półrocze (np. za ocenę dobrą dodawano 5 pkt, bardzo dobrą – 10 pkt, wzorową – 15 pkt). W szkołach stosujących system punktowy ocena wzorowa zachowania mogła być ustalona dla ucznia, który uzyskał powyżej 200 pkt lub 210 pkt w półroczu (tj. uczenio-

⁶⁴ W ramach niniejszej kontroli nie analizowano sposobów ustalania ocen zachowania uczniów z klas I–III.

⁶⁵ SP w Pińczowie; SP w Jędrzejowie; SP w Bilczy, SP w Starachowicach (do końca roku szkolnego 2022/2023) oraz LO w Kielcach. W okresie poprzedzającym kontrolę system punktowy zachowania był stosowany także w SP w Nowej Słupi.

wie powinni uzyskać od 70 do 100 dodatkowych pkt do *kredytu* wynoszącego od 100 do 140 pkt); ocenę bardzo dobrą – od 160 lub od 170 pkt; dobrą – od 100, 120, 125 lub 140 pkt (tj. poziom równy *kredytowi punktowemu*); poprawną – od 50, 70 lub 80 pkt; nieodpowiednią – od 20, 30 lub 40 pkt, a poniżej tej wartości – ocenę naganną. Przyjęcie systemu punktowego oceny zachowania uzasadniano najczęściej potrzebą ujednoczenia procesu oceniania zachowania oraz większym obiektywizmem tych ocen.

W pozostałych szkołach (niestosujących systemu punktowego), w statutach określono mniej lub bardziej rozbudowane opisowe kryteria ocen. Przykładowo ocenę naganną mógł otrzymać uczeń szkoły ponadpodstawowej za to, że np. brał udział w bójkach i kradzieżach; znęcał się psychicznie lub fizycznie nad innymi uczniami; stosował szantaż, wyłudzenia, zastraszanie; dewastował mienie szkolne/społeczne; prezentował bardzo niski poziom kultury osobistej; sam podlegał lub zachęcał i nakłaniał innych do ulegania nałogom (np. spożywał alkohol, środki psychoaktywne); używał wulgarnego słownictwa przy jednoczesnym braku chęci naprawy swojego błędu; miał negatywny wpływ na kolegów; wielokrotnie spóźniał się na lekcje lub opuszczał je bez usprawiedliwienia lub miał konflikt z prawem (kryteria takie obowiązywały w Technikum w Włoszczowie⁶⁶). Uczeń szkoły podstawowej mógł mieć ustaloną ocenę naganną, jeśli: nie wywiązywał się obowiązków ucznia; miał lekceważący stosunek do pracowników szkoły; ze względu na swoje zachowanie stanowił zagrożenie dla innych osób i środowiska np. brał udział w bójkach lub dewastował mienie kolegów, szkolne i społeczne; działał w nieformalnych grupach propagujących negatywne wzorce; nie wykazywał poprawy mimo zastosowanych przez szkołę środków zaradczych (kryteria ustalone w SP w Pińczowie). Jak wynika z uzyskanych wyjaśnień nauczycieli, sformułowane w tych kryteriach przejawy zachowań negatywnych wynikały z problemów wychowawczych zidentyfikowanych w tych szkołach.

Zgodność kryteriów oceniania z przepisami

We wszystkich szkołach kryteria ustalania śródrocznych i rocznych ocen zachowania uczniów określono z uwzględnieniem obszarów wskazanych w § 11 ust. 1 rozporządzenia w sprawie oceniania i dotyczyły one:

- a) spełniania przez uczniów obowiązków szkolnych, do których zaliczono m.in. odrabianie prac domowych, przygotowanie się do zajęć, niespóźnianie się i dobrą frekwencję (usprawiedliwianie nieobecności), rozwijanie zainteresowań poprzez udział w kołach zainteresowań i konkursach przedmiotowych. W systemach punktowych określono, że za spełnianie tych obowiązków mogą być przydzielane punkty dodatnie, np. za udział w konkursach i zawodach sportowych (w szkołach ponadpodstawowych 10–20 pkt, a w szkołach podstawowych 30–50 pkt), punktualność, wysoką frekwencję (10–20 pkt) lub za ich nieprzestrzeżenie punkty ujemne (np. za każdy dzień nieusprawiedliwionej nieobecności 20 pkt ujemnych, za spóźnienie 5 pkt ujemnych);

⁶⁶ W klasach, których dokumentacja była badana, ocenę naganną wystawiono uczniowi, który rażąco zaniedbywał obowiązki ucznia, opuszczał zajęcia z nieuzasadnionych przyczyn oraz wpływał demoralizująco na resztę klasy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- b) postępowania zgodne z dobrem społeczności szkolnej, w tym przestrzegania statutu szkoły, dbałości o mienie szkolne i aktywność na forum szkoły i klasy. W systemach punktowych przewidziano przydzielanie punktów dodatnich np. za pracę na rzecz klasy i szkoły (10–15 pkt), aktywne działania w samorządzie uczniowskim/szkolnym (10–15 pkt), pomoc kolegom w nauce (10 pkt); udział w promocji szkoły (10 pkt) albo punktów ujemnych za przeszkadzanie na zajęciach (15–20 pkt), ubliżanie kolegom, zaczepki słowne (10–20 pkt), celowe niszczenie mienia szkolnego (20–25 pkt);
- c) dbałości o honor i tradycje szkoły. W statutach wskazano, że uczeń powinien znać hymn szkoły i postać patrona szkoły, godnie uczestniczyć w uroczystościach szkolnych, w systemach punktowych przewidziano np. możliwość przydzielenia punktów ujemnych za brak stroju galowego podczas ważnych uroczystości szkolnych (5 pkt);
- d) dbałości o piękno mowy ojczystej oraz godnego, kulturalnego zachowania się w szkole i poza nią. W ramach tych zagadnień najczęściej wskazywano, że uczeń nie powinien używać wulgaryzmów (także w Internecie), obraźliwych słów i gestów. W systemach punktowych przewidziano punkty dodatnie za wysoką kulturę osobistą (do 20 pkt) oraz punkty ujemne za zachowania przeciwne (15–30 pkt);
- e) zachowania bezpieczeństwa i dbałości o zdrowie własne oraz innych osób, w tym nieuleganie nałogom, przeciwdziałanie przemocy. W systemach punktowych wskazywano możliwość ujemnej punktacji za spożywanie alkoholu (50 pkt), palenie papierosów lub e-papierosów (50 pkt), spożywanie, posiadanie, rozpowszechnianie środków psychoaktywnych (50 pkt), posiadanie niebezpiecznych narzędzi i materiałów np. petard (30 pkt), co obowiązywało zarówno na terenie szkoły jak i podczas wyjść pozaszkolnych i wycieczek;
- f) okazywania szacunku innym osobom (kolegom, nauczycielom, pracownikom szkoły).

W szkołach stosujących punktowe systemy oceniania przewidziano także możliwość uzyskania dodatkowych punktów za aktywność pozaszkolną, w tym: pracę w ramach wolontariatu i działalność charytatywną (od 5 do 30 pkt), krwiodawstwo (10 pkt), udział w akcjach na rzecz środowiska (np. zbiórka makulatury, baterii, nakrętek, produktów żywnościowych – od 5 do 25 pkt). Przy czym w niektórych szkołach ograniczono możliwość przydzielania uczniom punktów za takie rodzaje aktywności np. do 10 pkt w półroczu lub do 5 pkt miesięcznie⁶⁷.

Przykład

Zdaniem **Dyrektora SP w Starachowicach** system punktowy prowadzi do zbyt jednoznacznego oceniania zachowania uczniów, którzy np. osiągają wysokie lokaty sportowe zdobywają punkty, które znacznie podnoszą ich oceny za zachowanie, co nie zawsze przekłada się na ich stosunek do obowiązków szkolnych. (...) Uczniowie, którzy otrzymywali punkty ujemne np. za „wagary”, wykorzystując system

⁶⁷ SP Pińczów, SP w Jędrzejowie, LO w Kielcach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

punktowy, zyskiwali punkty dodatnie za np. przynoszenie nakrętek, udział w akcjach charytatywnych czy działaniach na rzecz klasy i szkoły, zwykle aktywność ta kończyła się po uzyskaniu odpowiedniej ilości punktów.

Stosowanie oceny dobrej jako wyjściowej

W siedmiu szkołach (70%) przyjęto ocenę dobrą jako *ocenę wyjściową*, której przypisano w pięciu szkołach *kredyt punktowy* w wysokości 100 pkt; 120 pkt; 125 pkt lub 140 pkt albo opisano wymagania pozwalające na uzyskanie tej oceny i przewidziano możliwość jej *podwyższenia* lub *obniżenia*⁶⁸.

We wszystkich szkołach stosujących system punktowy przyjęto, że ocenę zachowania *śródroczną/roczną* powinien ustalać wychowawca klasy po przeanalizowaniu pisemnych uwag nauczycieli i innych pracowników szkoły (pozytywnych i negatywnych), zawartych w dzienniku lub zeszytach spostrzeżeń, liczby zgromadzonych przez ucznia punktów oraz po zasięgnięciu opinii nauczycieli i uczniów danej klasy i ocenianego ucznia, a także ewentualnym przyznaniu dodatkowych punktów (1–10). W statutach czterech szkół przyjęto ograniczenia, mające przeciwdziałać *odpracowywaniu złych zachowań* przyjmując, że uczniowi, który w ciągu półrocza otrzymał 20 punktów ujemnych, nie można było ustalić oceny wzorowej bez względu na końcowy wynik punktowy (SP w Jędrzejowie), uczeń, który został ukarany i otrzymał 100 pkt ujemnych, nie mógł otrzymać oceny bardzo dobrej zachowania (SP w Bilczy); ocenę wzorową mógł otrzymać uczeń, który nie uzyskał w semestrze więcej niż 10 punktów ujemnych i miał nie więcej niż 10 godzin nieusprawiedliwionych (LO w Kielcach); uczeń, który otrzymał 30 pkt ujemnych w półroczu nie mógł uzyskać oceny wzorowej z zachowania, przy 50 pkt ujemnych, nie mógł uzyskać oceny bardzo dobrej (SP w Pińczowie).

W WZO przewidziano, że w ustaleniu oceny zachowania powinni brać udział (z głosem opiniującym) uczniowie, w tym oceniani, nauczyciele i pozostali pracownicy szkoły, zaś ostatecznie ustalał ją wychowawca klasy, przy czym w statutach nie określono sposobów zasięgania ww. opinii o zachowaniu ucznia. W LO w Staszowie i SP w Starachowicach przyjęto wymóg bieżącego oceniania zachowania, tj. wystawiania ocen cząstkowych co miesiąc lub co najmniej trzech ocen w półroczu.

Określenie obowiązków uczniów

Zgodnie z art. 99 Prawa oświatowego, w statutach szkół objętych kontrolą określono obowiązki uczniów, w tym właściwe zachowanie się podczas zajęć edukacyjnych (rozumiane najczęściej jako systematyczne, punktualne i aktywne uczestniczenie w zajęciach lekcyjnych, należyte przygotowanie się do tych zajęć, niezakłócanie ich przebiegu) oraz wobec nauczycieli i innych pracowników szkoły i pozostałych uczniów (podkreślano wymóg poszanowania praw, wolności i godności osobistej oraz poglądów i przekonań innych ludzi, niestosowania agresji fizycznej i słownej oraz żadnej formy przemocy wobec innych).

W siedmiu szkołach określono także zasady dotyczące wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na teren szkoły. W statutach dwóch szkół (LO w Chmielniku i SP w Stara-

⁶⁸ LO w Chmielniku, LO w Kielcach, SP w Nowej Słupi, SP w Starachowicach, SP w Pińczowie, SP w Jędrzejowie, SP w Bilczy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

chowicach) zasady takie nie zostały określone, a w Technikum w Włoszczowie określono je bardzo ogólnie. W większości szkół uczeń miał możliwość korzystania z telefonu jako pomocy dydaktycznej (jeśli nauczyciel prowadzący lekcje wyraził na to zgodę). W systemach punktowych oceny zachowania uwzględniono możliwość przydzielania punktów ujemnych za nieprzestrzeganie, ustalonych w szkołach, zasad korzystania z telefonu lub innych urządzeń, np. używanie telefonu podczas lekcji (5–10 pkt ujemnych), wykonywanie zdjęć lub nagrywanie filmów w szkole i/lub upublicznianie tych materiałów i fotografii bez zgody obecnych na nich osób (5–15 pkt ujemnych).

W trzech szkołach przewidziano możliwość obniżenia oceny zachowania za nieuczęszczanie lub niesystematyczne uczestniczenie w zajęciach specjalistycznych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej poprzez wykluczenie możliwości wystawienia takiemu uczniowi oceny zachowania wzorowej, bardzo dobrej lub dobrej lub przydzielenie punktów ujemnych (10 pkt)⁶⁹. Potrzeba wprowadzenia takiego ograniczenia wynikała, zdaniem dyrektorów, z niewykonania przyjętych na początku roku przez uczniów (i ich rodziców) zobowiązań, co było traktowane jako nierealizowanie obowiązków uczniów. Interpretacja taka nie znajduje uzasadnienia w przepisach oświatowych, gdyż zgodnie z § 3 rozporządzenia w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole jest dobrowolne.

W statutach ustalono obowiązki w zakresie przestrzegania zasad ubierania się uczniów⁷⁰, tj. obowiązku zmiany obuwia, noszenia identyfikatorów (za nieprzestrzeganie tych przepisów można było uzyskać punkty ujemne). Strój ucznia nie powinien eksponować gołych ramion, brzucha, dekoltu, niedopuszczalne były także niestosowne nadruki na ubraniach (np. reklamujące używki, zawierające wulgaryzmy lub treści obraźliwe), a udział w uroczystościach związanych ze świętami państwowymi i szkolnymi, należało podkreślić uroczystym strojem. W statucie LO w Busku-Zdroju dzień 13. każdego miesiąca, został ustanowiony *Dniem Elegancji*, który mógł być (dla odpowiednio ubranych uczniów) dniem bez ocen niedostatecznych.

W sześciu szkołach przewidziano możliwość obniżenia oceny zachowania, jeśli wygląd uczniów był nieodpowiedni⁷¹. W szkołach tych przyjęto, że uczeń, który farbuje włosy nie może mieć oceny zachowania bardzo dobrej lub wzorowej, a nieprzestrzeganie obowiązków dotyczących wyglądu mogło być podstawą do wystawienia oceny nieodpowiedniej. Farbowanie włosów, zapuszczanie i malowanie paznokci, noszenie kolczyków, makijaż (w tym stosowanie dermokosmetyków), były zaliczane do zachowań negatywnych,

Obniżenie oceny zachowania za wygląd

⁶⁹ SP w Nowej Słupi, SP w Starachowicach, SP w Pińczowie.

⁷⁰ W żadnej szkole nie ustalono obowiązku noszenia jednolitego stroju szkolnego (art. 100 Prawa oświatowego).

⁷¹ SP w Nowej Słupi (w okresie objętym kontrolą rezygnowano z tego zapisu), SP w Jędrzejowie, SP w Pińczowie, Technikum we Włoszczowie, SP w Starachowicach, LO w Busku-Zdroju.

które skutkowały przydzieleniem punktów ujemnych (do 10 pkt). Dyrektorzy szkół wskazywali, że uzależnienie oceny zachowania ucznia od jego wyglądu wynikało z uwag i sugestii rodziców uczniów.

NIK zauważa, że zgodnie z art. 99 pkt 3 Prawa oświatowego, szkoła może uregulować zasady ubierania się ucznia (nie wyglądu) oraz zasady noszenia jednolitego stroju (jeżeli taki obowiązuje). Tym samym niezgodne z przepisami były uregulowania statutowe szkoły wskazujące, że farbowanie włosów, malowanie paznokci, stosowanie makijażu mogą być podstawą do obniżenia oceny zachowania. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym wynikającym z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół⁷² wskazywano, że w statucie określa się obowiązki ucznia w zakresie dbania o schludny wygląd. Obecnie zrezygnowano z tej regulacji.

Zdaniem autorów publikacji pt. *Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań*⁷³, umieszczanie w statutach przepisów określających zasady wyglądu uczniów jest jedną z bardziej kontrowersyjnych kwestii. Badanie przeprowadzone w ramach przygotowania tej pracy dowiodło, że jest to problem powszechny (48,6% ankietowanych wskazało, że w statucie ich szkoły takie przepisy się znajdują, a ponadto 43,8% z nich odpowiedziało, że statut szkoły zawiera takie normy, które określają, że wygląd ucznia ma wpływ na ocenę zachowania danego ucznia⁷⁴).

Nieuwzględnienie w statutach praw uczniów pełnoletnich

W szkołach ustalono sposoby i terminy usprawiedliwiania nieobecności. Najczęściej nieobecności należało usprawiedliwiać w formie pisemnej w terminie do tygodnia lub 14 dni od powrotu ucznia do szkoły albo na najbliższej lekcji z wychowawcą (w szkołach podstawowych uwzględniono możliwość przesłania przez rodziców usprawiedliwienia z ich konta w dzienniku elektronicznym).

W większości objętych kontrolą szkół ponadpodstawowych (czterech z pięciu) nie uwzględniono prawa ucznia pełnoletniego do usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach szkolnych. Tylko w jednej szkole (LO w Kielcach) dopuszczono taką możliwość (pod warunkiem uzyskania pisemnej zgody rodziców/prawnych opiekunów). W LO w Busku-Zdroju wymagano od uczniów usprawiedliwień w formie zaświadczeń lekarskich, mimo że lekarze nie są zobowiązani do wystawiania takich dokumentów. Jak wynikało z przedstawionych wyjaśnień, obowiązek ten wprowadzono *dość dawno temu jako panaceum na bardzo dużą absencję uczniów z jaką w tym czasie borykała się szkoła*. W statucie LO w Chmielniku wprowadzono od roku szkolnego 2022/2023 postanowienie, na mocy którego uczeń pełnoletni mógł usprawiedliwiać samodzielnie najwyżej dwa dni nieobecności w roku (pod warunkiem uzyskania na to zgody rodziców).

⁷² Dz. U. Nr 61, poz. 624 (np. załącznik nr 2, § 16b ust. 2 pkt 3; załącznik nr 4, § 19 ust. 2 pkt 3). Rozporządzenie (w zakresie ramowych statutów) zachowuje moc do czasu zakończenia kształcenia w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy.

⁷³ Op. cit., str. 60.

⁷⁴ W ankiecie wzięło udział 990 respondentów (uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz młodych absolwentów).

Przykłady

Dyrektor LO w Kielcach wyjaśniła: *ponieważ nie ma jednoznacznego stanowiska w tej kwestii, uznaliśmy, że jeśli osoba, która ukończyła 18 lat jest uczniem szkoły dla młodzieży – dotyczą jej zapisy ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którymi rodzice mają pełne prawo wglądu do informacji na jej temat, aż do ukończenia szkoły przez ucznia. Oznacza to, że jeśli osoba pełnoletnia podejmuje decyzję, że chce być nadal uczniem szkoły dla młodzieży, to musi się stosować do obowiązujących w niej zasad. Zatem, jeśli rodzice wyrażą zgodę na samodzielne usprawiedliwianie nieobecności – szkoła się do tego stosuje.*

Uczeń pełnoletni **LO w Chmielniku** od września 2022 r. w momencie osiągnięcia 18 lat miał prawo do *ustnego usprawiedliwienia swoich nieobecności do dwóch dni w roku, poświadczenie trybu usprawiedliwiania nieobecności przez ucznia pełnoletniego potwierdza rodzic pisemnie w obecności wychowawcy na oświadczeniu złożonym przez ucznia.*

Dyrektor Technikum we Włoszczowie wyjaśniła: *statut nie uwzględnił prawa ucznia pełnoletniego do usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach szkolnych oraz samodzielnego zwalniania się z części zajęć edukacyjnych w danym dniu, ponieważ uważamy, iż duża liczba naszych pełnoletnich uczniów zbyt często korzystałaby z tego prawa, co w konsekwencji budziłoby nasze obawy o ich frekwencję na lekcjach.*

Dyrektor LO w Busku-Zdroju wyjaśnił: *wychowawcy w klasach, w których uczniowie osiągnęli pełnoletniość ustalają z rodzicami sposoby usprawiedliwiania nieobecności i zwalniania z zajęć – dotychczasowa praktyka wykazała, że rodzice nie wyrażają zgody na usprawiedliwiania i zwalniania z zajęć przez uczniów, te czynności pozostają w obowiązku rodziców.*

NIK zauważa, że zgodnie z art. 99 pkt 2 Prawa oświatowego w statucie należy określić obowiązki uczniów w zakresie usprawiedliwiania (w określonym terminie i formie) nieobecności na zajęciach edukacyjnych, w tym formy usprawiedliwiania nieobecności przez osoby pełnoletnie (tj. czy wystarczy ustne usprawiedliwienie, czy też powinno mieć ono formę pisemnego oświadczenia ucznia)⁷⁵.

Zgodnie z art. 44f ust. 8 i 9 ustawy o systemie oświaty, oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych nie mają wpływu na ocenę klasyfikacyjną zachowania; ocena klasyfikacyjna zachowania nie ma wpływu na oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych oraz promocję do klasy programowo wyższej lub ukończenie szkoły. W statutach czterech szkół wskazano, że ustalenie oceny nagannej zachowania mogło mieć wpływ na promocję do następnej klasy i zobowiązano wychowawców do poinformowania rodziców i uczniów o skutkach ustalania uczniowi nagannej rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania⁷⁶. Jak wynikało z wyjaśnień złożonych przez dyrektorów tych szkół przyczyną tej nieprawidłowości było niezaktualizowanie statutow.

Uzależnienie oceny zachowania od osiągnięć edukacyjnych uczniów

⁷⁵ Prawo do samodzielnego usprawiedliwiania nieobecności przez uczniów pełnoletnich wynika z art. 11 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1360, ze zm.), zgodnie z którym po osiągnięciu pełnoletniości nabywa się pełną zdolność do czynności prawnych oraz z art. 92 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359), który stanowi, że dziecko zostaje pod władzą rodzicielską do osiągnięcia pełnoletniości – po tym czasie rodzice tracą prawo do reprezentowania dziecka przed organami administracji publicznej.

⁷⁶ SP w Bilczy, LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie i LO w Busku-Zdroju.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

We wszystkich szkołach, w których przyjęto system punktowy ocenia-
nia zachowania, uczeń zdolny z większym prawdopodobieństwem mógł
otrzymać zachowanie wzorowe lub bardzo dobre niż uczeń mający trud-
ności z opanowaniem programu nauczania, gdyż przewidziano możliwość
uzyskania dodatkowych punktów (od 10 pkt do 50 pkt) za udział w kon-
kursach przedmiotowych (szkolnych i pozaszkolnych), a za osiągnięcie
sukcesów w tych konkursach od 30–70 pkt. W jednej ze szkół przyjęto,
że jednym z warunków uzyskania oceny wzorowej zachowania jest *godne
reprezentowanie szkoły w olimpiadach przedmiotowych, konkursach, zawo-
dach sportowych*⁷⁷.

Stwierdzono także że w niektórych szkołach uzależniono możliwość
dopuszczenia ucznia do poprawienia oceny z pracy pisemnej od jego
zachowania. W zasadach oceniania z matematyki w LO w Busku-Zdroju
wskazano, że uczeń, który utrudnia prowadzenie lekcji oraz uczenie się
innym, traci możliwość poprawiania oceny, a prawo do poprawy mają
tylko uczniowie, którzy systematycznie uczęszczają na zajęcia. Uzyskane
wyjaśnienia, z których wynikało, że sytuacja ta dotyczyła *nadprogramo-
wych popraw*, zdaniem NIK nie usprawiedliwiają zamieszczenia takich
zasad w dokumentach szkolnych.

Brak możliwości
poprawiania
przewidywanej oceny
zachowania

W statutach siedmiu szkół nie ustalono warunków i trybu otrzymania wyż-
szej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania (mimo że
zgodnie z art. 44b ust. 6 pkt 6 i ust. 10 ustawy o systemie oświaty, zapisy
takie powinny znaleźć się w statucie), a dodatkowo w jednej ze szkół nie
zostało to określone rzetelnie⁷⁸.

W dwóch (z trzech) szkół, w których zasady takie zostały określone, wska-
zано, że o podwyższenie oceny (o jeden stopień) można wnioskować
w przypadku: zaistnienia nowych okoliczności świadczących o pozytywnym
zachowaniu ucznia; pozytywnej opinii samorządu klasowego, nauczy-
cieli i pozostałych pracowników szkoły; otrzymania pochwały dyrektora
szkoły; otrzymania pochwały poza szkołą (SP w Bilczy) lub wskazano, że
o takie podwyższenie nie może ubiegać się uczeń, który w danym roku
szkolnym otrzymał karę nagany wychowawcy oddziału lub karę nagany
dyrektora szkoły (SP w Jędrzejowie). Wnioski o podwyższenie oceny nale-
żało składać do dyrektora, a w przypadku uznania ich zasadności, rozpa-
trzeniem ich powinien zająć się wychowawca. Dyrektorzy szkół, w których
nie ustalono ww. trybu i warunków, najczęściej wyjaśniali to przekonaniem,
że wystarczające było określenie procedury rozpatrywania zastrzeżeń zło-
żonych przez uczniów (lub ich rodziców) od ustalonych już ocen, co zostało
przewidziane w art. 44n ust. 1 ustawy o systemie oświaty. NIK zauważyła, że
ww. procedura wniesienia zastrzeżeń dotyczy ocen klasyfikacyjnych rocz-
nych wystawionych niezgodnie z przepisami, nie zaś ubiegania się (przed
zakończeniem roku szkolnego) o wyższą ocenę niż przewidywana.

⁷⁷ LO w Staszowie.

⁷⁸ SP w Jędrzejowie, SP w Pińczowie, SP w Starachowicach, SP w Nowej Słupi, Technikum
we Włoszczowie, LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku i LO w Staszowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W statutach pięciu szkół nie ustalono prawidłowo składu komisji, o której mowa w art. 44n ust. 4 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, powołanej do ustalenia oceny zachowania w sytuacji złożenia zastrzeżeń, tj. nie włączono do jej prac psychologa, pedagoga (mimo że osoby takie były zatrudnione w tych szkołach) lub przedstawiciela rady rodziców, co było wymagane § 17 ust. 7 rozporządzenia w sprawie oceniania⁷⁹. Dodatkowo w pięciu szkołach (w tym trzech innych) niewłaściwie określono procedurę pracy tej komisji lub termin składania zastrzeżeń, tj. niezgodnie z art. 44n ust. 3 ustawy o systemie oświaty i § 17 ust. 8 rozporządzenia w sprawie oceniania⁸⁰. W dwóch szkołach nieprawidłowo określono w statucie uprawnienia rady pedagogicznej do zmiany, ustalonej przez wychowawcę, oceny zachowania i nie wskazano form i sposobów informowania uczniów o przewidywanych dla nich rocznych ocenach klasyfikacyjnych zachowania, pomimo obowiązku wynikającego z art. 44g ust. 1 ustawy o systemie oświaty⁸¹.

Przytoczenie
nieprawidłowych
przepisów oświatowych
w statutach

Zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 18 i 19 Prawa oświatowego, w statutach wszystkich szkół określono kary i nagrody, a także (poza Technikum we Włoszczowie) tryb wnoszenia zastrzeżeń od kary lub przyznanej nagrody. Uczeń mógł być nagrodzony m.in. za: bardzo dobre wyniki w nauce i wzorowe zachowanie; szczególne osiągnięcia sportowe, artystyczne, za zajęcie wysokich miejsc w konkursach recytatorskich, plastycznych i innych; zaangażowanie w życie szkoły (np. pracę w organizacjach szkolnych, samorządzie szkolnym, redagowanie gazetki szkolnej). Przewidziano następujące nagrody: pochwała Dyrektora; pochwała wychowawcy klasy, dyplom lub nagroda książkowa oraz inne nagrody np. specjalna nagroda Dyrektora, tj. jednorazowe stypendium finansowane ze środków rady rodziców.

Określenie w statutach
szkół kar i nagród
dla uczniów

Uczeń mógł zostać ukarany za nieprzestrzeganie postanowień statutu, a w szczególności uchybienie wymienionym w tym dokumencie obowiązkom ucznia. Przewidziano następujące kary: upomnienie udzielone przez wychowawcę lub innego nauczyciela wobec klasy; upomnienie udzielone przez Dyrektora, nagana udzielona przez wychowawcę lub dyrektora, zakaz udziału w wydarzeniach klasowych lub szkolnych (np. wycieczkach), przeniesienie do równoległej klasy lub ostatecznie wszczęcie procedury usunięcia ucznia ze szkoły. W dwóch szkołach przewidziano możliwość udzielenia uczniowi nagany wobec społeczności szkolnej (np. na apelu szkolnym)⁸², mimo że zastosowanie takiej kary wiązałoby się z naruszeniem godności osobistej ukaranego tak ucznia i niezgodności z art. 28 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka⁸³.

Problematyka relacji oceny zachowania ucznia do otrzymanych przez niego kar znalazła odbicie w statutach wszystkich szkół, najczęściej poprzez wskazanie, że uczeń ukarany naganą lub upomnieniem nie powinien mieć

⁷⁹ SP w Bilczy, SP w Pińczowie, LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku i Technikum we Włoszczowie.

⁸⁰ LO w Kielcach, LO w Staszowie, SP w Starachowicach, Technikum we Włoszczowie, SP w Pińczowie.

⁸¹ LO w Chmielniku i Technikum we Włoszczowie.

⁸² SP w Jędrzejowie i SP w Starachowicach.

⁸³ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, ze zm.).

wzorowej ani bardzo dobrej oceny zachowania. Takie zasady przyjęto np. w SP w Bilczy (zgodnie z WZO obowiązującym w tej szkole *uczeń, który został ukarany naganą wychowawcy lub dyrektora szkoły nie powinien mieć ustalonej wzorowej oceny zachowania*). W innych szkołach przyjmowano, że uzyskanie pewnej liczby punktów ujemnych (od minus 20 do minus 70 pkt) automatycznie generuje karę, np. upomnienie lub naganę wychowawcy. W jednej ze szkół (LO w Chmielniku) uznano, że w przypadku uzyskania przez nauczycieli informacji, że uczeń używa alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, uprawia nierząd bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, powinien otrzymać naganę dyrektora szkoły, co automatycznie wpływało na ustalenie oceny nagannej zachowania.

Uzależnianie oceny zachowania od frekwencji uczniów

W większości szkół frekwencja stanowiła ważne kryterium oceny zachowania uczniów. Ocenę wzorową zachowania mógł otrzymać, zgodnie z WZO obowiązujących w dziewięciu szkołach, tylko uczeń, który nie miał nieusprawiedliwionych nieobecności ani spóźnień (w LO w Kielcach dopuszczono możliwość opuszczenia 10 godzin bez usprawiedliwienia). W siedmiu szkołach uznano, że uczeń z bardzo dobrym zachowaniem mógł opuścić godziny lekcyjne bez usprawiedliwienia (do 20 godzin w półroczu), ale nie powinien mieć spóźnień⁸⁴. Ustalenie takiej oceny uczniom z pozostałych szkół wymagało usprawiedliwienia wszystkich nieobecności. W dwóch szkołach z pięciu, w których przyjęto system punktowy nie zostały określone limity godzin bez usprawiedliwienia i spóźnień, ustalono jednak, że za każdy dzień wagarów wpisywane były punkty ujemne (20 lub 30 pkt), a za każde spóźnienie 3 lub 5 pkt. Ogólnie można stwierdzić, że w szkołach ponadpodstawowych wymagania dotyczące liczby nieusprawiedliwionych godzin były mniej restrykcyjne niż w szkołach podstawowych (dopuszczono możliwość opuszczenia bez usprawiedliwienia większej liczby godzin). Jednak wyniki kontroli wskazują, że tylko w jednej szkole (LO w Busku-Zdroju) warunki te były w pełni przestrzegane.

Ustalenie dodatkowych kryteriów oceniania zachowania

W szkołach, w których wprowadzono zmiany w kryteriach oceniania na czas nauki zdalnej poprzez ustalenie dodatkowych warunków (np. przestrzeganie zasad prowadzenia nauki na odległość, niezakłócanie zajęć prowadzonych on-line, pomoc kolegom mającym trudności w posługiwaniu się technologią informacyjną) dodano także nowe kategorie punktowania aktywności uczniów w czasie nauczania na odległość, np. nauczyciele poszczególnych przedmiotów mogli dopisywać do 5 pkt za obowiązkowość, aktywność, zaangażowanie w zdalne nauczanie, co miało zastąpić trudne do uzyskania w tym czasie dodatkowe punkty z aktywności na forum klasy/szkoły lub środowiska.

W statutach wszystkich szkół wskazano także konieczność uwzględnienia przy ustalaniu oceny klasyfikacyjnej zachowania ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia lub inne dysfunkcje rozwojowe, wpływ stwierdzonych zaburzeń lub dysfunkcji na jego zachowanie na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania lub opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (zgodnie z § 11 ust. 3

⁸⁴ LO w Chmielniku i LO w Kielcach, Technikum we Włoszczowie, LO w Busku-Zdroju, SP w Pińczowie, SP w Jędrzejowie i SP w Nowej Słupi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

rozporządzenia w sprawie oceniania). W jednej ze szkół opracowano wskazówki do oceny zachowania uczniów z różnymi dysfunkcjami np. stwierdzono, że należy zwrócić uwagę, czy uczeń z zaburzeniami emocjonalnymi przestrzega w miarę swoich możliwości norm społecznych: zachowuje właściwy stosunek do pracowników szkoły, stosuje zwroty grzecznościowe, nie popada w konflikty z rówieśnikami, jest kulturalny i ma właściwy stosunek do obowiązków szkolnych. Jeśli wymagania te nie są spełnione, ocena może być obniżona najwyżej do oceny poprawnej.

Problematyka przestrzegania praw uczniów została poruszona przez Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO). W piśmie skierowanym do kuratorów oświaty wskazał, że *znacząca część spraw podejmowanych przez RPO w dziedzinie prawa do nauki, wynikającego z art. 70 Konstytucji RP, jest związana z kwestią przestrzegania prawa w szkołach oraz ochroną praw uczniowskich*⁸⁵. RPO wyróżnił kilka obszarów, w których najczęściej dochodzi do sprzeczności prawa szkolnego z przepisami aktów prawnych wyższego rzędu, tj. (1) prawa uczniów pełnoletnich; (2) prawo do prywatności i ochrony godności, w tym szczegółowe określanie w statutach szkolnych zasad wyglądu uczniów i uczennic; karanie za określone fryzury, makijaż, biżuterię, tatuaże; (3) prawo do sprawiedliwej, jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu, w tym: oczekiwanie wiedzy wychodzącej ponad podstawę programową dla uzyskania oceny celującej, warunkowanie tej oceny udziałem w konkursach, zawodach czy olimpiadach; określanie oceny rocznej wyłącznie na podstawie średniej ocen; nieklasyfikowanie ucznia wyłącznie z powodu zbyt niskiej frekwencji; wstawianie jedynek za brak pomocy szkolnych lub nieprzygotowanie do zajęć, wstawianie ocen za próbne egzaminy; ograniczanie możliwości poprawiania oceny; niejasne kryteria ocen zachowania; (4) prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań; (5) prawo własności.

RPO zaapelował o większe zaangażowanie kuratorów oświaty, którzy otrzymują sygnały o nieprawidłowościach w placówkach oświatowych.

Informacje z 30 szkół publicznych szkół ponadpodstawowych z województwa świętokrzyskiego, świadczą o tym, że w ośmiu z tych szkół (w jednej od roku szkolnego 2022/2023) przyjęto systemy punktowe (27%), zaś w 22 stosowane były ogólne kryteria oceny (opisowe) zawarte w statutach.

Dyrektorzy zidentyfikowali zalety i wady przyjętego w ich szkole systemu. Najszerzej opisał je dyrektor III Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Integracyjnymi im. Cypriana Kamila Norwida w Kielcach, wskazując następujące zalety punktowego systemu oceniania:

- jest łatwy do realizacji i wdrażania w klasach o dużej liczebności ze względu na swoją czytelność i prostą matematyczną formułę;
- odpowiada na potrzeby rodziców i uczniów oczekujących jasno sprecyzowanego i równego oceniania;

Przestrzeganie praw uczniów w opinii Rzecznika Praw Obywatelskich

Zasady oceniania zachowania w szkołach nieobjętych kontrolą

⁸⁵ Pismo znak VII.7031.15.2023.AT z 28 czerwca 2023 r. https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-06/Do_MEiN_uczniowie_prawa_kuratorzy28.06.2023.pdf [dostęp 26 lipca 2023 r.].

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- jest wygodny, umożliwia szybkie ocenianie;
 - rozwija u uczniów umiejętność zarządzania zasobami własnymi i funkcjonowania w systemach np. pracowniczych;
 - motywuje uczniów do angażowania się w życie szkoły, działania na rzecz innych osób, dając również możliwość kompensowania punktów ujemnych za niepożądane zachowania;
- i wady tego systemu oceniania:
- obniża wewnętrzną motywację uczniów;
 - nie uwzględnia zindywidualizowanego procesu wychowania konkretnego ucznia, opartego na analizie sytuacji także rodzinnej, szukania przyczyn i znajdowania rozwiązań.

Dyrektorzy 13 szkół, w których stosowany był *tradycyjny* system oceniania uznali, że jest on optymalny i nie wskazali żadnych wad tego systemu. Dyrektorzy dziewięciu z tych szkół stwierdzili, że zagrożeniem przy jego stosowaniu jest subiektywizm nauczyciela, co powoduje, że oceny te nie są porównywalne między oddziałami, a uczeń do momentu wystawienia oceny nie wie, czego może się spodziewać, gdyż brakuje wyraźnej informacji, które z ustalonych kryteriów bardziej wpływają na ocenę od innych.

5.2. Realizacja i dokumentowanie oceniania uczniów

Nierzetelne prowadzenie procesu oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów

W okresie objętym kontrolą ustalono uczniom, których dokumentacja była analizowana, bieżące, śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z obowiązkowych przedmiotów nauczania oraz śródroczne i roczne oceny zachowania, realizując obowiązek wynikający z art. 44b ust. 6 pkt 3 i 5 ustawy o systemie oświaty z uwzględnieniem indywidualizacji pracy z uczniem, o której mowa w art. 44c ww. ustawy. Jednak w ośmiu szkołach ocenianie bieżące nie było prowadzone zgodnie z WZO, tj. nie monitorowano systematycznie pracy uczniów (w pięciu szkołach nie zachowano wymaganej częstotliwości oceniania, a od 15% do 75% uczniów w siedmiu szkołach nie otrzymało ocen ze wszystkich zaplanowanych aktywności, głównie odpowiedzi ustnej), informacja o osiągnięciach edukacyjnych uczniów nie zawsze była zgodna z rzeczywistym postępem ucznia (w pięciu szkołach stosowano nieadekwatne do przyjętych w statucie kryteriów ustalania tych ocen, wstawiano oceny niedostateczne za zachowanie lub brak pracy domowej, albo uwzględniano oceny z egzaminów próbnych). Dokumentacja dotycząca oceniania i klasyfikowania uczniów w pięciu szkołach była prowadzona nierzetelnie, a większość egzaminów klasyfikacyjnych (60%) przeprowadzono niezgodnie z przepisami.

W ocenianiu zachowania uczniów w ośmiu szkołach niekonsekwentnie stosowano kryteria przyjęte w WZO, gdyż wbrew przyjętym ustaleniom wystawiano wzorowe i bardzo dobre oceny uczniom, którzy opuścili bez usprawiedliwienia nawet 100 godzin lekcyjnych lub otrzymali nagane wychowawcy klasy. W szkole ponadpodstawowej nie zapewniono jednolitego podejścia do wystawiania tych ocen, co powodowało, że nie realizowały one funkcji wychowawczej, w dwóch innych oceny mogły być podwyższane uczniom, którzy przynosili do szkoły pomoce dydaktyczne lub inne przedmioty.

5.2.1. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów

Analizę procesu oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów przeprowadzono w każdej ze szkół na podstawie badania próby dokumentacji dwóch zespołów klasowych na przestrzeni lat szkolnych 2020/2021–2022/2023 (I półrocze)⁸⁶.

W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 tematyka pierwszych zajęć lekcyjnych (jak wynikało z wpisów do dzienników lekcyjnych) z przedmiotów poddanych szczegółowej analizie dotyczyła *przedstawienia przedmiotowych zasad oceniania*. Zgodnie z wyjaśnieniami uzyskanymi od nauczycieli, uczniom przekazywano na zajęciach informacje przewidziane art. 44b ust. 8 ustawy o systemie oświaty, tj.: (1) sformułowane przez nauczycieli wymagania edukacyjne niezbędne do otrzymania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania, (2) sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów oraz (3) procedury otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych. Jednak w pięciu szkołach obowiązek poinformowania uczniów o ostatniej z wymienionych spraw nie był uznany za spełniony, ponieważ zasad tych nie opracowano⁸⁷.

W okresie objętym kontrolą we wszystkich szkołach ustalono uczniom oceny bieżące, śródroczne i roczne W WZO (lub w PZO) najczęściej ustalano minimalną liczbę ocen bieżących, które powinien otrzymać uczeń w ciągu półrocza np. *nie mniej niż sześć ocen w półroczu lub jedną ocenę więcej niż wynosi liczba godzin zajęć w tygodniu* (co szerzej opisano w pkt 5.1.1 *Informacji*). W pięciu szkołach nie zapewniono wymaganej częstotliwości oceniania uczniów⁸⁸. Najczęściej nie spełniono tego warunku w ocenianiu z wychowania fizycznego. Mimo że, zgodnie z PZO, co miesiąc powinny być wystawiane uczniom oceny z *aktywności* lub *przygotowania do zajęć* (np. ocenę bardzo dobry mógł uzyskać uczeń, który regularnie uczestniczył w zajęciach, przynosił strój sportowy) większości uczniów nie wystawiano (w czasie nauki stacjonarnej) nawet trzech takich ocen. W odniesieniu do pozostałych przedmiotów (język angielski, matematyka, chemia/fizyka) w trzech szkołach duża część uczniów (od 20% do 35% uczniów z próby) nie uzyskała więcej niż dwóch ocen w stosunku do wymaganej ich liczby. Pozostałe sytuacje (tj., gdy wystawiono o jedną lub dwie oceny mniej

Zapoznanie uczniów z PZO

Niezachowanie wymaganej częstotliwości oceniania

⁸⁶ W szkołach podstawowych byli to uczniowie uczęszczający do: (1) klasy, która w latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 była kolejno klasą VI, VII i VIII oraz (2) klasy, która ukończyła naukę w roku szkolnym 2021/2022 (w roku szkolnym 2020/2021 była klasą VII). Natomiast w szkołach ponadpodstawowych co do zasady wybrano do badania: (1) klasę, która w latach szkolnych od 2020/2021 do 2022/2023 była kolejno klasą II, III i IV oraz (2) klasę, która ukończyła naukę w roku szkolnym 2021/2022 (w roku szkolnym 2020/2021 była klasą III). W LO w Kielcach (kierując się m.in. dostępnością danych zarchiwizowanych dzienników elektronicznych) wybrano klasy o jeden poziom niższe niż wyżej opisane. W przypadku LO w Staszowie i SP w Nowej Słupi (objętych kontrolą NIK nr 1/22/003 za lata szkolne 2018/2019–2021/2022) analizowano dokumentację uczniów z klasy, która zakończyła naukę w roku szkolnym 2020/2021 oraz klasy, która rozpoczęła naukę w roku szkolnym 2019/2020, przy czym w *Informacji* uwzględniono wyniki dotyczące lat szkolnych 2020/2021 i 2021/2022.

⁸⁷ SP w Pińczowie, SP Starachowicach, LO w Chmielniku, LO w Busku-Zdroju, Technikum we Włoszczowie.

⁸⁸ SP w Jędrzejowie, SP w Starachowicach, Technikum we Włoszczowie, LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku.

w stosunku do przyjętego minimum) najczęściej były uzasadnione, gdyż wynikały np. z dłuższej choroby uczniów, unikania przez nich prac pisemnych. Dodatkowo w odniesieniu do klasyfikacji tych uczniów nauczyciele zapewnili, że liczba ocen była wystarczająca by wystawić oceny śródroczne i roczne. W większości szkół (sześciu, w tym wszystkich ponadpodstawowych) ocenę śródroczną/roczną wystawiono tylko na podstawie jednej lub dwóch ocen cząstkowych wystawionych pod koniec półrocza (dotyczyło to klasyfikacji od jednego do czterech uczniów)⁸⁹.

Nieocenianie wypowiedzi ustnych

We wszystkich szkołach przyjęto tzw. ocenianie wielokryterialne, co oznacza, że ocenie powinny podlegać m.in. sprawdziany/prace klasowe obejmujące duże partie materiału, ale także krótkie kartkówki, odpowiedzi ustne, prace domowe (co szerzej opisano w pkt 5.1.1. *Informacji*). W siedmiu szkołach nie zapewniono realizacji przyjętego w WZO warunku by każdej formie oceniania odpowiadała przynajmniej jedna ocena cząstkowa (lub by zamieszczano odpowiednią adnotację w przypadku niepodania się przez ucznia danej formie sprawdzenia)⁹⁰.

W szkołach najczęściej pomijano (w odniesieniu do 15%–75% uczniów z próby) ocenianie wypowiedzi ustnych uczniów, w tym także na zajęciach języka obcego. W roku szkolnym 2022/2023 w jednej ze szkół (LO w Chmielniku) ocen tych właściwie w ogóle nie wystawiano, gdyż w WZO zrezygnowano z oceniania tej formy aktywności uczniów, mimo że cele kształcenia (zamieniłabym kształcenie na nauczanie w tym przypadku) np. języków obcych, języka polskiego wskazane w wymaganiach sformułowanych w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, obejmowały tworzenie ustnych wypowiedzi, doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji oraz kształcenie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach ustnych.

Zgodnie z założeniem systemu punktowego, przyjętego w SP w Bilczy, każdy uczeń powinien otrzymać ocenę z odpowiedzi (w przeciwnym przypadku *tracił* możliwość uzyskania do 20 pkt w ostatecznej punktacji). Jednak uczniowie często nie otrzymywali ocen z tej formy aktywności, a w rubryce *odpowieź ustna* nauczyciele języka angielskiego i matematyki wpisywali oceny z kartkówki (przeprowadzonej w jednym dniu dla całej klasy).

Z wyjaśnień składanych przez nauczycieli w trakcie kontroli wynika, że m.in. kierowali się oni chęcią zmniejszenia u uczniów stresu związanego z publicznym wypowiedzianiem się. Nie negując tego uzasadnienia NIK podkreśla, że podejście takie zasadniczo ogranicza możliwości rozwijania w szkole niezbędnych umiejętności komunikacyjnych. W części szkół rezygnowano ze sprawdzianów (z których ocena miała większy wpływ na ocenę śródroczną/roczną) na rzecz kartkówek⁹¹. Taka sytuacja doty-

⁸⁹ LO w Kielcach, Technikum we Włoszczowie, LO w Staszowie, LO w Chmielniku, LO w Staszowie, SP w Jędrzejowie.

⁹⁰ SP w Pińczowie, SP w Bilczy, SP w Jędrzejowie, LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie, LO w Busku-Zdroju, LO w Staszowie.

⁹¹ LO w Chmielniku, LO w Busku Zdroju, SP w Jędrzejowie, SP w Pińczowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

czyła najczęściej języka angielskiego (co wyjaśniano korzystniejszym dla ucznia podziałem materiału na mniejsze partie) i chemii (powodem była mała liczba godzin przedmiotu). W statucie LO w Chmielniku dopuszczono możliwość przeprowadzania tzw. *sprawdzianów frekwencyjnych* w przypadku opuszczenia przez ucznia co najmniej 25% zajęć edukacyjnych (z materiału realizowanego podczas nieobecności uczniów). Sprawdziany takie były przeprowadzane (np. w I półroczu roku szkolnego 2021/2022 z chemii i wszyscy uczniowie, którzy do nich przystąpili otrzymali oceny niedostateczne).

Często rezygnowano z oceniania prac domowych uczniów, a w dziennikach wpisywano tylko oceny niedostateczne lub inne adnotacje wynikające z niewykonania takiej pracy. W czterech szkołach podstawowych przyjęto, że brak pracy domowej powinien być tylko odznaczony (a nie oceniany), w innej za brak pracy powinny być wpisywane tzw. punkty karne (w WZO przewidziano możliwość ich odpracowania)⁹². Jednak w szkołach tych niektórzy nauczyciele (np. matematyki) wystawiali oceny niedostateczne za brak prac domowych. W SP w Starachowicach nauczyciel wystawił pięciu uczniom z analizowanych klas od siedmiu do 21 ocen niedostatecznych z pracy domowej (w I i II półroczu roku szkolnego 2020/2021) i osiem do 13 ocen niedostatecznych w I i II półroczu roku szkolnego 2021/2022.

W SP w Jędrzejowie nauczyciele matematyki, języka angielskiego i chemii w zasadzie nie oceniali prac domowych i/lub zeszytu przedmiotowego, w dwóch klasach oceny z *wypowiedzi pisemnych* (zaplanowanych w PZO) z ww. języka obcego nie otrzymał żaden z uczniów.

NIK zauważa, że ocenianie polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia treści objętych programem nauczania. Uczniowie, którzy nie odrobili pracy domowej mogli stracić szansę otrzymania dobrych ocen, natomiast brak prac domowych świadczy o nierealizowaniu obowiązków ucznia i może być brany pod uwagę przy wystawieniu oceny zachowania uczniów (ze statutu lub PZO powinno wynikać, czy prace domowe są w szkole zadawane i oceniane oraz jaką mają wagę).

W trzech szkołach, wykorzystujących ocenę ważoną, nie stosowano ustalonych w WZO wag dla oceny poszczególnych form aktywności uczniów. Nauczyciel języka angielskiego w LO w Chmielniku przypisał w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 (I półrocze) niższą wagę pracom pisemnym (np. kartkówkom) niż wynikałoby to z PZO. Inny nauczyciel wystawił niektórym uczniom oceny z pracy domowej lub pracy dodatkowej z wyższą wagą niż w przypadku innych uczniów (i niezgodnie z PZO). W SP w Bilczy uczniowi, który nie przedstawił pracy domowej, wystawiono ocenę niedostateczną, przy czym nadano tej ocenie wagę odpowiedzi ustnej. W Technikum we Włoszczowie nauczyciele języka angielskiego i wychowania fizycznego przypisywali ocenom niższe wagi niż to zostało przyjęte w statucie, co powodowało, że np. oceny ze sprawdzianów lub testów w mniej-

Wystawianie ocen niedostatecznych za brak pracy domowej

Stosowanie niewłaściwych wag ocen

⁹² SP w Bilczy, SP w Pińczowie, SP w Starachowicach, SP w Jędrzejowie.

szym stopniu wpływały w tych klasach na ocenę roczną/ śródroczną niż w innych. Jak wyjaśniano, wynikało to z pomyłki lub nieuwagi nauczyciela, ale także z prób *usprawnienia* systemu oceny ważonej.

Nierzetelne ocenianie bieżące

Ocenianie bieżące w trzech szkołach nie zawsze było prowadzone rzetelnie⁹³. W jednej ze szkół ponadpodstawowych nauczyciel matematyki przeliczył wynik ze sprawdzianu na oceny niezgodnie z PZO. Mimo że ocena pozytywna powinna być ustalona dla uczniów, którzy uzyskali co najmniej 31% możliwych do uzyskania punktów, prace z taką punktacją oceniono na stopień niedostateczny (co wyjaśniono obniżoną trudnością sprawdzianu). Wystąpiły także sytuacje wpisywania uczniom ocen niedostatecznych z przedmiotu za *aktywność na zajęciach*, mimo że zgodnie z PZO mogły być w takim przypadku wystawione wyłącznie *plusy i minusy*. Jak wynikało z uzyskanych wyjaśnień, ocena ta była związana z niewłaściwym zachowaniem uczniów. W LO w Chmielniku niektórzy nauczyciele poszerzyli skalę ocen przyjętych w WZO o *plusy i minusy*. W związku z niedostosowaniem do takiego rozwiązania ustawień dziennika elektronicznego (których nie modyfikowano) generowane były niewłaściwe odczyty średniej ważonej ocen, gdyż np. ocena „3+” była wliczana do średniej jako 3,2; oceny z minusem traktowane były nawet jako o pół stopnia niższe, co skutkowało błędnym wyliczeniem średniej ważonej i zaniżeniem ocen rocznych.

W Technikum we Włoszczowie jeden z nauczycieli nie wystawił żadnej oceny klasyfikacyjnej uczniom, którzy systematycznie uczęszczali na zajęcia lekcyjne (ich frekwencja na zajęciach wynosiła 74%–90%). Nauczyciel ten dopuścił do sytuacji, w której uczniowie byli nieklasyfikowani w pierwszym półroczu roku szkolnego 2022/2023 wyłącznie z powodu braku ocen, wbrew art. 44k ust. 1 ustawy o systemie oświaty. W LO w Busku-Zdroju w dwóch klasach wpisano do dzienników oceny uzyskane z przeliczenia wyników matur próbnych przeprowadzonych w pierwszym półroczu roku szkolnego 2022/2023 oraz diagnozy wiedzy z poprzedniego etapu edukacyjnego.

NIK zauważa, że egzaminy próbne i diagnozy prowadzone są w innym celu, niż wskazany w art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. W komunikacie z 5 września 2022 r., dyrektor Centralnej Komisji Egzaminacyjnej uznał za *nieuzasadnione wystawianie ocen wyrażonych cyfrą lub liczbą (w ramach oceniania bieżącego) na podstawie uzyskanych przez danego ucznia wyników testu diagnostycznego z poszczególnych przedmiotów. Niezbędne jest przekazanie każdemu uczniowi wartościowej informacji zwrotnej poprzez wskazanie, co robi dobrze, a co wymaga poprawy (...). Należy również mieć świadomość, że zadania w arkuszach egzaminacyjnych będą obejmowały całość wymagań egzaminacyjnych, zatem przed przeprowadzeniem diagnozy wskazane jest poinformowanie uczniów, że niektórych zadań mogą nie być w stanie rozwiązać poprawnie, ponieważ dany zakres materiału nie był jeszcze omawiany podczas lekcji*⁹⁴.

⁹³ LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie.

⁹⁴ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/probny-egzamin-maturalny—informacja-cke>; [dostęp 25 lipca 2023 r.].

Wyliczenia wynikające z wykorzystywanej w szkołach oceny ważonej (w pięciu/sześciu szkołach⁹⁵), systemu punktowego oceny (jednej) lub średniej arytmetycznej (dwóch szkołach) nie były jedynym czynnikiem decydującym o ustaleniu klasyfikacyjnej oceny śródrocznej i rocznej. Nauczyciele analizowali postępy edukacyjne uczniów, doceniali ich starania o poprawę niskich ocen, motywowali do dalszych postępów w nauce stosując (w odniesieniu do większości uczniów z próby) pedagogiczny, zindywidualizowany proces oceny ucznia uwzględniający wszystkie zaistniałe okoliczności (zgodnie z art. 44b ust. 3 i art. 44c ustawy o systemie oświaty).

Nawet wysoki stopień sformalizowania procesu ustalania oceny z wykorzystaniem systemu punktowego nie ograniczał indywidualnego podejścia do ucznia i przy wystawianiu śródrocznych i rocznych ocen nauczyciele korygowali sumę punktów (wyliczonych przez dziennik elektroniczny) jeśli uznali to za uzasadnione. W przypadku niektórych uczniów (od dwóch do sześciu uczniów z klas objętych szczegółową analizą) w SP w Bilczy, nauczyciele matematyki, języka angielskiego i chemii skorygowali te wyliczenia poprzez dodanie od jednego do sześciu punktów do sum wskazanych przez dziennik. W efekcie pozwoliło to na wystawienie wyższych ocen śródrocznych/rocznych (w tym dwóm uczniom ocen pozytywnych). W szkołach wykorzystujących ocenę ważoną nie zawsze ustalona ocena była w pełni zgodna z przedziałami określonymi dla poszczególnych ocen. Przykładowo w SP w Pińczowie oceny roczne z wychowania fizycznego podwyższono 13 uczniom (z klas wybranych do próby) w stosunku do uzyskanej przez tych uczniów średniej; w ocenianiu z matematyki dotyczyło to 10 uczniów; z chemii – dziewięciu uczniów i z języka angielskiego – ośmiu.

Odstępstwa od średniej ocen wskazywanej przez dziennik elektroniczny wynikały także z niwelowania niekorzystnych dla ucznia zasad dotyczących uwzględniania średniej z oceny uzyskanej z poprawy pracy pisemnej i oceny poprawianej. Przykładowo ocenę dopuszczającą (śródroczną) z matematyki ustalono uczniowi, który poprawił wszystkie prace pisemne na ocenę dopuszczającą, mimo że średnia ocen wynosiła 1,5 i zgodnie z WZO nie uprawniała go do ustalenia oceny pozytywnej.

Przykłady

Nauczycielka chemii z **SP w Bilczy** stwierdziła: *ostateczną decyzję w sprawie oceny podejmuje nauczyciel uczący przedmiotu w danej klasie i może przyznać dodatkowe punkty do oceny końcowej, zawsze zgodnie z zasadą „na korzyść ucznia”.*

Nauczycielka z **LO w Busku-Zdroju** wyjaśniła: *przy wystawianiu ocen śródrocznych i końcoworocznych sugerowałam się średnią ocen, jaką podpowiadał dziennik, ale każdy przypadek rozpatrywałam indywidualnie, gdyż nie każda ocena ma taką samą wartość. Oceny ze sprawdzianów oraz odpowiedzi ustnej bardziej wpływają na ocenę semestralną niż te z aktywności, za zadanie czy za pracę domową. Wystawiając ocenę końcoworoczną zwracałam uwagę na oceny z I semestru, jeśli były zdecydowanie słabsze, uczeń musiał napisać sprawdzian z materiału przerabianego w I semestrze. Patrząc na oceny z popraw biorę pod uwagę postępy ucznia i przyrost wiedzy.*

⁹⁵ W okresie objętym kontrolą jedna szkoła zrezygnowała ze stosowania tego systemu, a dwie inne wdrożyły.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Nauczycielka matematyki z **LO w Kielcach** opisując sytuację ucznia, którego średnia ocen nie uprawniała do wystawienia bardzo dobrej oceny rocznej, gdyż na koniec I półrocza osiągnął wyniki dobre (średnia 3,68), w II półroczu miał same oceny bardzo dobre i celujące (średnia 5,4) stwierdziła: *byłoby krzywdzące dla ucznia wystawienie oceny dobrej na koniec roku.*

Zdaniem nauczycieli z **SP w Pińczowie** *średnia ważona ocen jest jedynie narzędziem pomocniczym dla nauczyciela w ustalaniu oceny. Poza średnią ważoną były brane pod uwagę postępy uczniów w porównaniu z poprzednim okresem oceniania, ich zaangażowanie czy pilność w wykonywaniu zadań. W przypadku progresu uczniów, ze względów pedagogicznych i w celu zachęty do dalszej pracy wystawiane były oceny wyższe. Podczas wystawiania ocen końcowych brane były pod uwagę między innymi postępy ucznia, wkład jego pracy, chęć doskonalenia, jego indywidualne predyspozycje i średnia ważona jako jedno z kryteriów oceny.*

Zdaniem NIK, działania takie należy ocenić pozytywnie, gdyż klasyfikacyjna ocena śródroczna/roczna nie powinna wynikać tylko z obliczeń, lecz odzwierciedlać rzetelne rozpoznanie zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności w odniesieniu do wymagań edukacyjnych, tj. realizować istotę oceniania wskazaną w ustawie o systemie oświaty.

Zaniżane oceny śródrocznych/rocznych w połowie szkół

W pięciu szkołach wystąpiły przypadki nieuzasadnionego zaniżenia niektórym uczniom ocen śródrocznych lub rocznych. Wynikało to z nieprzestrzegania przez nauczycieli określonych w statutach tych szkół zasad klasyfikacji, w tym przedziałów średniej ważonej dla poszczególnych ocen (pięć szkół)⁹⁶ i/lub uwzględnienia nierzetelnie wystawionych ocen cząstkowych (trzy szkoły)⁹⁷.

W okresie objętym kontrolą niektórym uczniom (sytuacja ta dotyczyła w ww. pięciu szkołach od jednego do dziewięciu uczniów z próby) wystawiono oceny roczne lub śródroczne niższe, niż wynikałoby to z uzyskanej przez tych uczniów średniej ocen (w relacji do zasad przyjętych w WZO). Przykładowo jeden z uczniów z SP w Jędrzejowie nie otrzymał w I półroczu roku szkolnego 2022/2023 śródrocznej oceny celującej z wychowania fizycznego, pomimo że ocena ważona z tego przedmiotu wynosiła 5,75 (tj. w wysokości uprawniającej do oceny celującej). Nauczyciel wyjaśnił, że nie mógł uczniowi wystawić oceny celującej, gdyż *nie uczestniczył on w zajęciach na pływalni* (przy czym dalsze wyjaśnienia wskazywały, że przyczyną tych nieobecności były kłopoty zdrowotne ucznia). W LO w Chmielniku ocena dostateczna została wystawiona uczniowi, mimo że ocena ważona tego ucznia (wynosząca 4,09) uprawniała go do wyższej oceny. Nauczyciel wyjaśnił, że wystawienie niższych ocen uczniom wynikało z błędnego obliczenia oceny lub przeoczenia. Zgodnie ze statutem LO w Busku-Zdroju, średnia ocen wskazywana przez dziennik elektroniczny powinna być traktowana tylko jako wskazówka przy wystawianiu ocen. Jednak uczennicy, która miała wszystkie oceny pozytywne z matematyki (w tym oceny z prac pisemnych poprawione na dopuszczający) wystawiono ocenę śródroczną niedostateczną. Jedną z przyczyn takiej decyzji nauczyciela (jak wynikało z uzyskanych wyjaśnień) było wliczenie do średniej także ocen przed poprawą. Otrzymany wynik, tj. 1,44, zdaniem nauczyciela, nie uprawniał do wystawienia oceny pozytywnej, a niższa ocena miała *zmobilizować uczennicę do systematycznej pracy.*

⁹⁶ SP w Jędrzejowie, LO w Kielcach, LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie.

⁹⁷ LO w Busku-Zdroju, LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie.

Niezgodność oceniania bieżącego oraz śródrocznego/rocznego z WZO lub PZO było wyjaśniane omyłką (błędne obliczenia) lub przeoczeniem (nauczyciele nie zauważyli odpowiednich zapisów w PZO). Najczęściej jednak okazywało się, że nauczyciele świadomie nie stosowali przyjętych zasad, gdyż uznawali, że np. były zbyt wymagające lub zostały błędnie sformułowane, mimo że ich zmiana wymagała często jedynie przedyskutowania w zespołach przedmiotowych. Nie czyniono tego, gdyż zdaniem części nauczycieli ocenianie to ich suwerenna decyzja lub obawiano się, że dyrekcja szkoły nie wyrazi zgody na zmiany (dotyczące np. zmniejszenia minimalnej liczby ocen z przedmiotu w półroczu). Nie podjęto takich rozmów także w LO w Kielcach, mimo że zasady oceniania zachowania nie zostały precyzyjnie określone w WZO i ich literalne stosowanie prowadziło do niesprawiedliwego oceniania zachowania (w efekcie niektórzy nauczyciele stosowali je w praktyce oczekując na wyjaśnienie swoich wątpliwości – przeciwnie do innych, którzy je zmienili).

Niedostosowanie PZO i WZO do potrzeb społeczności szkolnej

Przykłady

Nauczyciel języka angielskiego w **LO w Chmielniku** stwierdził, że stosuje inne niż przyjęte w WZO i PZO zasady ustalenia oceny ważonej, *korzystając z przyśługujących mi praw jako nauczyciela odpowiedzialnego za egzamin maturalny uczniów*. Inny nauczyciel z tej szkoły stwierdził: *wyższa waga oceny miała uczniów zachęcić, zmotywować do podjęcia wysiłku i zaangażowania w wykonanie zadania domowego, a tym samym podniesienia średniej ocen z przedmiotu*.

Nauczyciel wychowania fizycznego w **LO w Busku-Zdroju** wyjaśniając powody niestosowania zasady przyjętej w PZO, zgodnie z którą uczeń powinien otrzymać co najmniej sześć ocen w półroczu stwierdził, że *był to błąd zapisu. Powinno być „co najmniej trzy oceny”*. *W praktyce stosowano takie ustalenia. Zapis zostanie skorygowany*. Dyrektor tej szkoły stwierdził: *osobiście uważam, że PZO z wychowania fizycznego w naszej szkole, jest skonstruowane bardzo rzetelnie, co pozwala uzyskiwać lepsze oceny tym uczniom, którzy wykazują duże zaangażowanie*.

Nauczyciel wychowania fizycznego w **SP w Bilczy** wyjaśniając, dlaczego nie były stosowane niektóre ustalenia z PZO (tj. nie wystawiano ocen z aktywności pozalekcyjnej uczniów) stwierdził: *stosowanie takich zasad nie byłoby sprawiedliwe*.

Wychowawczynie z **LO w Kielcach**, która stosowała niesprawiedliwe zasady oceniania zachowania uczniów stwierdziła: *zwracałam uwagę w rozmowach z koleżankami wychowawczyniami oraz na posiedzeniach Rady Pedagogicznej na konieczność zmiany tego zapisu i miał on być poprawiony*.

W szkołach stosujących ocenę ważoną i punktową nie zawsze możliwe było jednoznaczne zinterpretowanie wyników klasyfikacji rocznej bez dokładnej analizy przyjętych zasad. Zapewne części uczniów (rodziców), którzy się w tych zasadach dobrze orientowali, pozwalało to na wypracowanie najkorzystniejszych *strategii postępowania*⁹⁸.

Niejednoznaczność ocen ważonych i punktowych

Przykładowo w szkole podstawowej, w której zastosowano ocenę punktową możliwe było wystawienie oceny pozytywnej uczniom, którzy uzyskali tylko oceny niedostateczne z podstawowych form oceniania (tj. sprawdzia-

⁹⁸ Trudności w interpretacji wyników klasyfikacji rocznej/śródrocznej w SP w Bilczy były przedmiotem skargi, która wpłynęła do NIK (22 lutego 2023 r.).

nów, odpowiedzi ustnych); śródroczna ocena celująca nie musiała wynikać z uzyskania przez uczniów oceny celującej ze sprawdzianów lub innych form oceniania aktywności w trakcie półroczna, a niepowodzenie na jednym sprawdzianie lub kartkówce nie wykluczało uzyskania dobrej oceny półrocznej. Natomiast uzyskanie tylko czterech ocen dobrych z prac domowych mogło skutkować śródroczną oceną niedostateczną. Potwierdzają to następujące sytuacje: (1) ocenę dopuszczającą ustalono uczniowi, który uzyskał minimalną liczbę wymaganych punktów (30), przy czym jedyną ocenę pozytywną uzyskał z pracy domowej (bardzo dobry – 10 pkt), a zarówno odpowiedź ustna, kartkówka jak i duży sprawdzian ocenione były na niedostateczny; (2) ocenę celującą ustalono uczniowi, który uzyskał wymagane 97 pkt, przy czym uzyskał on tylko bardzo dobre oceny cząstkowe (z wysoką punktacją); (3) uzyskanie małej liczby punktów z jednej pracy pisemnej (przy wyższych punktacjach z pozostałych) nie przeszkodziło w uzyskaniu dobrej oceny śródrocznej, gdyż brana była pod uwagę średnia punktów ze sprawdzianów; (4) oceny dobre z pracy domowej zapewniały uzyskanie najwyżej 10 pkt, tj. mniej, niż wymagane minimum na ocenę dopuszczającą.

W szkołach stosujących ocenę ważoną uzyskanie ocen bardzo dobrych (nawet z wysoką punktacją prac pisemnych) nie zapewniało uzyskania średniej wymaganej do ustalenia śródrocznej/rocznej oceny celującej (gdyż powinna ona wynosić minimum 5,6); a tylko jedna pozytywna ocena z pracy o niskiej wadze nie mogła zdecydować o uzyskaniu średniej ocen uprawniającej do oceny pozytywnej (wymagane minimum to 1,7). Niska ocena ze sprawdzianu (mimo że została poprawiona) mogła wykluczyć możliwość uzyskania dobrej oceny śródrocznej (gdyż i tak brano pod uwagę średnią z tych dwóch ocen). Z kolei uzyskanie tylko ocen z pracy domowej teoretycznie mogło pozwolić na wystawienie oceny pozytywnej. W szkołach objętych kontrolą zamieszczano w WZO zapisy chroniące przed taką możliwością; np. uczniowie LO w Kielcach, aby uzyskać pozytywną ocenę roczną/śródroczną powinni uzyskać średnią co najmniej 1,7 i oceny pozytywne z co najmniej połowy prac pisemnych.

Nierzetelne dokumentowanie przebiegu nauczania

Zgodnie z § 26 rozporządzenia w sprawie dokumentacji, Dyrektor ponosi odpowiedzialność za właściwe prowadzenie i przechowywanie dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej. W szkołach objętych kontrolą na ogół prawidłowo dokumentowano proces oceniania w dziennikach lekcyjnych i arkuszach ocen, przy czym w wybranej do badania dokumentacji⁹⁹ sporządzonej w pięciu szkołach stwierdzono nierzetelności¹⁰⁰. Mianowicie:

- a) w trzech szkołach nie uzupełniono arkuszy ocen uczniów (nie wpisano wyników egzaminów poprawkowych lub klasyfikacyjnych) lub wpisów tych dokonano nierzetelnie;

⁹⁹ Dzienników lekcyjnych z jednego roku szkolnego i wybranej celowo próby pięciu arkuszy ocen uczniów (którzy zdawali egzaminy poprawkowe lub klasyfikacyjne lub jeśli takich nie było arkuszy wybranych losowo) z oddziałów wybranych do próby.

¹⁰⁰ SP w Nowej Słupi, LO w Kielcach, Technikum we Włoszczowie, LO w Chmielniku, LO w Busku-Zdroju.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- b) w dwóch szkołach nie zadbano o kompletność zapisów w dziennikach elektronicznych tj. wpisane oceny ulegały *zamazaniu* lub *znikały*, a przyczyny tego stanu rzeczy nie zostały wyjaśnione; nie wpisano do dzienników niektórych ocen z wychowania fizycznego (zannotowanych w notatnikach nauczycieli);
- c) w jednej szkole dokonano nieuprawnionej korekty/uzupełnienia dokumentacji nauczania. Nauczyciel matematyki w Technikum we Włoszczowie skorygował w czerwcu 2022 r. dwie oceny za I półroczcie (niedostateczne na dopuszczające), mimo że klasyfikację śródroczną przeprowadzono w tej szkole zgodnie z art. 44f ust. 2 ustawy o systemie oświaty, tj. w styczniu 2022 r.).
- d) w dwóch szkołach nie zadbano o skompletowanie dokumentów z przebiegu egzaminów klasyfikacyjnych i ich właściwe przechowywanie.

W latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 przeprowadzono w szkołach podstawowych 15 egzaminów poprawkowych i jeden egzamin klasyfikacyjny. Egzaminy te zostały przygotowane i przeprowadzone prawidłowo. W szkołach ponadpodstawowych zorganizowano 193 egzaminy poprawkowe i 51 egzaminów klasyfikacyjnych. Wyniki szczegółowej analizy wybranych do próby¹⁰¹ egzaminów poprawkowych i klasyfikacyjnych wskazały, że większość egzaminów klasyfikacyjnych (60%, tj. 25 z 42 analizowanych) została przeprowadzona niezgodnie z przepisami. Nieprawidłowości stwierdzono w każdej ze szkół objętych kontrolą i dotyczyły one:

- a) przeprowadzenia egzaminów bez wymaganej podstawy prawnej, tj. (1) zorganizowania dwóm uczniom, którzy ukończyli klasę pierwszą w innej szkole i zostali przyjęci do klasy drugiej LO w Busku-Zdroju pod warunkiem zdania egzaminu klasyfikacyjnego z zakresu objętego nauczaniem biologii na poziomie rozszerzonym w klasie pierwszej. Działanie takie było niezgodne z § 8 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół, w którym wskazano, że jeżeli uczeń w szkole ponadpodstawowej, z której przechodzi, zrealizował obowiązkowe zajęcia edukacyjne ogólnokształcące w zakresie podstawowym, a w oddziale szkoły, do której przechodzi, zajęcia te są realizowane w zakresie rozszerzonym, różnice są uzupełniane na warunkach ustalonych przez nauczycieli prowadzących obowiązkowe zajęcia edukacyjne w tym oddziale, tj. sytuacja taka nie stanowi podstawy do organizacji egzaminu klasyfikacyjnego z tego przedmiotu¹⁰²; (2) zorganizowania dla trzech uczniów LO w Busku-Zdroju egzaminów z przedmiotu zajęcia rekreacyjno-sportowe, mimo że zgodnie z § 8 ust. 3 i 4 rozporządzenia w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół, należało rozważyć możliwość zapewnienia tym uczniom warunków do zrealizowania treści nauczania do końca danego etapu edukacyjnego, dopiero gdy nie będzie to możliwe, dla ucznia przeprowadza się egzamin klasyfikacyjny; (3) przeprowadzenia w LO w Chmielniku egza-

Nieprawidłowe przeprowadzenie egzaminów klasyfikacyjnych w szkołach ponadpodstawowych

¹⁰¹ Próba obejmowała 20% egzaminów poprawkowych (ale nie mniej niż pięć) oraz 20% egzaminów klasyfikacyjnych (nie mniej niż 10) wybranych celowo w taki sposób, by uwzględnić egzaminy przeprowadzone na podstawie art. 44k ust. 2 i 3 ustawy o systemie oświaty, a także na podstawie art. 37 ust. 4, art. 115 ust. 3 i art. 164 ust. 3 i 4 Prawa oświatowego.

¹⁰² Sytuacja taka wystąpiła także w LO w Chmielniku.

minu klasyfikacyjnego (w trakcie roku szkolnego) z języka niemieckiego dla jednego ucznia, który w poprzedniej szkole uczył się innego języka nowożytnego, mimo że zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie przechodzenia uczniów do innych szkół, uczniowie, którzy uczyli się innego języka nowożytnego w szkole, z której przechodzili, powinni mieć stworzoną możliwość uczęszczania na zajęcia w ramach tego przedmiotu, wyrównując we własnym zakresie różnice programowe do końca roku szkolnego; (4) przeprowadzenia egzaminu klasyfikacyjnego z wychowania fizycznego dla ucznia, spełniającego obowiązek szkolny poza szkołą, pomimo że zgodnie z § 15 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia w sprawie oceniania, nie przeprowadza się w takiej sytuacji egzaminów klasyfikacyjnych z niektórych przedmiotów, w tym z wychowania fizycznego (art. 37 ust. 1 Prawa oświatowego); (5) ustalenia egzaminu klasyfikacyjnego niezgodne z art. 44k ust. 1 ustawy o systemie oświaty dla uczniów, których frekwencja na zajęciach przedmiotu wynosiła ponad 70%. Zgodnie z powyższym przepisem, uczeń może nie być klasyfikowany z jednego, kilku albo wszystkich zajęć edukacyjnych, jeżeli brak jest podstaw do ustalenia śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej z powodu nieobecności ucznia na tych zajęciach przekraczającej połowę czasu przeznaczanego na te zajęcia w okresie, za który przeprowadzana jest klasyfikacja;

- b) niepowołania (formalnego) przez dyrektorów w dwóch szkołach komisji do przeprowadzania egzaminów klasyfikacyjnych lub powołania ich w niewłaściwym terminie lub składzie. Pomimo że zgodnie z art. 44l ust. 1 ustawy o systemie oświaty, egzamin klasyfikacyjny, o którym mowa w art. 44k ust. 2 i 3 Prawa oświatowego, przeprowadza komisja powołana przez dyrektora szkoły¹⁰³. W dwóch innych szkołach składy powołanych komisji nie były zgodne z § 15 ust. 5 rozporządzenia w sprawie oceniania (w szkołach tych w większości komisji brał udział tylko jeden nauczyciel uczący danego przedmiotu lub nie wyznaczono przewodniczącego);
- c) nieprawidłowego przebiegu egzaminów¹⁰⁴, tj.: (1) nie przeprowadzono części pisemnej trzech z sześciu egzaminów klasyfikacyjnych z wiedzy o społeczeństwie, co było wymagane § 15 ust. 10 rozporządzenia w sprawie oceniania; (2) egzamin klasyfikacyjny z wychowania fizycznego przeprowadzono w LO w Kielcach w formie ustnej i pisemnej, mimo że zgodnie z § 15 ust. 2 rozporządzenia w sprawie oceniania powinien on mieć formę praktyczną;
- d) niewłaściwego dokumentowania egzaminów¹⁰⁵, tj.: w protokołach sześciu egzaminów nie umieszczono nazwy i zakresu przedmiotowego, z którego był przeprowadzony egzamin, co było wymagane § 15 ust. 10 rozporządzenia w sprawie oceniania; do protokołów z ośmiu egzaminów nie dołączono odpowiednich pisemnych prac ucznia lub informacji o wykonaniu przez uczniów zadań praktycznych, co było wymagane § 15 ust. 11 rozporządzenia w sprawie oceniania.

¹⁰³ LO w Staszowie, LO w Kielcach, LO w Chmielniku, LO w Busku-Zdroju.

¹⁰⁴ LO w Chmielniku, LO w Kielcach.

¹⁰⁵ LO w Chmielniku, Technikum we Włoszczowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W trzech szkołach zorganizowano śródroczne egzaminy klasyfikacyjne, dla uczniów, którzy nie byli klasyfikowani w I półroczu¹⁰⁶. Przeprowadzenie takiego egzaminu nie wydaje się konieczne, gdyż oceny śródroczne wskazują postępy w nauce uczniów, jest to informacja na temat osiągnięć edukacyjnych dla ucznia i jego rodziców/opiekunów prawnych (art. 44f ust. 2 ustawy o systemie oświaty). Uczeń nieklasyfikowany w pierwszym półroczu może kontynuować naukę, a o promowaniu lub ukończeniu szkoły decyduje klasyfikacja roczna (art. 44o ust. 4 ww. ustawy).

Dopuszczalność organizowania śródrocznych egzaminów klasyfikacyjnych

Przykład

Wyjaśniając przyczyny, dla których przeprowadzony został egzamin klasyfikacyjny, w wyniku którego ustalono śródroczną ocenę uczniowi nieklasyfikowanemu z przyczyn nieusprawiedliwionych, **Dyrektor SP w Pińczowie** stwierdził, że pozytywnie ustosunkował się do podania rodzica. Mając na uwadze dobro ucznia, który osiągał przeciętne wyniki w nauce i wiadomo było, że łatwiej będzie mu zdać ten egzamin bezpośrednio po zakończeniu pierwszego półrocza.

Z informacji przekazanej NIK przez Dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych Ministerstwa Edukacji i Nauki¹⁰⁷ wynika, że *zasady oceniania uczniów regulują przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych. Przepisy te określają szczegółowo organizację egzaminu klasyfikacyjnego dla różnych grup uczniów, którzy: 1) nie uzyskali oceny klasyfikacyjnej z powodu zbyt wysokiej absencji na zajęciach edukacyjnych (na podstawie art. 44k ww. ustawy); 2) spełniają obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą (na podstawie art. 37 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe); 3) realizują indywidualny tok lub program nauki (na podstawie art. 115 ust. 3 ustawy Prawo oświatowe); 4) przechodzą ze szkoły jednego typu do szkoły innego typu (na podstawie art. 164 ust. 3 ustawy Prawo oświatowe). (...) Kwestia przeprowadzania ewentualnego śródrocznego egzaminu klasyfikacyjnego dotyczy tylko ucznia z grupy 1). Ww. przepisy nie wskazują na konieczność przeprowadzenia śródrocznego egzaminu klasyfikacyjnego i pozostawiają szkołom dowolność w tej kwestii.*

Egzaminy poprawkowe zostały przeprowadzone przez komisje, w składzie zgodnym z § 16 ust. 5 rozporządzenia w sprawie oceniania, odbyły się one w terminie określonym w § 16 ust. 4 ww. rozporządzenia i były właściwie udokumentowane. W odniesieniu do 17 egzaminów z 50 analizowanych (35%) komisje egzaminacyjne nie zostały formalnie powołane przez dyrektorów szkół lub terminy egzaminów poprawkowych zostały wyznaczone przez dyrektora szkoły po zakończeniu rocznych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, co było niezgodne z § 16 ust. 4 ww. rozporządzenia.

Prawidłowe przygotowanie i przeprowadzenie większości egzaminów poprawkowych

¹⁰⁶ LO w Staszowie, Technikum we Włoszczowie, SP w Pińczowie, w LO w Kielcach zorganizowano uczennicy egzamin klasyfikacyjny z materiału z II półrocza.

¹⁰⁷ Pismo DKOPP-WEK.4019.57.2023.AKZ z 22 czerwca 2023 r., uzyskanej na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Ocenianie postępów edukacyjnych uczniów w opinii nauczycieli i pedagogów

W toku kontroli zwrócono się do nauczycieli i pedagogów zatrudnionych w kontrolowanych szkołach z prośbą o wyrażenie opinii dotyczącej efektywności rozwiązań przyjętych w WZO oraz informacji o najczęściej występujących problemach wewnątrzszkolnego oceniania i sposobach ich rozwiązania.

Odpowiedzi na sformułowane przez NIK pytania udzieliło 60 pracowników pedagogicznych (dyrektorzy, zastępcy dyrektorów, wychowawcy, pedagodzy, psychologowie oraz nauczyciele uczyący w klasach, których dokumentacja była objęta badaniem). Wszyscy uznali, że tworzenie wewnątrzszkolnych zasad oceniania jest potrzebne w szkole, a status tego dokumentu w szkole jest wysoki, przy czym tylko 82% nauczycieli uznało, że wprowadzenie WZO rozwiązuje kwestię sprawiedliwości oceniania w szkole (pozostali uznali, że tylko częściowo lub nie ma z tym nic wspólnego). Tylko 35 nauczycieli (58%) uznało, że zapisy WZO są interpretowane przez wszystkich tak samo, pozostali wskazali, iż wiele sytuacji związanych z ocenianiem wskazuje na to, że nauczyciele nie stosują się do tych zasad np. wystawiają oceny bardzo dobre lub niedostateczne z *aktywności*, mimo że w WZO wskazano tylko możliwość wystawiania *plusów* i *minusów* (infografika nr 8).

Na ukształtowanie WZO, w szkołach objętych kontrolą, wpłynęły przede wszystkim (według stopnia ważności): (1) przepisy oświatowe (podstawa programowa); (2) specyficzne uwarunkowania szkolne; (3) wyniki ewaluacji wewnętrznej, (4) wnioski rad pedagogicznych, (5) wyniki egzaminów zewnętrznych; (6) rozmowy z uczniami i rodzicami oraz (7) skargi na niesprawiedliwe ocenianie. Prawie wszyscy respondenci zwracali uwagę na pozytywny wpływ doskonalenia zawodowego nauczycieli (96%) i możliwości kontaktów z nauczycielami z innych szkół (90%) na poprawę systemu oceniania stosowanego w szkole.

Infografika nr 8
Ocenianie postępów edukacyjnych uczniów w opinii nauczycieli i pedagogów

100%

nauczycieli uznało, że tworzenie wewnątrzszkolnych zasad oceniania jest potrzebne w szkole, a status tego dokumentu w szkole jest wysoki

82%

nauczycieli uznało, że wprowadzenie WZO rozwiązuje kwestię sprawiedliwości oceniania w szkole (pozostali uznali, że tylko częściowo lub nie ma z tym nic wspólnego)

58%

nauczycieli uznało, że zapisy WZO są interpretowane przez wszystkich tak samo, pozostali wskazali, iż wiele sytuacji związanych z ocenianiem wskazuje na to, że nauczyciele nie stosują się do tych zasad (np. wystawiają oceny bardzo dobre lub niedostateczne z *aktywności*, mimo że w WZO wskazano tylko możliwość wystawiania *plusów* i *minusów*).

Źródło: opracowanie własne NIK.

5.2.2. Ocenianie zachowania uczniów

Wychowawcy wszystkich klas wybranych do próby zadeklarowali, że w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 poinformowali uczniów i ich rodziców o warunkach i kryteriach oceniania zachowania. Analiza tematyki pierwszych lekcji z wychowawcą oraz zebrań z rodzicami świadczy, że zagadnienia związane z oceną zachowania były poruszane na tych spotkaniach.

Przykład

Wychowawca jednej z klas w **SP w Bilczy** wyjaśniła: *uczniowie są zapoznawani ze szkolnym WSO w czasie pierwszych zajęć do dyspozycji wychowawcy, czyli tzw. lekcji z wychowawcą. Rodzice są informowani o warunkach i sposobie oceniania zachowania, o warunkach i trybie uzyskania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania oraz o skutkach ustalenia uczniowi nagannej śródrocznej/rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania (§ 72 ust. 2 statutu) na pierwszym spotkaniu z wychowawcą miało to miejsce 13.09.2023 roku. W przypadku oceny nieodpowiedniej lub nagannej z zachowania zostały przede mną wymienione następujące możliwe skutki: za nieprzestrzegania postanowień statutu sporządzenie kontraktu ucznia z wychowawcą i rodzicem dotyczącym poprawy zachowania. Jeśli nie przynosi to pozytywnych efektów wprowadza się kary.*

W czterech z pięciu szkół stosujących punktowy system oceny zachowania, wyniki klasyfikacji dokumentowano z wykorzystaniem dzienników elektronicznych, co pozwalało na bieżące notowanie uwag dotyczących zachowania uczniów (wraz z przydzieloną punktacją). W pozostałych szkołach notowano uwagi negatywne i pozytywne w dziennikach elektronicznych, papierowych lub w tzw. zeszytach uwag, a w dwóch z tych szkół ustalano cząstkowe oceny zachowania¹⁰⁸. We wszystkich szkołach zrealizowano wymóg, by ocenianie zachowania ucznia było dokonywane z uwzględnieniem opinii zespołu nauczycieli, innych uczniów oraz po uwzględnieniu samooceny ucznia, przy czym najczęściej nie określano w sposób formalny sposobu pozyskiwania tych informacji, a decyzje o formie ich uzyskania pozostawiano wychowawcom. Opinie nauczycieli o zachowaniu każdego z uczniów mogły być dokumentowane na tzw. *kartach propozycji* (zestawienie uwag nauczycieli, sporządzone w formie tabelarycznej)¹⁰⁹ lub zbierane poprzez dziennik elektroniczny. W trzech szkołach opracowano *karty samooceny* ucznia¹¹⁰. Ocena przydatności tych opinii w procesie ocenia uczniów była (w toku kontroli) utrudniona, gdyż część materiałów nie była już dostępna (dotyczyło to w szczególności klas, które ukończyły szkołę) lub nie wszyscy nauczyciele korzystali z możliwości dokumentowania opinii o uczniach w dzienniku elektronicznym¹¹¹.

Przestrzeganie procedury ustalania ocen zachowania

Przykład

W ramach samooceny uczniowie **LO w Busku-Zdroju** mogli zaproponować ocenę zachowania dla siebie i podać jej uzasadnienie. Na podstawie propozycji ocen zachowania sporządzonych przez uczniów jednej z klas za I półrocze roku szkolnego 2022/2023 stwierdzono, że 80% z nich odpowiadało wystawionym finalnie ocenom, wśród pozostałych zdarzały się zarówno wyższe jak i niższe oceny.

¹⁰⁸ SP w Starachowicach i LO w Staszowie.

¹⁰⁹ Technikum w Włoszczowie, SP w Nowej Słupi

¹¹⁰ SP w Bilczy, SP w Nowej Słupi, LO w Staszowie.

¹¹¹ SP w Starachowicach, LO w Staszowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Oceny zachowania w wybranych klasach szkół, stosujących system punktowy, ustalano na podstawie sumy punktów wynikających z *kredytu* oraz punktów dodatnich i ujemnych uzyskanych przez uczniów z aktywności/zachowań określonych w WZO. Uwzględniano także indywidualną sytuację ucznia, co dotyczyło zarówno wystawienia wyższej oceny niż wynikało to z liczby otrzymanych punktów, jak i jej obniżenia¹¹². Przykładowo w SP w Bilczy dotyczyło to średnio 15% uczniów, którym ustalono ocenę wzorową, mimo nieosiągnięcia wymaganego progu 200 pkt (wychowawca podjął decyzję o podwyższeniu oceny niektórym uczniom w czasie nauki zdalnej) lub wystawiono oceny niższe niż wynikało to z uzyskanej punktacji (np. uczniowi, którego, za niewłaściwe zachowanie wobec kolegów, ukarano upomnieniem dyrektora). W SP w Pińczowie stwierdzono przypadki, gdy pomimo uzyskania przez uczniów punktów na poziomie kwalifikującym do ustalenia oceny wzorowej, uczniowie takiej oceny nie otrzymali. Jak wyjaśnili wychowawcy dotyczyło to uczniów, którzy przy zgodnej opinii nauczycieli nie mogli stanowić wzoru dla innych uczniów ze względu na swoje zachowanie.

Przykład

Wychowawca jednej z klas w **SP w Pińczowie** wyjaśnił: *punktacja jest tylko jednym z parametrów branych pod uwagę do oceny z zachowania i nie może całkowicie ograniczyć nauczyciela, który ocenia całokształt zachowania ucznia we wszystkich jego aspektach.*

Dyrektor tej szkoły stwierdził: *ocenę zachowania ucznia wystawia zawsze ostatecznie wychowawca klasy po zasięgnięciu opinii nauczycieli, samooceny ucznia oraz w oparciu o uzyskaną na koniec półroczną sumę punktów, jak również sugerując się pomocniczymi kryteriami, czyli opinią kolegów i pracowników szkoły.*

W pozostałych szkołach analizowano zapisane uwagi, aktywność ucznia na forum szkoły i klasy oraz frekwencję uczniów. W LO w Busku-Zdroju przy ustalaniu oceny zachowania uwzględniano także wnioski i opinie zespołu wychowawczego (składającego się z wychowawców, pedagoga i psychologa).

Przykład

Dyrektor **SP w Nowej Słupi** wyjaśniła: *zgodnie ze statutem nauczyciel przed wystawieniem proponowanej oceny z zachowania zasięga opinii nauczycieli i innych pracowników oraz uczniów. Wystawiając ocenę, bierze również pod uwagę zachowanie ucznia na co dzień, jego sukcesy i porażki. W sposób bardzo precyzyjny opisane są w statucie kryteria ocen, według których wychowawca ocenia ucznia. Od lat практикуjemy ten sposób oceniania i on się sprawdza. Jest czytelny dla uczniów i rodziców. W poprzednich latach przed okresem objętym kontrolą praktykowana była w szkole ocena punktowa, ale niestety nie sprawdzała się. Była niejasna dla uczniów i rodziców (...).*

Nieprzestrzeżenie kryterium dotyczącego frekwencji

W siedmiu szkołach (czterech, w których stosowano system punktowy oceny zachowania oraz w trzech innych) nie stosowano w sposób konsekwentny przyjętych w WZO zasad dotyczących uwzględnienia liczby godzin opuszczonych bez usprawiedliwienia bądź spóźniania się na zajęcia¹¹³.

¹¹² SP w Bilczy, SP w Pińczowie, LO w Kielcach, SP w Jędrzejowie, SP w Starachowicach.

¹¹³ SP w Starachowicach, SP w Bilczy, SP w Jędrzejowie, SP w Pińczowie, Technikum w Włoszczowie, LO w Chmielniku, LO w Staszowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Nie uwzględniano, przewidzianej w statutach szkół, możliwości przydzielenia punktów ujemnych za spóźnienia uczniów, a także za godziny opuszczone bez usprawiedliwienia (np. 30 pkt za dzień nieobecności).

W ocenianiu średnio 5%–15% uczniów klas szkół podstawowych, wybranych do próby, nie uwzględniono faktu, że opuścili oni bez usprawiedliwienia od 10 do 30 godzin w półroczu oraz tego, że uczniowie spóźniali się na zajęcia (dotyczyło to średnio 5%–40% uczniów z próby). Nieprawidłowości te wyjaśniano najczęściej błędami w obliczeniach, innymi *zasługami* uczniów, a także faktem, że niektóre nieobecności nastąpiły pod koniec roku lub półrocza, a spóźnienia można uznać za usprawiedliwione.

Przykład

W SP w Jędrzejowie wychowawcy dwóch klas, których dokumentacja była badana, niewłaściwie określili dla co najmniej 30% jednej klasy i 15% drugiej, liczbę punktów stanowiących podstawę do ustalenia oceny zachowania za pierwsze półrocze roku szkolnego 2022/2023; odpowiednio 10% i 16% uczniów nie otrzymało punktów ujemnych, a 10% i 12% ustalono zaniżoną liczbę punktów za nieusprawiedliwione nieobecności; 33% uczniów jednej z klas otrzymało pozytywne punkty za punktualność (brak spóźnień), pomimo że mieli spóźnienia, a 24% w związku ze spóźnieniami nie otrzymało negatywnych punktów.

W trzech szkołach ponadpodstawowych problem frekwencji uczniów na zajęciach, w tym nieobecności nieusprawiedliwionych wystąpił z większym nasileniem. Przyjęte w statutach szkół zasady ustalania ocen zachowania nie były przestrzegane w odniesieniu do 41%–92% uczniów z próby (uczniom tym wystawiono oceny zachowania wyższe niż wynikałoby to z WZO)¹¹⁴.

Uczniowie LO w Staszowie, którzy opuścili jakiegokolwiek godziny lekcyjne bez usprawiedliwienia, nie powinni mieć ustalonej wzorowej ani bardzo dobrej oceny zachowania, a jednak ustalano takie oceny uczniom, którzy opuścili bez usprawiedliwienia od 19 do 44 godzin i mieli zanotowane spóźnienia. W Technikum we Włoszczowie zachowanie bardzo dobre, dobre i poprawne ustalano uczniom, którzy opuścili nawet trzykrotnie więcej godzin, niż było to dopuszczone w WZO i mieli liczne spóźnienia. Prawie wszystkim (92%) uczniom jednej z klas z LO w Chmielniku ustalono na zakończenie roku szkolnego 2021/2022 oceny zachowania, nie uwzględniając ustaleń przyjętych w WZO, w tym oceny bardzo dobre ustalono uczniom, którzy opuścili bez usprawiedliwienia do 85 godzin, a dobre – nawet do 219 godzin lekcyjnych (przyjęte limity wynosiły odpowiednio 15 godzin i 30 godzin). W pierwszym półroczu roku szkolnego 2022/2023 w innej klasie ustalono 68% uczniów oceny zachowania bardzo dobre i dobre, mimo że nawet pięciokrotnie przekroczyli oni limity godzin nieusprawiedliwionych przyjętych w WZO. Z uzyskanych wyjaśnień wynikało, że przy wystawieniu tych ocen uwzględniono problemy zdrowotne i rodzinne uczniów, a także ich zaangażowanie w życie szkoły.

¹¹⁴ LO w Staszowie, LO w Chmielniku i Technikum we Włoszczowie.

Przykład

Wychowawczynie jednej z klas **Technikum we Włoszczowie** wyjaśniła: *trudno dokonać oceny ucznia, który jest zaangażowany w życie szkoły, działa w samorządzie uczniowskim, ale jednocześnie ma bardzo dużą liczbę godzin nieusprawiedliwionych i spóźnień.*

Przyznawanie dodatkowych punktów za przyniesienie papieru ksero

W trzech szkołach wychowawcy i inni nauczyciele wpisywali w ciągu półroczka wielokrotnie punkty za udział uczniów w jednej akcji charytatywnej, mimo że w statutach szkół przyjęto ograniczenia dotyczące *punktowania* takich działań¹¹⁵. Prowadziło to do zakłócenia funkcjonowania systemu punktowego i relacji oceny jednych działań do innych (więcej punktów można było otrzymać za przyniesienie ryzy papieru niż za pomoc kolegom lub pracę w samorządzie uczniowskim), a dotyczyło następujących sytuacji:

- większości uczniów (63%) z jednej z klas objętych szczegółowym badaniem wpisano od 20 do 95 pkt za przyniesienie przez nich karmy dla zwierząt (zgodnie z WZO za udział w akcji charytatywnej można było uzyskać najwyżej 10 pkt);
- uczniom z trzech klas (z dwóch szkół) przydzielano dodatkowe punkty za przyniesienie do szkoły papieru kserograficznego, mimo że nie znajdowało to uzasadnienia w WZO, ponadto zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 5 Prawa oświatowego wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania należy do zadań organu prowadzącego, a środki niezbędne do realizacji zadań oświatowych jednostek samorządu terytorialnego są zagwarantowane w dochodach jednostek samorządu terytorialnego (art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych)¹¹⁶;
- za udział w akcji charytatywnej wpisywano uczniom jednej z klas trzykrotnie więcej punktów niż przewidywał to statut (w jednym miesiącu);
- w jednej z klas wychowawca dopisał wszystkim uczniom z tej klasy po 60 pkt za aktywność i pracę na rzecz klasy w ciągu półroczka, podczas gdy zgodnie z WZO za działania takie można było doliczyć po 10 pkt (ale tylko uczniom, którzy wykazali się takimi działaniami),
- w innej klasie wpisano kilku uczniom dwukrotnie punkty za tę samą aktywność (co wyjaśniano pomyłką).

Przykład

Wychowawczynie jednej z klas w **SP w Bilczy** wyjaśniła: *na temat zgodności wpisów punktów z zachowania ze Statutem Szkoły rozmawiałam z nauczycielami na spotkaniach zespołu wychowawczego. Jest to temat, który podejmujemy często w pokoju nauczycielskim. Nie potrafię odpowiedzieć na pytanie o wpis koleżanki (...), nagradzający punktami zbiórkę przez dzieci karmy dla zwierząt (...). Uczniowie otrzymywali punkty za przyniesienie papieru ksero, choć takie działanie nie jest uwzględnione w systemie oceniania. Wyniknęło to ze specyfiki czasu pandemii. Zaburzyła ona społeczne funkcjonowanie dzieci i uniemożliwiła im przejawianie jakichkolwiek aktywności.*

¹¹⁵ SP w Bilczy, SP w Jędrzejowie, SP w Starachowicach.

¹¹⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2082, ze zm.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W pięciu szkołach nie uwzględniano także możliwości premiowania uczniów za pozytywne zachowania wymienione w WZO lub niewłaściwie wyliczano punkty będące podstawą do ustalenia oceny zachowania, co mogło prowadzić do zaniżenia wystawionych ocen¹¹⁷. A mianowicie:

Zaniżanie ocen zachowania

- w jednej z klas w LO w Kielcach w II półroczu roku szkolnego 2021/2022 błędnie obliczono punkty za zachowanie (nie uwzględniono *kredytu punktów*) co spowodowało, że uczniom, którzy w II półroczu nie pogorszyli swego zachowania (tj. nie otrzymali negatywnych uwag) ustalono mimo to niższe oceny roczne;
- uczniom nie wpisywano dodatkowych punktów za brak spóźnień, 100% frekwencji, pracę w samorządzie klasowym, niewłaściwie wyliczano punkty za inne aktywności lub spóźnienia;
- nauczyciele nie wpisywali systematycznie uwag pozytywnych/negatywnych, co mogło prowadzić do nieuwzględnienia negatywnych zachowań ucznia (gdyż uczeń *obiecował poprawę*) w ostatecznej ocenie.

W trzech szkołach stosujących system punktowy nie uwzględniano przyjętych w WZO ograniczeń związanych z uwzględnieniem wpływu wyjątkowo negatywnych zachowań uczniów na ocenę zachowania, tj. uzyskanie pewnej liczby punktów ujemnych (np. minus 10 pkt w LO w Kielcach, minus 20 w SP w Jędrzejowie lub minus 50 pkt w SP w Bilczy) powinno wykluczać możliwość ustalenia uczniowi oceny wzorowej, co jednak nie zawsze stanowiło podstawę do obniżenia oceny zachowania. W LO w Kielcach wzorową ocenę zachowania ustalono uczniowi, który uzyskał 15 punktów ujemnych, a ocenę dobrą uczniom, którzy otrzymali 35 lub 40 punktów ujemnych. W SP w Bilczy ustalono wzorową ocenę zachowania, mimo że uczniowi wpisano minus 70 pkt w I półroczu, minus 40 pkt w II półroczu. Niestosowanie przyjętych w WZO zasad wychowawcy wyjaśnili trudną sytuacją życiową lub zdrowotną tych uczniów oraz przeoczeniem przepisu w WZO.

Przyjęte w WZO *zabezpieczenie* przed łatwym, nieadekwatnym do przewinień odpracowaniem straconych punktów, często nie było w praktyce wykorzystywane.

Pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w szkołach objętych kontrolą (60 osób), w odpowiedzi na sformułowane przez NIK pytania, wyrazili opinię na temat ustalania ocen zachowania. Prawie wszyscy (99%) byli przeciwni rezygnacji z oceniania zachowania uczniów i większość z nich (60%) stwierdziła, że szkolne zasady oceniania w tym zakresie powinny być skorelowane z programem wychowawczym szkoły, a w opinii 30% nauczycieli (pozostali nie wyrazili w tej kwestii swojego zdania) wyznacznikiem do jego skonstruowania powinny być ogólnie obowiązujące zasady *dobrego zachowania*. Najważniejszą funkcją tej oceny, jak stwierdziło 60% nauczycieli, powinno być wspieranie uczniów i rozwijanie w nich poczucia odpowiedzialności za swoje działania; 25% osób podkreśliło zalety stosowania systemu punktowego oceniania, pozostali wypowiedzieli się za rygorystycznym podejściem do *rozliczania* uczniów z przestrzegania zasad przyjętych w WZO

Ocenianie zachowania w opinii nauczycieli i pedagogów

¹¹⁷ LO w Kielcach, LO w Chmielniku, SP w Starachowicach, SP w Jędrzejowie, SP w Bilczy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

(9%) lub nie udzieli odpowiedzi na to pytanie. W jednej z przedstawionych sytuacji wychowawczych dotyczącej uczennicy, która nie sprawiała problemów wychowawczych, miała doskonałą frekwencję i dobre wyniki nauczania, większość nauczycieli (56%) nie ustaliłoby tej uczennicy zachowania wzorowego, a 17% przychyliłoby się do takiej oceny. W drugiej sytuacji ucznia bardzo aktywnego na forum klasy i szkoły, który miał jednak bardzo niską frekwencję i dużo godzin nieusprawiedliwionych, większość nauczycieli (76%) nie byłaby skłonna wystawić temu uczniowi oceny bardzo dobrej zachowania, 17% nauczycieli była innego zdania (pozostali nie wyrazili swojej opinii w tej kwestii) – infografika nr 9.

Na pytanie dotyczące opisu trudnej sytuacji związanej z ustaleniem oceny zachowania odpowiedziało 26 nauczycieli. Do najczęściej wskazywanych problemów należało:

- ustalenie obniżonej oceny zachowania uczniowi, który tylko incydentalnie przekroczył zasady ustalone w statucie (np. zachował się niewłaściwie wobec nauczyciela lub za inne przekroczenie otrzymał dużą liczbę punktów ujemnych lub naganę dyrektora) i nie było innych zastrzeżeń do jego zachowania lub np. reprezentował szkołę w zawodach sportowych lub konkursach przedmiotowych;
- ustalenie obniżonej oceny uczniowi znajdującemu się w trudnej sytuacji rodzinnej, który miał dużą liczbę opuszczonych nieusprawiedliwionych godzin lub przestał uczęszczać na określone zajęcia z powodu konfliktu z nauczycielem uczącym;
- ustalenie oceny w sytuacji pilnego ucznia, który nie wykazywał się jednak żadną aktywnością.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 9

Oceniania zachowania w opinii nauczycieli i pedagogów

99%

nauczycieli było przeciwnych rezygnacji z oceniania zachowania uczniów.

60%

stwierdziło, że szkolne zasady oceniania w tym zakresie powinny być skorelowane z programem wychowawczym szkoły, a w opinii

30% nauczycieli (pozostali nie wyrazili w tej kwestii swojego zdania) wyznacznikiem do jego skonstruowania powinny być ogólnie obowiązujące zasady dobrego zachowania.

60%

nauczycieli uznało, że najważniejszą funkcją tej oceny, powinno być wspieranie uczniów i rozwijanie w nich poczucia odpowiedzialności za swoje działania;

31% podkreśliło funkcje dyscyplinującą oceny i wypowiedziało się za rygorystycznym podejściem do rozliczania uczniów z przestrzegania zasad przyjętych w WZO (**9%** nauczycieli nie wypowiedziało się w tej kwestii).

W jednej z przedstawionych sytuacji wychowawczych dotyczącej uczennicy, która nie sprawiała problemów wychowawczych, miała doskonałą frekwencję i dobre wyniki nauczania, większość nauczycieli

56% nie ustaliłoby tej uczennicy zachowania wzorowego,

a **17%** przychyliłoby się do takiej oceny.

W drugiej sytuacji ucznia bardzo aktywnego na forum klasy i szkoły, który miał jednak bardzo niską frekwencję i dużo godzin nieusprawiedliwionych, większość nauczycieli

76% nie byłaby skłonna wystawić temu uczniowi oceny bardzo dobrej zachowania,

17% nauczycieli była innego zdania (pozostali nie wyrazili swojej opinii w tej kwestii).

Źródło: opracowanie własne NIK.

5.3. Nadzór pedagogiczny nad ocenianiem uczniów

W okresie objętym kontrolą Kurator oraz dyrektorzy szkół prawidłowo opracowali plany nadzoru pedagogicznego, z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole lub placówce w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 Prawa oświatowego. Nadzorowi podlegały zagadnienia opisane w art. 55 ust. 2 pkt 3–5 Prawa oświatowego, tj. dotyczące obszaru oceniania uczniów, przy czym nie były one traktowane priorytetowo. Kurator prowadził nadzór z wykorzystaniem form przewidzianych w rozporządzeniu w sprawie nadzoru, podobnie jak większość dyrektorów szkół objętych kontrolą. Zarówno Kurator jak i dyrektorzy szkół sporządzali i terminowo przedstawiali wyniki i wnioski z nadzoru. W ramach kontroli prowadzonych przez

Prawidłowe opracowanie planów nadzoru i przedstawianie wyników

wizytatorów Kuratorium nie zadbano o to, by wnioski z kontroli doraźnych były zamieszczone w odpowiedniej sekcji tych dokumentów, formułowane zalecenia wynikały ze stwierdzonych nieprawidłowości. Badanie dokumentacji procesu nauczania ograniczono do dzienników tradycyjnych. Sprawozdania z prowadzonego przez Kuratora nadzoru były przedstawiane Ministrowi oraz informowano o nich dyrektorów szkół.

W połowie szkół pominięto ważny element dyskusji nad wykorzystaniem wyników z nadzoru i rady pedagogiczne nie uchwały rzetelnie sposobów ich realizacji, wbrew art. 70 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego. Wyniki kontroli wskazują także, że nadzór pedagogiczny dyrektorów w obszarze oceniania uczniów nie był w pełni skuteczny, mimo iż zostały zachowane formalne wymogi w tym zakresie. Do Kuratorium i szkół wpłynęło kilka skarg dotyczących obszaru oceniania uczniów, w tym jedna została uznana za zasadną, lecz niektóre stany problematyczne wskazane w złożonych skargach nie zostały przez wizytatorów Kuratorium w pełni wyjaśnione w protokołach kontroli.

5.3.1. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez kuratora oświaty

Terminowe opracowanie i ogłoszenia planów przez Kuratora

Zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru, Kurator opracował na każdy rok szkolny objęty kontrolą plan nadzoru pedagogicznego z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 Prawa oświatowego¹¹⁸. Terminowo i w sposób przewidziany w § 20 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru, plany te zostały podane do publicznej wiadomości, tj. zamieszczone na stronie internetowej w terminie do dnia 31 sierpnia roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, którego dotyczyły.

Dostosowanie planów nadzoru Kuratora do wytycznych Ministra

Kurator modyfikował plany nadzoru obowiązujące w okresie objętym kontrolą, plan nadzoru na rok szkolny 2020/2021 był modyfikowany trzykrotnie. Od dnia wpływu do Kuratorium pisma Ministra w tej sprawie do dnia publikacji, na stronie internetowej Kuratorium zmienionego planu nadzoru, upłynęło: trzy, 21 i 51 dni. Ze zwłoką, tj. niezgodnie z § 20 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru (po upływie 51 dni¹¹⁹) Kurator podał do publicznej wiadomości zarządzenie zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia planu nadzoru na rok szkolny 2020/2021. Kurator wyjaśnił, że spowodowane to było okresem nasilenia fali epidemii choroby Sars-CoV-2 oraz przejściem urzędu w tryb pracy zdalnej, co utrudniało ustalenie etapów obiegu dokumentacji, który odbywał się środkami komunikacji elektronicznej.

¹¹⁸ Tj. plan nadzoru na rok szkolny 2020/2021 stanowiący załącznik do zarządzenia nr 368 Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty z dnia 28 sierpnia 2020 roku w sprawie wprowadzenia planu nadzoru pedagogicznego w województwie świętokrzyskim na rok szkolny 2020/2021, ze zm.; plan nadzoru na rok szkolny 2021/2022 stanowiący załącznik do zarządzenia nr 122/2021 Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty z dnia 31 sierpnia 2021 roku w sprawie wprowadzenia planu nadzoru pedagogicznego w województwie świętokrzyskim na rok szkolny 2021/2022, ze zm.; plan nadzoru na rok szkolny 2022/2023, stanowiący załącznik do zarządzenia nr 445/2022 Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty z dnia 26 sierpnia 2022 roku w sprawie wprowadzenia planu nadzoru pedagogicznego w województwie świętokrzyskim na rok szkolny 2022/2023, ze zm.

¹¹⁹ 44 dni od dnia zmiany zarządzenia w sprawie wprowadzenia planu nadzoru pedagogicznego w województwie świętokrzyskim na rok szkolny 2020/2021.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Plan nadzoru na rok szkolny 2021/2022 także modyfikowano trzykrotnie (od dnia wpływu do Kuratorium informacji o zmianach w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa do dnia publikacji na stronie internetowej Kuratorium upłynęły trzy dni). Kurator nie dostosował planu nadzoru na ten rok szkolny w zakresie zmiany terminu realizacji kontroli planowej *Organizacja kształcenia i wsparcia dla uczniów objętych kształceniem specjalnym w szkołach specjalnych*¹²⁰ wprowadzonej przez Ministra stosownym pismem.¹²¹ Powyższe było niezgodne z § 20 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru. Kurator wyjaśnił, że zmiany nie wprowadzono w wyniku pomyłki. Dodał, że wynikało to ze zbieżności dat związanych ze zmianami wprowadzonymi w tamtym okresie w planie nadzoru.

Plan nadzoru na rok szkolny 2022/2023¹²² zmodyfikowano w związku ze zmianą w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa (zmieniony plan nadzoru opublikowano po czterech dniach).

Stosownie do § 20 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru, plany nadzoru na lata szkolne 2020/2021–2022/2023 zawierały liczbę i tematykę kontroli planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek. Plan nadzoru na rok szkolny 2020/2021 zawierał: (1) liczbę ewaluacji całościowych oraz liczbę i zakres ewaluacji problemowych, planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek; (2) zakres monitorowania, typy szkół i rodzaje placówek objętych monitorowaniem oraz ich liczbę, tj. elementy wymagane § 20 ust. 2 pkt 1 i 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru (w wersji obowiązującej do czasu wejścia w życie rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 września 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego¹²³). Tematyka związana z obszarem oceniania uczniów była uwzględniona w sposób kompleksowy w planie nadzoru na rok szkolny 2020/2021. Zagadnień tych dotyczyła kontrola planowa pn. *Zgodność z przepisami prawa organizowania zajęć w grupie do pięciu uczniów lub w formie indywidualnej oraz udzielania uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia* przeprowadzona w 16 publicznych i niepublicznych szkołach ogólnodostępnych (w wyniku której nie wydano zaleceń); a także kontrole doraźne: (1) *Realizacja obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego w szkole* – kontrola nie została przeprowadzona z powodu zagrożenia pandemicznego; (2) *Organizacja pracy szkoły/placówki w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19*¹²⁴ oraz ewaluacja problemowa w zakresie wymagań wskazanych przez Ministra, pn. *Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się i Uczniowie*

Uwzględnienie problematyki oceniania w planie nadzoru na rok szkolny 2020/2021

¹²⁰ Przesunięciu uległ termin realizacji kontroli z okresu styczeń–luty 2022 r. na kwiecień–czerwiec 2022 r.

¹²¹ Stanowiącego nawiązanie do pisma o sygn.: DKO-WNP.4092.64.2021.DB z 25 sierpnia 2021 r. (Założenia do opracowania planu nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty w roku szkolnym 2021/2022).

¹²² Stan na 17 stycznia 2023 r.

¹²³ Dz. U. poz. 1618.

¹²⁴ Objęto nią 30 szkół/placówek (23 szkoły ponadpodstawowe i siedem szkół podstawowych) – (3,6% z wszystkich typów szkół).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej (jednak z powodu stanu epidemii i czasowej zmiany organizacji pracy szkół w roku szkolnym 2020/2021 ewaluacja nie została przeprowadzona).

Monitorowano także realizację następujących zagadnień (1) *Uwzględnienie zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów w procesie kształcenia* – monitorowaniem objęto 84 szkoły (8% wszystkich typów szkół)¹²⁵; (2) *Organizacja kształcenia w branżowej szkole II stopnia* – wyniki monitorowania wykazały, że statuty wszystkich skontrolowanych (ośmiu) z ww. szkół (w odniesieniu do badanych kursów zawodowych) określały szczegółowe warunki i sposoby oceniania wewnątrzszkolnego słuchacza, w tym klasyfikowania i promowania, zgodnie z ustawą o systemie oświaty.

Nieplanowanie na lata szkolne 2021/2022 i 2022/2023 kontroli dotyczących oceniania

Tematyka związana z obszarem oceniania nie została przewidziana w żadnej z kontroli wyszczególnionych w planach nadzoru na lata szkolne 2021/2022–2022/2023¹²⁶. Kurator wyjaśnił: (...) *Lista kontroli zawierająca ich tematykę i terminy przeprowadzania jest opracowywana przez Ministra Edukacji Narodowej na podstawie przekazanych przez kuratorów wniosków z poprzedniego roku i przyjętych kierunków polityki oświatowej państwa. W związku z powyższym Świętokrzyski Kurator Oświaty nie ma wpływu, poza pośrednim (wnioski z poprzedniego roku szkolnego), na tematykę planowanych kontroli. Natomiast odnosząc się do kontroli doraźnych (...), ich tematyka jest uzależniona od bieżących potrzeb, co oznacza, iż teoretycznie mogły być przeprowadzane kontrole obejmujące zagadnienia wskazane w art. 55 ust. 2 pkt 3–5 ustawy Prawo oświatowe.*

Objęcie kontrolami doraźnymi procesu oceniania uczniów

W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023¹²⁷ wizytatorzy Kuratorium przeprowadzili łącznie 525 kontroli doraźnych, z czego 17 (3,2%) dotyczyło obszaru oceniania uczniów¹²⁸ (infografika nr 10), tj.: w kolejnych latach: osiem (z 224 ogółem); sześć (z 200 ogółem) i trzy (ze 101 ogółem), większość z tych kontroli przeprowadzono w związku z informacją od rodziców.

Informacje uzyskane z Ministerstwa¹²⁹ wskazują, że ww. zagadnienia były tematami kontroli podejmowanych także w innych województwach, przy czym kontroli tych było proporcjonalnie więcej w latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022, tj. min. 30 kontroli w każdym roku w odniesieniu do zagadnień ujętych w art. 55 ust. 2 pkt 3–5 Prawa oświatowego.

¹²⁵ Plan nadzoru na rok szkolny 2020/2021 zakładał objęcie monitorowaniem 55 szkół.

¹²⁶ W przypadku trzech kontroli przewidzianych w planie nadzoru na rok szkolny 2022/2023 Kuratorium nie dysponowało jeszcze arkuszami kontroli (stan na 3 lutego 2023 r.).

¹²⁷ Stan na 31 grudnia 2022 r.

¹²⁸ Spośród trzech obszarów funkcjonowania szkół i placówek objętych nadzorem pedagogicznym, tj. [1] przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki; [2] przestrzeganie statutu szkoły lub placówki i [3] przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia.

¹²⁹ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 litera f ustawy o NIK (pismo Dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych Ministerstwa Edukacji i Nauki, cytowane także w pkt 5.2.1 *Informacji*).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

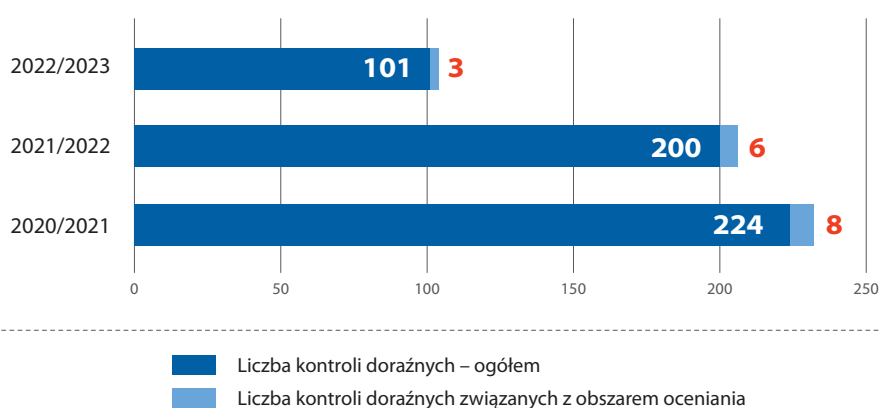
W okresie objętym kontrolą, kontrole doraźne związane z obszarem oceny uczniów przeprowadzili, na podstawie odpowiednich upoważnień, pracownicy zatrudnieni na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych, o których mowa w art. 60 ust. 8 Prawa oświatowego¹³⁰. W ramach tych działań analizowano dokumentację szkolną oraz uzyskiwano wyjaśnienia m.in. od dyrektorów, nauczycieli, wychowawców, pedagogów. Protokoły z tych kontroli były podpisane przez dyrektorów i zawierały wszystkie wymagane elementy, przy czym w siedmiu z dziewięciu protokołów sporządzonych w latach szkolnych 2021/2022–2022/2023¹³¹ nie wyodrębniono wniosków wynikających z tych kontroli, mimo wymagania § 16 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia w sprawie nadzoru, lecz zamieszczono je w części opisowej tych dokumentów. NIK zauważa, że utrudniło to jednoznaczny interpretację wyników tych kontroli przez kontrolowane jednostki oświatowe. Stanowisko takie znajduje potwierdzenie w *Raporcie z przeprowadzonych konsultacji publicznych i opiniowania projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego*¹³².

Niewyodrębnienie wniosków z kontroli doraźnych

Do pięciu protokołów nie dołączono żadnej dokumentacji potwierdzającej ustalony stan faktyczny, w tym ujawnione nieprawidłowości oraz wydane zalecenia, a sformułowane w trzech protokołach zalecenia nie wynikały ze stwierdzonych nieprawidłowości. Z wyjaśnień przedstawionych przez Kuratora wynikało, że w aktach gromadzone są tylko niezbędne dokumenty a ww. zalecenia miały formę porad. Zdaniem NIK wskazywanie terminu realizacji *porady* nosi pewne znamiona zalecenia i jej nakazowego charakteru, co w konsekwencji może budzić wątpliwości interpretacyjne, zarówno dla kontrolowanych jednostek oświatowych, jak również dla organów kontroli.

Infografika nr 10

Udział kontroli doraźnych związanych z obszarem oceniania

Źródło: opracowanie własne NIK.

¹³⁰ Dokonano analizy wszystkich (17) protokołów kontroli doraźnych z tego obszaru.

¹³¹ Z dniem 4 września 2021 r. zmieniony został § 16 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia w sprawie nadzoru poprzez m.in. dodanie elementu protokołu kontroli w postaci wniosków.

¹³² Źródło: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12350652/katalog/12812290#12812290> [dostęp: 10 lipca 2023 r.].

Niekwestionowanie
stanów
problematicznych

Wyniki dwóch kontroli doraźnych mogły wskazywać na potencjalne stany problematyczne – sprawy te jednak nie zostały w protokołach tych kontroli wyjaśnione przez wizytatorów. Dotyczyło to (1) kontroli przeprowadzonej w jednej ze szkół podstawowych, gdzie wizytator nie zakwestionował prawidłowości sporządzenia statutu szkoły przewidującego m.in. stosowanie punktów ujemnych przy ustaleniu oceny zachowania za stosowanie przez uczniów makijażu; (2) niezakwestionowania w innej szkole statutowego ograniczenia możliwości udostępnienia uczniom i ich rodzicom (opiekunom prawnym) sprawdzonych prac pisemnych uczniów. Zgodnie bowiem z § 123 ust. 4 statutu tej szkoły, rodzice (prawni opiekunowie) mieli możliwość wglądu w pisemne prace swoich dzieci tylko na zebraniach ogólnych lub podczas indywidualnych spotkań z nauczycielem (po wcześniejszym ustaleniu terminu) lecz bez możliwości kopiowania prac. W protokole z tej kontroli wizytator wskazał, że zakaz kopiowania sprawdzonych prac mógł być uzasadniony tym, że przygotowany przez nauczyciela sprawdzian/kartkówka są przedmiotem prawa autorskiego i podlegają ochronie na podstawie przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹³³.

NIK zauważa, że zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji Narodowej w tej sprawie, przy wyborze sposobu udostępniania sprawdzonych prac, szkoła powinna wziąć pod uwagę realne możliwości szybkiego otrzymania przez ucznia i jego rodziców danej pracy, np. przekazanie zainteresowanym oryginału pracy lub jego kopii, udostępnienie pracy do domu z prośbą o zwrot pracy podpisanej przez rodziców¹³⁴.

W związku z interpretacją wyników ww. kontroli Kurator wyjaśnił: *Art. 98 i 99 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (...) zawiera niezamknięty katalog elementów statutów szkół, jakkolwiek art. 99 reguluje wyłącznie elementy stroju ucznia. Nie oznacza to, iż w określonych przypadkach podyktowanych np. bezpieczeństwem uczniów szkoła nie ma możliwości ingerowania w inne niż ubiór elementy wyglądu np. biżuteria podczas zajęć wychowania fizycznego. W czasie trwania kontroli dyrektor został o powyższym poinformowany i zobowiązał się do dokonania analizy zapisów statutu pod kątem ingerencji w inne niż ubiór elementy wyglądu ucznia. Po przeprowadzonej analizie w szkole dokonano zmiany zapisów statutu (...). Zgodnie z art. 44e ust. 7 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (...) sposób udostępniania prac pisemnych uczniów określa statut szkoły. Ponieważ ustawodawca nie wskazuje form udostępniania prac do wglądu to realizacją ww. obowiązku jest umieszczenie w statucie stosownych zapisów. W przypadku, w którym – tak jak miało to miejsce w szkole będącej przedmiotem pytania – statut szkoły przewiduje formę udostępniania, nie można więc mówić o niewywiązaniu się z zapisów ustawy. Jednakże Świętokrzyski Kurator Oświaty jest świadomy istnienia niewiążącej wykładni MEN z 2015 r. w tym zakresie i każdorazowo wizytatorzy Kuratorium Oświaty w Kielcach informują dyrektorów o jej treści namawiając do wprowadzenia stosownych zmian, tak jak miało to miejsce w tym przypadku. W protokole kontroli (...) rozważania na temat charakteru pracy nauczyciela w powiązaniu z zapisami ustawy o pra-*

¹³³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2509.

¹³⁴ Pismo to zostało szerzej zacytowane w pkt 5.1.1. Informacji.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wie autorskim i prawach pokrewnych mają charakter czysto teoretyczny. Podczas kontroli zweryfikowano istnienie w statucie zapisów [dop. NIK – mowa o tym, że sposób udostępniania prac pisemnych uczniów określa statut szkoły]. Poinformowano dyrektora o istniejącej wykładni Ministerstwa Edukacji Narodowej z 2015 roku. Należy podkreślić, iż kontrola miała miejsce w 2021 r., kiedy kwestie dostępności zadań przygotowywanych przez nauczycieli były obiektem różnych wykładni. Obecnie wszyscy wizytatorzy Kuratorium Oświaty w Kielcach są świadomi tego, iż zgodnie z najnowszym orzecnictwem sądów administracyjnych wszelkie arkusze z pytaniami i odpowiedziami (klasówki, sprawdziany) stanowią informację publiczną (wyrok WSA w Opolu z 4 sierpnia 2022 r. IISAB/Op36/22).

Po przeprowadzonych w roku szkolnym 2020/2021 i 2021/2022 kontrolach doraźnych dyrektorom wydano odpowiednio 16 i cztery zalecenia; część z tych zaleceń odnosiła się bezpośrednio do obszaru oceniania i dotyczyła m.in. wzmocnienia nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania przez nauczycieli zasad wewnątrzszkolnego oceniania; upowszechniania na terenie szkoły wiedzy o prawach dziecka i ucznia. Nie wydano zaleceń po kontrolach przeprowadzonych w roku szkolnym 2022/2023 (do 31 grudnia).

W latach szkolnych objętych kontrolą wizytatorzy Kuratorium przeprowadzili łącznie 202 kontrole doraźne związane z procedurą oceny pracy dyrektora szkoły. Z badania próby losowo wybranych 22¹³⁵ (10,9%) protokołów kontroli doraźnych podejmowanych w tym celu wynikało, że w ocenie wizytatorów – poza dwoma przypadkami – dyrektorzy prawidłowo wypełniali wymagania związane z obszarem oceniania uczniów i przestrzeganiem ich praw, dokumentowaniem przeprowadzonych zajęć edukacyjnych, odnotowywaniem obecności uczniów na zajęciach edukacyjnych. W ramach badanej próby, 16 protokołów dotyczyło sytuacji, gdy w szkole prowadzony był dziennik elektroniczny, mimo tego w 12 z nich wizytatorzy nie odnotowali wyników kontroli prawidłowości prowadzenia przez te szkoły dokumentacji nauczania, gdyż przygotowane wzory protokołów stosowanych w tych kontrolach pozwalały na pominięcie tych badań w szkołach korzystających z dzienników elektronicznych (na podstawie pkt 4.2136 obowiązujących w Kuratorium wzorów protokołów kontroli doraźnych podejmowanych w celu dokonania oceny pracy dyrektora szkoły/placówki). Ponadto dwa protokoły nie zawierały informacji o formie prowadzenia dziennika lekcyjnego. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii, wynikało, że dzienniki elektroniczne także podlegały kontroli, wyniki jednak nie były odnotowane w protokole i jeśli zaistniała taka konieczność – wydawano zalecenia.

Zdaniem NIK, w sytuacji, gdy ww. elementy dzienników elektronicznych były weryfikowane przez wizytatorów, ustalenia w tym zakresie powinny zostać właściwie udokumentowane w protokołach. Ponadto nie powinno się pomijać badania dzienników elektronicznych, gdyż duża część szkół w województwie świętokrzyskim korzysta z takich aplikacji.

Wydawanie zaleceń pokontrolnych

Ograniczanie kontroli do dzienników lekcyjnych prowadzonych w formie tradycyjnej

¹³⁵ Z czego 15 sporządzonych na wniosek dyrektora szkoły, sześć – na wniosek Kuratora oraz jednego – na wniosek organu prowadzącego (dobór celowy).

¹³⁶ O treści: „Do dziennika lekcyjnego w wersji papierowej wpisano odpowiednio:”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Sprawowanie nadzoru przez dyrektorów

W obszarze *Sprawowania nadzoru pedagogicznego*¹³⁷ za wyjątkiem jednego przypadku¹³⁸, wizytatorzy nie stwierdzili nieprawidłowości. Kontrola zagadnień związanych z tworzeniem warunków do respektowania praw dziecka i praw ucznia, oraz tworzenie warunków do aktywnego i pełnego uczestnictwa uczniów w życiu szkoły i środowiska pozaszkolnego pozwoliła ocenić pozytywnie ich realizację przez dyrektorów. Nie stwierdzono także nieprawidłowości w obszarach *Organizacja pracy szkoły zgodnie z przepisami prawa; Współdziałanie z innymi organami szkoły oraz zapewnienie przepływu informacji pomiędzy tymi organami; Tworzenie warunków do realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz zapewnienie uczniom i nauczycielom bezpieczeństwa w czasie zajęć organizowanych przez szkołę; Zapewnienie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz realizację zaleceń wynikających z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.*

Formułowanie wniosków związanych z obszarem oceniania uczniów

Zgodnie z § 21 rozporządzenia w sprawie nadzoru, Kurator opracowywał i przedstawiał Ministrowi, w terminie do dnia 15 października danego roku szkolnego, wyniki i wnioski z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym. W sprawozdaniach z nadzoru, do spraw związanych z obszarem oceniania uczniów i oceną efektywności dydaktycznej, wychowawczej oraz opiekuńczej szkół, odnosiło się 22,4% wszystkich wniosków dotyczących szkół, z czego 7,1% wniosków z kontroli planowych, 29,4% – z kontroli doraźnych, 23,5% – z ewaluacji, 11,8% – z monitorowania oraz 30,3% – ze wspomagania. Wnioski z kontroli planowych i doraźnych dotyczyły m.in. (1) wspierania dyrektorów w zakresie poprawnego organizowania pracy z uczniami posiadającymi orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego; (2) motywowania dyrektorów do organizowania spotkań z rodzicami służących podnoszeniu wiedzy rodziców w odniesieniu do statutowych zapisów dotyczących oceniania i klasyfikowania uczniów oraz praw rodziców i ucznia w świetle organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole oraz kształcenia uczniów niepełnosprawnych.

Z ewaluacji planowych i doraźnych szkół w roku szkolnym 2019/2020 wynikało m.in., że rodzice partycypują w procesach decyzyjnych i realizowanych w szkole działaniach, są zachęceni do wyrażania opinii i refleksji na rzecz rozwoju ich dzieci, uczestniczą w procesach decyzyjnych i podejmowanych przez szkołę działaniach; nauczyciele pozyskują informacje o wcześniejszych osiągnięciach uczniów, ich potencjale, możliwościach rozwojowych i realizują działania, które przyczyniają się do wzrostu efektów kształcenia, a szkoły wspomagają rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji, jednak nie wszystkie działania mają charakter systemowy i powszechny¹³⁹. Na podstawie przeprowadzonego monitorowania w roku szkolnym 2019/2020, stwierdzono, że należy kontrolować

¹³⁷ W zakresie zgodności z m.in. § 23 ust. 1–3 i § 24 rozporządzenia w sprawie nadzoru.

¹³⁸ W jednej ze szkół podstawowych plan nadzoru pedagogicznego nie uwzględniał wniosków z nadzoru sprawowanego przez dyrektora w roku poprzednim, a dyrektor tej szkoły nie przedstawił radzie pedagogicznej ogólnych wniosków wynikających ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacji o działalności szkoły. W odniesieniu do tych nieprawidłowości wizytatorzy sformułowali stosowne zalecenia.

¹³⁹ Wniosek z ewaluacji m.in. szkół specjalnych przysposabiających do pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

przestrzeganie przez szkoły przepisów prawa w zakresie organizowania obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego ze szczególnym uwzględnieniem podziału na grupy w oddziałach liczących powyżej 26 uczniów, zapisów w statucie szkoły dotyczących szczegółowych warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, a także organizowania zawodów sportowych lub innych imprez rekreacyjno-sportowych.

Wyniki prowadzonego nadzoru pedagogicznego zawarte w tych sprawozdaniach Kurator przedstawiał – w formie prezentacji – podczas narad z dyrektorami szkół i placówek inaugurujących nowy rok szkolny (nie publikowano tych sprawozdań na stronie internetowej Kuratorium). Kurator wyjaśnił: *w każdym roku szkolnym zgodnie z § 19 pkt 1 rozporządzenia MEN z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (...) na stronie internetowej KO w Kielcach umieszcza się dokładne wyniki sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Ww. rozporządzenie nie określa formy, w jakiej te informacje powinny być podane. Świętokrzyski Kurator Oświaty realizuje to zadanie poprzez zamieszczenie prezentacji, w której przedstawia się dokładne wyniki nadzoru wraz z ich analizą, w tym wnioski z kontroli. Ponadto Kurator wyjaśnił: poza prezentowaniem wyników z nadzoru pedagogicznego na naradach inaugurujących rok szkolny i publikowaniu ich na stronie internetowej kuratorium upublicznia się je również poprzez: udział przedstawicieli Kuratorium Oświaty w Kielcach w audycjach radiowych i telewizyjnych dotyczących tematyki edukacji, wypoczynku dzieci i młodzieży; konferencji z udziałem przedstawicieli OKE, jednostek samorządu terytorialnego, związków zawodowych, rad rodziców. Sprawozdania, prezentacje ze spotkań udostępniane są na bieżąco na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Kielcach; przedstawienie wyników i wniosków z przeprowadzonych ewaluacji zewnętrznych na platformie SEO oraz na stronie internetowej npseo.pl.*

Publikowanie ogólnych wyników nadzoru pedagogicznego

Zasady przyjmowania skarg i wniosków obywateli oraz ich ewidencjonowanie zostały określone w regulaminie Kuratorium. Zapewniono możliwość składania skarg i wniosków w komórkach organizacyjnych Kuratorium każdego dnia w godzinach pracy; Kurator lub wyznaczony kierownik komórki organizacyjnej Kuratorium przyjmowali interesantów w każdy poniedziałek w określonych godzinach oraz w terminach uzgodnionych z zainteresowanymi. Wszystkie skargi i wnioski wpływające do Kuratorium podlegały ewidencji w centralnym rejestrze skarg i wniosków. Po zarejestrowaniu skargi lub wniosku Kurator zlecał sprawę do załatwienia właściwej merytorycznie komórce organizacyjnej Kuratorium, a ich kierownicy odpowiadali za prawidłową organizację przyjmowania, rozpatrywania i załatwiania skarg i wniosków, a w szczególności za ich sprawne, terminowe i zgodne z przepisami załatwienie; całość dokumentacji związanej z rozpatrzeniem skarg i wniosków przekazywana była przez poszczególne komórki organizacyjne do Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii¹⁴⁰. Informacja o przyjęciach skarg i wniosków była również zamieszczona na stronie internetowej Kuratorium.

Uregulowanie w Kuratorium zasad przyjmowania skarg i wniosków

W latach szkolnych objętych kontrolą w aktach spraw Kuratorium związanych ze skargami i wnioskami ujętych było łącznie 67 skarg (16 w 2020 r., 28 w 2021 r., 20 w 2022 r. i trzy w 2023 r.¹⁴¹). Spośród nich 12 skarg doty-

Zasadność składanych skarg

¹⁴⁰ Z dniem 18 listopada 2021 r. do zadań tego wydziału należy również rozpatrywanie skarg i wniosków – prowadzenie rejestru.

¹⁴¹ Do końca stycznia.

czyło problematyki z obszaru oceniania uczniów (po jednej w 2020 r. i 2022 r. oraz dziesięć w 2021 r.). W ww. rejestrze nie było żadnych wniosków. Skargi dotyczące obszaru oceniania uczniów były rozpatrywane prawidłowo. Kurator podjął czynności wyjaśniające (dziewięć przypadków) bądź zlecił wizytatorom Kuratorium przeprowadzenie kontroli doraźnych (trzy przypadki)¹⁴². Dziewięć z tych skarg załatwiono nie później niż w ciągu miesiąca, a jedną po 24 dniach od poinformowania skarżącego o przedłużeniu rozstrzygnięcia w związku z koniecznością przeanalizowania statutu szkoły i sprawdzeniu jego zgodności z przepisami prawa oświatowego. Tylko jedną skargę uznano za zasadną. Dotyczyła ona funkcjonowania w szkole podstawowej dwóch WZO zawierających różniące się zapisy. Trzy skargi uznano za częściowo zasadne (w części dotyczącej m.in. niezachowania przez nauczycieli terminu zapowiedzenia sprawdzianu i diagnozy okresowej¹⁴³ oraz wpisania uczennicy cząstkowych ocen niedostatecznych w II półroczu za niepoprawienie sprawdzianów z I półrocza) i zobowiązano nauczycieli i dyrektorów do naprawienia tych błędów.

Dziewięć skarg uznano za niezasadne, gdyż w dokumentacji szkolnej nie znalazły one potwierdzenia (m.in. zarzut powiązania oceny z zachowania z oceną z zajęć edukacyjnych, niewłaściwej częstotliwości kartkówek/sprawdzianów, nieterminowego informowania uczniów i rodziców o ocenach śródrocznych, ustalenia niższej oceny z zajęć edukacyjnych niż wynikało to z oceny zaproponowanej, wliczania do średniej ocen z diagnozy semestralnej, nierzetelnego prowadzenia dziennika lekcyjnego, umożliwienia kopiowania sprawdzonych i ocenionych prac ucznia, liczby ocen i różnorodności form oceniania).

Organizowanie narad i konferencji

Pracownicy Kuratorium i doradcy metodyczni w latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 (I półrocze) organizowali dla dyrektorów (nauczycieli) jednostek oświaty liczne konferencje, narady, szkolenia. Na części z nich poruszane były również zagadnienia związane z problematyką oceniania. Kurator przekazywał także informacje o istotnych zagadnieniach dotyczących systemu oświaty i zmian w przepisach prawa dotyczących funkcjonowania szkół, w tym w obszarze oceniania uczniów. Komunikaty Kuratora dotyczyły: (1) odrabiania prac domowych w związku ze stanem epidemicznym (rok szkolny 2020/2021); (2) ułatwień w procesie edukacji dzieci i młodzieży z Ukrainy (rok szkolny 2021/2022). W roku szkolnym 2022/2023¹⁴⁴ w trakcie spotkań wizytatorów z dyrektorami nadzorowanych szkół przekazywano m.in. informację o sposobie udostępniania sprawdzonych i ocenionych pisemnych prac uczniom i ich rodzicom. Przypomniano również, iż do obowiązków nauczyciela należy także uzasadnienie oceny wystawianej uczniowi a sposób uzasadnienia oceny powinien zostać określony w statucie szkoły. W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023¹⁴⁵ w funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego ośrodkach doradztwa zawodowego organizowano dla nauczycieli, dyrektorów, rad pedagogicznych np. szkolenia, warsztaty, konsultacje, webinaria odnoszące się do zagadnień oceniania uczniów.

¹⁴² Dokonano analizy 12 (wszystkich) skarg.

¹⁴³ Takim określeniem została opisana kontrola postępów ucznia w nauce z przedmiotów obowiązkowych zdawanych na maturze.

¹⁴⁴ Do 27 stycznia 2023 r.

¹⁴⁵ Stan na 18 stycznia 2023 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Jak wynika z uzyskanych wyjaśnień, ze względu na fluktuację kadry i zwiększającą się liczbę obowiązków, w latach szkolnych objętych kontrolą przy Kuratorium nie został powołany Rzecznik Praw Ucznia.

Niepowołanie
Rzecznika Praw Ucznia
przy Kuratorium

NIK zauważa, że Minister pozostawił kuratorom oświaty dowolność w wyborze form organizacyjnych sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem praw dziecka (ucznia). Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się w maju 2019 r. do kuratorów oświaty o powołanie w każdym województwie Rzecznika Praw Ucznia. Rozwiązanie takie było proponowane także przez Radę Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴⁶.

Z informacji przekazanej NIK przez Dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych Ministerstwa Edukacji i Nauki wynika, że problematyka oceniania uczniów była przedmiotem kontroli prowadzonych przez wszystkich kuratorów oświaty¹⁴⁷.

Obszerne uwzględnianie
problematyki
oceniania w kontrolach
realizowanych w innych
województwach

W latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 kuratorzy zrealizowali kontrole dotyczące obszaru oceniania uczniów, w tym:

- zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzegania przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki (odpowiednio 481 i 608 kontrole doraźnych);
- statutu szkoły lub placówki (669 i 738 kontrole doraźnych);
- praw dziecka i praw ucznia (484 i 632 kontrole doraźnych)¹⁴⁸.

W wyniku tych kontroli wydano dyrektorom szkół łącznie odpowiednio 1535 i 1931 zaleceń. W roku szkolnym 2020/2021 ośmiu kuratorów oświaty wskazało na potrzebę analizy przestrzegania przepisów prawa dotyczących oceniania i klasyfikowania uczniów oraz wzmocnienia wewnętrznego nadzoru pedagogicznego w zakresie zgodności zapisów statutowych z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego oraz przestrzegania praw dziecka we wszystkich obszarach funkcjonowania szkoły/placówki. W roku szkolnym 2021/2022 kuratorzy wskazali na potrzebę podjęcia działań kontrolnych i wspomagających w zakresie przestrzegania statutu szkoły/placówki ze szczególnym uwzględnieniem: dostosowania statutu do obowiązujących przepisów prawa oświatowego, specyfiki i potrzeb szkoły oraz spójności zapisów statutu z regulaminami wewnętrznymi (w tym z regulaminem rady pedagogicznej); przestrzegania przez nauczycieli obowiązujących zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów (szczególnie w szkołach ponadpodstawowych); zgodności wewnątrzszkolnych warunków i sposobu oceniania z przepisami prawa oświatowego zawartymi w art. 3a ustawy o systemie oświaty i w aktach wykonawczych; dostosowywania wymagań edukacyjnych do możliwości uczniów, klasyfikowania i promowania uczniów, a także organizacji i przeprowadza-

¹⁴⁶ Rada Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej przy Ministrze Edukacji i Nauki działa od 2016 roku. Do głównych zadań Rady należy wyrażanie opinii, w tym przedstawianie propozycji w kwestiach dotyczących dzieci i młodzieży w zakresie spraw objętych działaniem administracji rządowej oświaty i wychowanie, w szczególności przedstawianie opinii na temat planowanych zmian, w tym propozycji rozwiązań.

¹⁴⁷ Pismo DKOPP-WEK.4019.57.2023.AKZ z 22 czerwca 2023 r. (cytowane także w pkt 5.2.1 *Informacji*).

¹⁴⁸ Tj. średnio od 30–40 kontroli obejmujących ww. zagadnienia w każdym z województw.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

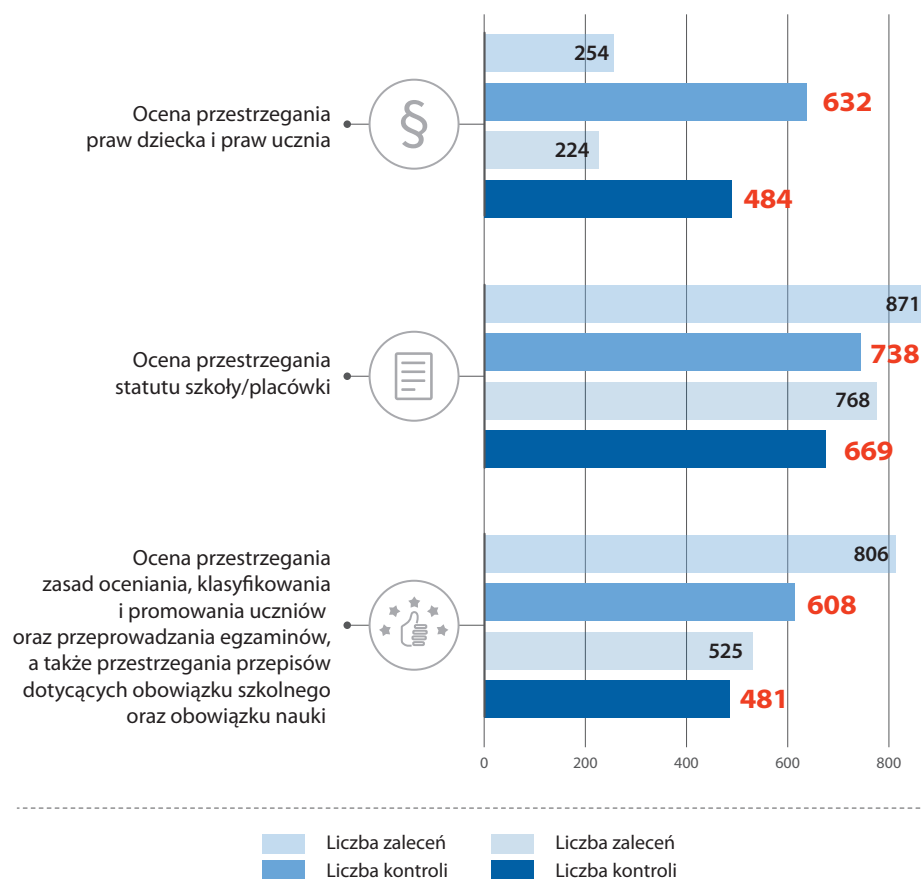
nia egzaminów zewnętrznych, w tym powoływania zespołów nadzorujących, terminowości podejmowania działań i ich dokumentowania w oparciu o przepisy prawa oświatowego (infografika nr 11).

Doskonalenie kompetencji kadry pedagogicznej w zakresie oceniania jako priorytet na rok szkolny 2023/2024

Minister poinformował także, że Departament Kształcenia Ogólnego MEiN zwrócił się do kuratorów oświaty, aby w trakcie spotkań z dyrektorami szkół i placówek omówione zostały zagadnienia dotyczące nieprawidłowości w funkcjonowaniu szkół i placówek, w szczególności w zakresie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz sprawowania nadzoru pedagogicznego, w tym sposobu przeprowadzania kontroli i realizacji ustawowych zadań dyrektora szkoły, stwierdzone w trakcie kontroli doraźnych realizowanych w związku ze sprawami zgłaszanymi kuratorom przez rodziców, uczniów oraz inne podmioty. Ponadto planuje się uwzględnienie „Doskonalenia kompetencji dyrektorów szkół i nauczycieli w zakresie warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego” jako działanie priorytetowe w Podstawowych Kierunkach Realizacji Polityki Oświatowej Państwa na rok szkolny 2023/2024 MEiN. Ustalenie ww. priorytetu spowoduje, że placówki doskonalenia będą zobowiązane do organizowania i prowadzenia doskonalenia nauczycieli w tym zakresie. Jednocześnie dyrektorzy szkół i placówek będą zobowiązani do opracowywania planu nadzoru pedagogicznego z uwzględnieniem ww. priorytetu.

Infografika nr 11

Liczba kontroli doraźnych i wydanych zaleceń dotyczących obszaru oceniania zrealizowana przez kuratorów oświaty w latach szkolnych 2020/2021–2021/2022

Źródło: Ministerstwo Edukacji i Nauki.

5.3.2. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektorów szkół

Dyrektorzy wszystkich szkół objętych kontrolą, opracowali na lata szkolne 2020/2021–2022/2023 plany nadzoru pedagogicznego¹⁴⁹, zgodnie z § 23 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru, które przedstawili na zebraniu rady pedagogicznej. W czterech¹⁵⁰ z dziesięciu szkół plany te były zatwierdzane uchwałami rady pedagogicznej, mimo że zgodnie z art. 70 ust. 1 Prawa oświatowego, organ ten nie miał kompetencji stanowiących w zakresie ich uchwalania, a przedstawienie planu nadzoru należy do zadań dyrektora szkoły. W szkołach objętych kontrolą, za wyjątkiem jednego przypadku (LO w Chmielniku), dochowany został termin (tj. do 15 września roku szkolnego, którego dotyczy plan) przedłożenia radzie pedagogicznej planu nadzoru pedagogicznego (odpowiednio na lata szkolne 2020/2021–2022/2023).

Terminowe opracowanie i przedstawianie planów nadzoru przez dyrektorów

Przykład

Dyrektor **SP w Pińczowie** wyjaśnił: *aktywny udział członków rady pedagogicznej w tym procesie i ich zdanie błędnie zostało zinterpretowane jako konieczność zatwierdzenia planu nadzoru pedagogicznego w drodze uchwały.*

Wszystkie, za wyjątkiem dwóch (7,1%) z 28 planów nadzoru na lata szkolne 2020/2021–2022/2023 opracowanych przez dyrektorów szkół objętych kontrolą, zawierały elementy wymagane § 23 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru. Plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2020/2021 i 2021/2022 opracowane przez dyrektora Technikum we Włoszczowie nie zawierały planu obserwacji, o której mowa w § 22 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru, co było niezgodne z § 23 ust. 3 pkt 4 tego rozporządzenia. Powyższe plany nadzoru nie spełniały tego wymogu, gdyż jak wyjaśnił poprzedni Dyrektor – *obserwacje miały dotyczyć osób kończących awanse zawodowe i nauczycieli, którzy wystąpią z wnioskiem o dokonanie oceny pracy.*

Uwzględnienie wymaganych elementów w planach nadzoru

Wszystkie plany nadzoru pedagogicznego zostały opracowane zgodnie z § 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru, tj. z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa.

W latach szkolnych objętych kontrolą zaplanowano różne formy nadzoru pedagogicznego:

- a) w roku szkolnym 2020/2021 w trzech¹⁵¹ szkołach przewidziano i przeprowadzono ewaluację dotyczącą obszaru oceniania uczniów, m.in. sprawdzenie funkcjonowania i efektywności WZO;

Objęcie nadzorem pedagogicznym procesu oceniania uczniów

¹⁴⁹ W przypadku SP w Nowej Słupi i LO w Staszowie okres objęty kontrolą nie obejmował roku szkolnego 2022/2023.

¹⁵⁰ SP w Bilczy i Pińczowie, LO w Kielcach i Staszowie.

¹⁵¹ SP w Jędrzejowie i Pińczowie oraz LO w Chmielniku.

Przykłady

Po ewaluacji wewnętrznej w **LO w Chmielniku** udało się określić trudności, z jakimi spotykali się uczniowie i rodzice w czasie zdalnego nauczania oraz zwrócić uwagę na najbardziej wartościowe oraz efektywne formy i metody pracy.

W wyniku ewaluacji przeprowadzonej w **SP w Jędrzejowie** stwierdzono, że WZO był zgodny z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego, był znany i rozumiany dla zdecydowanej większości ankietowanych uczniów i rodziców; zasadne było, aby nauczyciele na godzinach wychowawczych i zebraniach z rodzicami w ciągu całego roku szkolnego przypominali uczniom i rodzicom zasady WZO i PZO poprzez częste odwoływanie się do ich treści; ocena ucznia winna być jawna, opatrzona komentarzem pisemnym lub ustnym nauczyciela, aby pełniła funkcję motywującą i informacyjną; przy ocenianiu uczniów należy wykorzystywać, w miarę możliwości i specyfiki przedmiotu, jak najwięcej form oceniania.

- b) w ww. roku szkolnym połowa szkół objętych kontrolą nie zaplanowała monitorowania problematyki oceniania uczniów¹⁵². W pozostałych szkołach monitorowaniem objęto w szczególności: stosowanie zasad oceniania z zachowaniem motywującego charakteru oceny (SP w Jędrzejowie, LO w Staszowie i LO w Busku-Zdroju); uczęszczanie uczniów na zajęcia (LO w Busku-Zdroju); przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i oceniania przez nauczycieli w ocenianiu bieżącym i klasyfikacji rocznej oraz proces oceniania zachowania uczniów w klasyfikacji rocznej (LO w Chmielniku); realizację podstawy programowej (w zakresie m.in. dotyczącym analizy wyników egzaminów oraz diagnoz) i uwzględnianie zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów w procesie kształcenia (w zakresie m.in. stosowanych form i metod pracy z uczniem i efektów nauczania – uczenia się) – SP w Starachowicach. W wyniku tych działań stwierdzono, m.in. że: przy ocenianiu należy zwracać większą uwagę na możliwości ucznia oraz jego wkład pracy; wykorzystywać w większym zakresie elementy oceniania kształtującego (SP w Jędrzejowie); większość nauczycieli ocenia uczniów systematycznie, chociaż zdarzają się przypadki nieterminowego oceniania lub zbyt małej ilości ocen z danego przedmiotu (LO w Busku-Zdroju); monitorowanie przebiegu nauczania poprzez analizy wpisów do dziennika elektronicznego oraz rozmowy indywidualne z nauczycielami pomagały rozwiązać pojawiające się problemy wynikające z awarii sprzętu komputerowego oraz sieci internetowej (LO w Chmielniku);
- c) w każdej ze szkół, co najmniej w jednym roku szkolnym, zaplanowano i objęto kontrolą dokumentowanie procesu oceniania (np. kontrole dzienników ocen, arkuszy ocen). Prawie we wszystkich z tych jednostek prowadzono również kontrole przestrzegania zasad oceniania, w tym zgodność z WZO, prawidłowość uzasadniania ocen, udostępniania wyników prac pisemnych, przestrzegania procedury oceniania zachowania przez wychowawców klas. Wyniki tych kontroli wykazały, że w większości szkół prawidłowo dokumentowano przebieg nauczania oraz oceniano uczniów. W części szkół – w sporadycznych przypadkach – stwierdzano sytuacje związane z: brakiem wpisów np. tematów,

¹⁵² Technikum we Włoszczowie, LO w Kielcach, SP w Bilczy, Nowej Słupi i Pińczowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

frekwencji w dziennikach lekcyjnych (np. LO w Busku-Zdroju i Technikum we Włoszczowie, SP w Starachowicach), nieprzekazywaniem przez nauczyciela do wglądu prac uczniów (np. Technikum we Włoszczowie); niesystematycznym wpisywaniem ocen do dziennika (np. SP w Starachowicach, LO w Busku-Zdroju); nieprzestrzeganiem liczby sprawdzianów, testów, prac klasowych (np. Technikum we Włoszczowie).

- d) w każdej ze szkół zaplanowano i realizowano działania w obszarze wspomaganiania nauczycieli w procesie oceniania uczniów poprzez m.in. szkolenia dotyczące: oceniania uczniów w myśl prawa oświatowego (np. SP w Nowej Słupi), organizacji i oceniania w czasie nauczania zdalnego (np. Technikum we Włoszczowie, LO w Kielcach, SP w Starachowicach i Pińczowie), informacji zwrotnej jako oceny pomagającej w uczeniu się (np. SP w Jędrzejowie).

Ponadto, we wszystkich szkołach obserwowano zajęcia prowadzone przez nauczycieli. Jednak nie w każdej jednostce oświatowej liczba zrealizowanych obserwacji była zgodna z zaplanowanymi. Spowodowane to było głównie ograniczeniami w funkcjonowaniu szkół w okresie zagrożenia epidemicznego, zwłaszcza w roku szkolnym 2020/2021. Najczęściej zwracano uwagę na: ocenianie wiedzy i umiejętności, uzasadnianie ocen, analizę frekwencji na zajęciach, systematyczność oceniania uczniów. Zasadniczo wyniki tych obserwacji były pozytywne.

Pomimo że w szkołach objętych kontrolą uwzględniano i obejmowano nadzorem pedagogicznym obszar oceniania uczniów, to kontrola NIK ujawniła w ośmiu z nich istotne nieprawidłowości w tym zakresie, w tym skala i charakter stwierdzonych nieprawidłowości w trzech wskazywały na konieczność nadzwyczajnego wzmocnienia nadzoru pedagogicznego¹⁵³.

Zgodnie z art. 69 ust. 7 Prawa oświatowego, dyrektorzy wszystkich szkół przedstawiali na posiedzeniach rady pedagogicznej, nie rzadziej niż dwa razy w roku szkolnym, ogólne wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego, realizując obowiązek określony w § 24 rozporządzenia w sprawie nadzoru. W jednej ze szkół (SP w Starachowicach) stwierdzono, że przedstawione przez dyrektora w dniu 30 sierpnia 2021 r. sprawozdanie z nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2020/2021 było nierzetelne, gdyż – przez pomyłkę – nie zawierało informacji o wynikach monitorowania. W latach objętych kontrolą wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego w zakresie oceniania uczniów w szkołach objętych kontrolą najczęściej odnosiły się do rzetelności i systematyczności prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania, systematyczności i zgodności zasad oceniania ze statutem, informowania uczniów i rodziców o postępach w nauce. W wyniku prowadzonego nadzoru nie zidentyfikowano nieprawidłowości ujawnionych w trakcie kontroli. W ocenie NIK brak ocen bieżących, stosowanie niewłaściwych zasad oceniania może świadczyć o nieznajomości bądź ignorowaniu przez nauczycieli przepisów prawa oraz niezrozumieniu funkcji oceny i systematycznego oceniania. Może to świadczyć o konieczności podjęcia doskonalenia zawodowego/samodoskonalenia przez nauczycieli.

Przedstawianie wyników
i wniosków z nadzoru

¹⁵³ Technikum we Włoszczowie, LO w Chmielniku i LO Kielcach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Nieustalenie sposobów wykorzystania wyników nadzoru

Wbrew art. 70 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego, w latach szkolnych 2020/2021–2021/2022¹⁵⁴ rady pedagogiczne dwóch szkół nie ustaliły (w formie uchwał) sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego¹⁵⁵, a uchwały podjęte przez Radę Pedagogiczną SP w Starachowicach nie zawierały sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego, które dyrektor szkoły wskazał w sprawozdaniach z nadzoru.

Przykłady

Dyrektor LO w Chmielniku wyjaśnił: *Rada pedagogiczna wypracowywała wnioski do dalszej pracy, które uwzględniały wyniki nadzoru pedagogicznego. Nie podejmowano uchwał w tym zakresie. Dodał, że wynikało to z błędnej interpretacji przepisów.*

Poprzedni **Dyrektor Technikum we Włoszczowie** wyjaśnił: *Rada zgodziła się z wynikami i wnioskami z nadzoru, natomiast nie zostało to wyrażone w formie uchwały. (...). Niepodejmowanie uchwał w przedmiotowej sprawie wynikało z zapisów kompetencji rady pedagogicznej w statucie Szkoły, które wymagają doprecyzowania.*

Dyrektor SP w Starachowicach wyjaśnił: *(...) informuję, że wnioski i częściowo sposoby ich realizacji, zostały zawarte w sprawozdaniu z nadzoru, które dyrektor szkoły składa każdego roku na radzie plenarnej. Przyjęcie do realizacji wniosków z nadzoru, oznacza również zatwierdzenie proponowanych w sprawozdaniu z nadzoru sposobów ich realizacji. Brak informacji w uchwale Rady Pedagogicznej o sposobach realizacji wniosków jest niezamierzonym błędem, który zostanie naprawiony.*

Nierzetelne uchwały w sprawie klasyfikacji uczniów

Ponadto w dwóch szkołach podstawowych, uchwały rady pedagogicznej w sprawie sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego zostały sporządzone nierzetelnie¹⁵⁶.

Dokonana przez NIK analiza 70¹⁵⁷ uchwał rady pedagogicznej w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów¹⁵⁸ wykazała, że:

- a) w 17 (24,3%) z nich dotyczących sześciu szkół objętych kontrolą nie przywołano prawidłowej lub kompletnej podstawy prawnej ich podjęcia;
- b) nierzetelnie sporządzono 12 (17,1%) uchwał podjętych przez radę pedagogiczną (sporządzonych w co trzeciej ze szkół objętych kontrolą), a mianowicie:
 - dwie z siedmiu objętych analizą uchwał w SP w Starachowicach, tj. w numerze jednej uchwały w sprawie klasyfikacji śródrocznej uczniów w roku szkolnym 2022/2023 przywołano rok szkolny 2020/2021, mimo że dotyczyła ona roku szkolnego 2022/2023; w postanowieniu zawartym w § 1 uchwały w sprawie ukończenia szkoły przez uczniów, którzy zdali egzaminy poprawkowe, przywołano rok szkolny 2020/2021, pomimo że dotyczyła ona roku szkolnego 2021/2022;

¹⁵⁴ Dodatkowo w roku szkolnym 2022/2023 – dotyczy SP w Jędrzejowie i w Bilczy i wyłącznie w roku szkolnym 2020/2021 – dotyczy LO w Staszowie. W ww. latach szkolnych zagadnienie dotyczące ustalania, w formie uchwał, sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego nie było przedmiotem badania w trakcie kontroli rozpoznawczej w SP w Nowej Słupi.

¹⁵⁵ Technikum we Włoszczowie i LO w Chmielniku.

¹⁵⁶ SP w Bilczy i SP w Pińczowie.

¹⁵⁷ Trzy – w SP w Nowej Słupi; cztery – w SP w Jędrzejowie; sześć – w LO w Busku-Zdroju; po siedem – w SP w Pińczowie i Starachowicach, LO w Staszowie; po osiem – w SP w Bilczy i LO w Chmielniku; po 10 – w LO w Kielcach i Technikum we Włoszczowie.

¹⁵⁸ LO w Chmielniku.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- dziewięć z 10 uchwał podjętych przez radę pedagogiczną Technikum we Włoszczowie, tj. w trzech uchwałach w sprawie klasyfikacji podano błędne dane promulgacyjne aktów prawnych, w dwóch uchwałach w sprawie *klasyfikacji uczniów zdających egzaminy poprawkowe* odwołano się do protokołów z posiedzeń, na których wyznaczono egzaminy, zamiast do protokołów, na których zatwierdzano wyniki egzaminów; w dwóch uchwałach w sprawie *zatwierdzenia wyników egzaminów poprawkowych* w podstawie prawnej błędnie podano nieistniejący w statucie przepis (zamiast § 64 ust. 15 wskazano § 67 ust. 15); w dwóch uchwałach w sprawie *promowania do klasy programowo wyższej ucznia z jedną oceną niedostateczną* błędnie podano dane promulgacyjne powołanych aktów prawnych;
- w jednej z siedmiu uchwał podjętych w LO w Staszowie, tj. uchwale z 13 stycznia 2022 r. w sprawie *klasyfikacji śródrocznej* występowały niezgodności pomiędzy treścią uchwały, a danymi zawartymi w protokole z posiedzenia rady pedagogicznej dotyczącego klasyfikacji.

Na posiedzeniach rady pedagogicznej poprzedzających podjęcie uchwał w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów, wychowawcy lub dyrektorzy wszystkich szkół przedstawili wyniki klasyfikacji i/lub promocji uczniów. Za wyjątkiem jednej szkoły (LO w Kielcach), protokoły z posiedzeń na których przyjmowane były uchwały w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów zawierały informację o omawianiu ww. spraw. Dyrektor ww. szkoły wyjaśniła, że na posiedzeniu rady pedagogicznej wychowawcy przedstawiają wyniki klasyfikacji poszczególnych klas, a wydruki wyników z dziennika elektronicznego stanowią załączniki do protokołów, chociaż zgodnie z regulaminem rady pedagogicznej tej szkoły protokół posiedzenia powinien zawierać m.in. przebieg zebrania (streszczenie wystąpień i dyskusji).

Tylko w SP w Pińczowie dokonywano analizy korelacji oceniania wewnętrznego z wynikami egzaminów zewnętrznych, tj. analiz porównawczych, mających na celu wskazanie stopnia korelacji ocen końcowych z języka polskiego, matematyki, języka obcego (otrzymanych przez ucznia w ostatniej klasie szkoły podstawowej) z wynikami z tego przedmiotu na egzaminie ósmoklasisty. We wszystkich szkołach podstawowych objętych kontrolą analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty, prowadzono również analizę próbnego egzaminu ósmoklasisty. W oparciu o takie analizy, najczęściej formułowano wnioski i rekomendacje. W szkołach ponadpodstawowych analizowano wyniki egzaminów maturalnych bądź wyników próbnych egzaminów maturalnych. W części szkół prowadzono również wewnętrzne diagnozy edukacyjne.

Porównywanie wyników oceniania zewnętrznego i wewnętrznego

Przykład

Dyrektor LO w Kielcach wyjaśniła: *klasy pierwsze poddawane są diagnozie wstępnej (...), wyniki diagnoz są analizowane przez nauczycieli w zespołach przedmiotowych i są podstawą do zaplanowania pracy w danej klasie. W klasach maturalnych przeprowadza się próbne egzaminy maturalne z języka polskiego, języków obcych i matematyki oraz przedmiotów w zakresie rozszerzonym. Wyniki matur próbnych wskazują, co uczniowie opanowali w zadowalającym*

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

stopniu, jakie mają braki, co trzeba powtórzyć i nad czym popracować. Jest to również podstawa do opracowania planu pracy, który jest realizowany na zajęciach lekcyjnych i zajęciach dodatkowych, organizowanych przez nauczycieli.

Nieidentyfikowanie nieprawidłowości przez kontrole zewnętrzne

W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 kontrolami zewnętrznymi odnoszącymi się bezpośrednio lub pośrednio do oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, objęto połowę (cztery z ośmiu¹⁵⁹) szkół. Wizytatorzy Kuratorium przeprowadzili po jednej kontroli w SP w Starachowicach (kontrola związana z oceną pracy dyrektora), LO w Chmielniku (jw.) i LO w Kielcach (kontrola związana z funkcjonowaniem systemu oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania) oraz dwie w LO w Busku-Zdroju (kontrola organizacji pracy nauczycieli i w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych u uczniów). W wyniku ww. kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości i nie sformułowano zaleceń. Kontrola przeprowadzona w LO w Chmielniku nie ujawniła nieprawidłowości, które zostały stwierdzone w toku kontroli NIK (dotyczyło to np. ustalania sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego oraz terminowości przedstawienia radzie pedagogicznej planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2020/2021).

Przykład

W **LO w Kielcach** wizytator Kuratorium przeprowadził kontrolę związaną z funkcjonowaniem systemu oceniania osiągnięć edukacyjnych, którą podjęto w odpowiedzi na skargę rodzica. Analizie poddano bieżące ocenianie oraz klasyfikowanie ucznia, który otrzymał negatywną końcową ocenę z biologii, przystąpił do egzaminu poprawkowego z tego przedmiotu, również otrzymując ocenę niedostateczną. W wyniku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości i nie sformułowano zaleceń.

Nieinformowanie o możliwości składania skarg i wniosków

W dwóch z dziesięciu szkół objętych kontrolą nie były prowadzone rejestry skarg i wniosków¹⁶⁰, co było niezgodne z art. 254 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹⁶¹. Ponadto statuty dwóch z ośmiu objętych kontrolą jednostek oświatowych nie zawierały, wymaganego art. 98 ust. 1 pkt 17 Prawa oświatowego, trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia¹⁶². Na stronie internetowej dwóch szkół nie zamieszczono żadnej informacji o trybie składania i rozpatrywania skarg i wniosków¹⁶³. Ponadto dyrektor w SP w Starachowicach nie powierzył nikomu spraw związanych z przyjmowaniem i koordynowaniem rozpatrywania skarg i wniosków, a w siedzibie Szkoły *nie* umieszczono informacji wskazującej komórkę organizacyjną lub wyznaczonych pracowników przyjmujących oraz rozpatrujących skargi i wnioski, mimo że zgodnie z § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków¹⁶⁴ przyjmowa-

¹⁵⁹ Bez szkół objętych kontrolą NIK nr I/22/003.

¹⁶⁰ SP w Starachowicach i SP w Bilczy.

¹⁶¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 775, ze zm.

¹⁶² LO w Chmielniku i SP w Starachowicach (statuty w SP w Nowej Słupi i LO w Staszowie nie były analizowane w tym zakresie w ramach kontroli I/22/003).

¹⁶³ SP w Starachowicach i LO w Kielcach.

¹⁶⁴ Dz. U. Nr 5 poz. 46.

nie i koordynowanie rozpatrywania skarg i wniosków powierzyć wyodrębnionej komórce organizacyjnej lub imiennie wyznaczonym pracownikom, a w siedzibie danej jednostki organizacyjnej, w widocznym miejscu, umieścić informację wskazującą komórkę organizacyjną lub wyznaczonych pracowników przyjmujących oraz rozpatrujących skargi i wnioski.

W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 tylko do jednej ze szkół objętych kontrolą wpłynęły skargi dotyczące oceniania uczniów. W anonimowej skardze przedstawiono zarzuty pod adresem jednego z nauczycieli, dotyczące zachowań *które naruszają godność uczniów* (poprzez np. uszczypliwe komentarze), stosowanie *niejasnych zasad oceniania i naruszania statutu szkoły*. Druga skarga dotyczyła m.in. systemu oceniania stosowanego przez jednego z nauczycieli. Zarzucano mu stosowanie *sprawdzianów o podwyższonym stopniu trudności*, nieprzyjazny stosunek do uczniów, stawianie bardzo dużej liczby ocen niedostatecznych (z dwóch przedmiotów, które nauczyciel prowadził). Dyrektor podjęła działania wyjaśniające dotyczące spraw poruszonych w tych pismach i dochowała wymaganych procedur ich załatwienia. Przedstawione zarzuty nie zostały potwierdzone.

Przykłady

W § 56 statutu **LO w Kielcach** wskazano, że uczeń lub jego rodzic w przypadku naruszenia prawa ucznia jest uprawniony do składania skarg pisemnie, a także ustnie do protokołu według następującej procedury: [1] powiadamia opiekuna samorządu uczniowskiego, [2] kieruje skargę do dyrektora szkoły, który w zależności od wagi sprawy samodzielnie ją rozwiązuje bądź konsultuje z organami szkoły, [3] Dyrektor podejmuje wiążące decyzje w terminie 14 dni. Treść decyzji przekazuje się wnioskodawcy.

Zasady wnoszenia skarg w **SP w Bilczy** zostały uregulowano w § 35 statutu szkoły. Skargi do rozpatrzenia przyjmował Dyrektor lub nauczyciel, który miał obowiązek przekazać ją niezwłocznie dyrektorowi. Skarga mogła być wniesiona pisemnie lub ustnie. Skargi powinny podlegać rejestracji w ewidencji skarg i powinny być rozpatrzone w terminie dwóch tygodni. W przypadku nieprzezwyciężenia praw ucznia uczeń lub jego rodzic miał prawo do złożenia skargi zgodnie z procedurą wynikającą ze statutu oraz zwrócenia się do organu nadzoru pedagogicznego. Przed wejściem do sekretariatu, umieszczono skrzynkę listową, przeznaczoną do składania skarg i wniosków zatytułowaną *Skrzynka na sygnały*.

Zapewnienie w szkołach powszechnego dostępu do informacji o sposobie składania skarg i wniosków realizowano poprzez m.in. zamieszczanie niezbędnych danych na tablicy ogłoszeń (np. w SP w Jędrzejowie, LO w Busku-Zdroju), uwzględnienie tych kwestii na stronie internetowej szkoły, udostępnienie w sekretariacie w widocznym miejscu książki skarg i wniosków w sekretariacie (np. LO w Kielcach), opracowanie procedury przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (np. LO w Chmielniku), zainstalowanie skrzynek listowych, przeznaczonych do składania skarg i wniosków (np. LO w Chmielniku, SP w Bilczy).

Rzecznik Praw Ucznia (Rzecznik) został powołany w jednej szkole (Technikum we Włoszczowie). Rolę Rzecznika i tryb jego działań określono w statucie tej szkoły. Do zadań Rzecznika należało m.in. załatwianie indywidualnych skarg zgłoszonych przez uczniów, sporządzanie raportów doty-

czących wykrytych naruszeń prawa w szkole, udzielanie porad dotyczących sposobów ochrony tych praw (uczniom, rodzicom, nauczycielom), współpraca w realizacji programów przeciwdziałających pojawianiu się problemów w szkole oraz formułowanie opinii o uczniach zagrożonych karą skreślenia z listy uczniów. Po zbadaniu sprawy, jeśli Rzecznik stwierdził naruszenia praw ucznia, powinien skierować wystąpienie do organu, organizacji lub osoby, w których działalności stwierdził to naruszenie. W okresie objętym kontrolą nie zgłoszono do Rzecznika formalnych skarg dotyczących naruszenia praw uczniów. Uczestniczył w mediacjach w dwóch sprawach zasygnalizowanych pedagogowi szkolnemu przez rodziców ucznia i jednego ucznia oraz współpracował w samorządzie uczniowskim.

Rzecznicy funkcjonowali w pięciu z 30 szkół ponadpodstawowych województwa świętokrzyskiego (17%), do których wystąpiono o taką informację na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

Podkreślanie roli Rzeczników w egzekwowaniu praw uczniów

Dyrektorzy szkół, w których powołano Rzeczników wskazywali na ważną rolę osoby realizującej te zadania, gdyż pomagała ona rozwiązywać konflikty między uczniami a nauczycielami oraz między samymi uczniami, dzieliła się wiedzą na temat przepisów oświatowych, w tym dotyczących praw ucznia. Rzecznicy składali (w imieniu uczniów) propozycje uchwalenia nowych przepisów wewnątrzszkolnych, w tym związanych z ocenianiem osiągnięć edukacyjnych uczniów i zachowania (albo zmiany dotychczas istniejących).

Uczniowie także zgłaszali potrzebę powołania Rzeczników. Na wniosek złożony przez radnego Młodzieżowego Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego¹⁶⁵ oraz przedstawicieli Młodzieżowej Rady Miasta Kielce¹⁶⁶ powołano Miejskiego Rzecznika Praw Ucznia¹⁶⁷.

W świetle wyników kontroli, NIK zauważa korzyści wynikające z powołania w szkołach Rzeczników, polegające m.in. na upowszechnieniu wiedzy na temat praw ucznia poprzez prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, skierowanych do młodych ludzi, ich rodziców, opiekunów, dyrektorów, nauczycieli i zachęcania do dyskusji na temat przyjętych w szkole rozwiązań dotyczących oceniania w celu ich doskonalenia.

¹⁶⁵ Młodzieżowy Sejmik Województwa Świętokrzyskiego został powołany w 2018 r. Gremium to ma charakter inicjatywny, wnioskodawczy i konsultacyjno-doradczy dla organów Samorządu Województwa Świętokrzyskiego. Jego głównym celem jest zaangażowanie młodych ludzi w życie swojego najbliższego otoczenia, zwiększenie ich aktywności społecznej oraz nauka samorządności.

¹⁶⁶ Młodzieżowa Rada Miasta powstała na mocy Uchwały XXIX/550/2016 RM Kielce z dnia 28 lipca 2016 r. Jej celem, jako organu o charakterze konsultacyjnym, jest reprezentowanie młodzieży zamieszkałej na terenie Miasta Kielce.

¹⁶⁷ Rzecznik został powołany 9 września 2022 r. Do jego zadań należy w szczególności: upowszechnianie wiedzy o prawach ucznia wśród uczniów i nauczycieli kieleckich szkół; informowanie uczniów o ścieżce postępowania w przypadku łamania ich praw; wsparcie uczniów i ich rodziców w zakresie spraw dotyczących przestrzegania praw uczniów w szkole; propagowanie mediacji między członkami społeczności szkolnej w sprawach naruszenia praw ucznia; współpraca z Samorządami Uczniowskimi w zakresie upowszechniania praw i obowiązków ucznia; wsparcie działań Szkolnych Rzeczników Praw Ucznia w zakresie spraw dotyczących przestrzegania praw uczniów w szkole; reprezentowanie interesów uczniów w przypadku złamania ich praw w tym: interweniowanie w zgłoszonych sprawach o naruszenie praw ucznia i reprezentowanie uczniów wobec władz oświatowych. (<https://www.kielce.eu/pl/dla-mieszkanca/zalatw-spraw/edukacja/miejski-rzecznik-praw-ucznia.html>, [dostęp 28 lipca 2023 r.]).

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Czy w wybranych szkołach województwa świętokrzyskiego prawidłowo realizowane jest wewnętrzne ocenianie uczniów?

Cel główny kontroli

1. Czy prawidłowo tworzono i wdrażano szkolne systemy oceniania uczniów?

Cele szczegółowe

2. Czy ocenianie uczniów oraz dokumentowanie tego procesu realizowane było prawidłowo?

3. Czy ocenianie uczniów było nadzorowane prawidłowo?

Kontrolą P/23/059 *Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim* objęto Kuratorium oraz osiem publicznych szkół podstawowych (cztery szkoły) i ponadpodstawowych (cztery szkoły) funkcjonujące w największych miastach województwa świętokrzyskiego (Kielce, Jędrzejów, Starachowice, Pińczów, Włoszczowa, Busko-Zdrój) oraz w Chmielniku i Bilczy¹⁶⁸.

Zakres podmiotowy

W *Informacji* wykorzystano także wyniki kontroli doraźnej NIK nr I/22/003 pn. *Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim*, w ramach której analizowano ocenianie w jednej szkole ponadpodstawowej i jednej podstawowej (SP w Nowej Słupi i LO w Staszowie).

Kontrole zostały przeprowadzone na podstawie art. 5 ust. 1 i 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów odpowiednio legalności, gospodarności, rzetelności i celowości (Kuratorium) oraz legalności, gospodarności i rzetelności (szkoły).

Kryteria kontroli

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej NIK, była ona realizowana w okresie od 10 stycznia do 29 maja 2023 r.

Postępowanie kontrolne

Lata szkolne 2020/2021–2022/2023 (pierwsze półroczce). Dla realizacji celów kontroli były wykorzystane dowody sporządzone w latach wcześniejszych, związane z przedmiotem kontroli, a także dane statystyczne dotyczące tych okresów. W kontroli NIK I/22/003 objęto badaniem lata szkolne 2018/2019–2021/2022, w *Informacji* uwzględniono zagadnienia dotyczące lat szkolnych 2020/2021 i 2021/2022.

Okres objęty kontrolą

W związku z kontrolą zasięmano, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, informacji w:

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

- Ministerstwie Edukacji i Nauki, w celu uzyskania informacji na temat działań podejmowanych w okresie objętym kontrolą, które dotyczyły problematyki przestrzegania praw uczniów, oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz prowadzenia egzaminów;
- 30 nieobjętych kontrolą szkół ponadpodstawowych z terenu województwa świętokrzyskiego odnośnie wewnętrznych zasad oceniania przyjętych w tych szkołach.

¹⁶⁸ Na podstawie Aneksu nr 1 do *Programu kontroli*.

ZAŁĄCZNIKI

Stan realizacji wniosków
pokontrolnych

W wyniku kontroli skierowano 11 wystąpień pokontrolnych, w których sformułowano 67 wniosków – 53 z nich zrealizowano, 11 jest w trakcie realizacji, a trzy nie zostały jeszcze zrealizowane.

Zastrzeżenia
do wystąpień
pokontrolnych

Do żadnego z wystąpień pokontrolnych nie zgłoszono zastrzeżeń.

Finansowe rezultaty
kontroli

Nie uzyskano.

Wykaz jednostek
kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Podmiot kontrolowany	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Kielcach	Kuratorium Oświaty w Kielcach al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce	Kazimierz Mądzik
2.		Technikum Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi we Włoszczowie w Zespole Szkół Nr 3 im. Stanisława Staszica ul. Wiśniowa 23, 29-100 Włoszczowa	Mariola Koza
3.		II Liceum Ogólnokształcące W Busku-Zdroju w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Wielkiego, ul. Janusza Kusocińskiego 3b, 28-100 Busko-Zdrój	Grzegorz Owsieński
4.		Liceum Ogólnokształcące im. Adolfa Dygasińskiego w Powiatowym Zespole Szkół w Chmielniku ul. Dygasińskiego 11, 26-020 Chmielnik	Sławomir Wójcik
5.		VII Liceum Ogólnokształcące im. J. Piłsudskiego w Zespole Szkół Nr 3 w Kielcach, Al. Legionów 4, 25-035 Kielce	Iwona Kijewska
6.		Szkoła Podstawowa Nr 11 im. Mjr Jana Piwnika „Ponurego” w Starachowicach, ul. Leśna 2, 27-200 Starachowice	Krzysztof Rokita
7.		Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Jana Pawła II, ul. 7 Źródeł 7, 28-400 Pińczów	Mirosław Madej
8.		Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Władysława Broniewskiego w Jędrzejowie, ul. Władysława Stanisława Reymonta 1, 28-300 Jędrzejów	Maria Nowak
9.		Szkoła Podstawowa im. Ks. Piotra Ściegiennego w Bilczy, ul. Szkolna 2, 26-026 Bilcza	Urszula Wróblewska
10.		Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Styczniowego w Nowej Słupii, ul. Szkolna 10, 26-006 Nowa Słupia	Renata Storzysz
11.		Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie, ul. 11 listopada 3, 28-200 Staszów	Anna Karasińska

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności/ w formie opisowej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Kuratorium Oświaty w Kielcach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - Kurator prawidłowo opracował plany nadzoru pedagogicznego i podał je w wymaganym terminie do publicznej wiadomości; - poza dwoma sytuacjami, zgodnie z wytycznymi Ministra dostosowywał plany nadzoru do tych zmian i niezwłocznie je publikował; - Kurator terminowo przedstawił Ministrowi wyniki i wnioski z nadzoru sprawowanego w latach szkolnych 2019/2020–2021/2022; - wizytatorzy Kuratorium przeprowadzali kontrole planowe (przy czym tylko w roku szkolnym 2020/2021 dotyczyły one problematyki określonej w art. 55 ust. 2 pkt 3–5 Prawa oświatowego), kontrole w trybie doraźnym oraz w związku z dokonywaniem przez Kuratora oceny cząstkowej pracy dyrektorów szkół/placówek, kierowano do dyrektorów szkół i placówek zalecenia pokontrolne, w tym dotyczące obszaru oceniania oraz egzekwowano ich realizację; - w Kuratorium prawidłowo załatwiano wpływające skargi dotyczące obszaru oceniania. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niezgodnie z § 20 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru, po upływie 51 dni od dnia wpływu do Kuratorium pisma Ministra dotyczącego zmian w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2020/2021, Kurator podał do publicznej wiadomości, zarządzenie w sprawie wprowadzenia planu nadzoru pedagogicznego w województwie świętokrzyskim na rok szkolny 2020/2021; - Kurator nie dostosował planu nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 w zakresie zmiany terminu realizacji kontroli pn. Organizacja kształcenia i wsparcia dla uczniów objętych kształceniem specjalnym w szkołach specjalnych wprowadzonej przez Ministra; nieprawidłowo dokumentowano wyniki kontroli doraźnych w Kuratorium, gdyż ponad połowa podanych analize protokołów kontroli została sporządzona nierzetelnie.
2.	Technikum Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi we Włoszczowie w Zespole Szkół Nr 3 im. Stanisława Staszica	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W szkole opracowano wewnętrzne zasady oceniania; dla objętych analizą czterech przedmiotów opracowano przedmiotowe zasady oceniania (dalej: PZO), prowadzono proces oceniania i klasyfikowania uczniów; w większości prawidłowo opracowano dokumenty związane z prowadzeniem nadzoru pedagogicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Statut Szkoły został sporządzony nierzetelnie, bowiem nie uwzględniał niektórych wymogów związanych z ocenianiem, m.in. nie określono w nim warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania, sposobu uzasadniania przez nauczyciela ustalonych ocen oraz trybu wnoszenia zastrzeżeń do przyznanej nagrody i trybu odwoływania się od kary; - część zapisów w statucie nie była dostosowana do przepisów oświatowych, m.in. nieprawidłowo określono w nim wymagania edukacyjne na stopień celujący, uzależniono ocenę zachowania od wyglądu ucznia; statut na etapie jego tworzenia lub dokonywania w nim zmian nie został poddany odpowiednim konsultacjom i nie odwołano się w statucie do stosowanej w Szkole średniej ważonej ocen cząstkowych, w tym nieprzyznawanie do niej poszczególnych ocen klasyfikacyjnych, mimo ich stosowania;

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ^{7/}	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
			<ul style="list-style-type: none"> - w PZO nie uregulowano niektórych kwestii wymaganych postanowieniami statutu lub ich nie uszczegółowiono; - w przyjętych w Szkole zasadach dotyczących nauki zdalnej nie ustalono sposobu monitorowania postępów uczniów oraz sposobu weryfikacji wiedzy i umiejętności uczniów, w tym również informowania uczniów o jego postępach w nauce; - nie zawsze prawidłowo oceniano i dokumentowano osiągnięcia edukacyjne uczniów klas, których dokumentację szkolną objęto szczegółową analizą. Zdarzyły się bowiem przypadki m.in. nieuwzględnienia przez uczniów wymaganej liczby ocen, niestosowania przyjętych w statucie wag lub braku ocen w dziennikach; - organizując egzaminy poprawkowe i klasyfikacyjne dyrektor nie wywiązał się z niektórych obowiązków wynikających z przepisów oświatowych; - nie wszystkim uczniom z dysfunkcjami nauczyciele dostosowali do ich indywidualnych potrzeb wymagania edukacyjne; - plany nadzoru nie zawierały planu obserwacji; - rada pedagogiczna nie uchwałała sposobów wykorzystania wyników nadzoru. 	<ul style="list-style-type: none"> - W statucie nie ustalono wymaganych przepisami warunków i trybu otrzymania przez uczniów wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i rocznej oceny zachowania oraz sposobu usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych przez uczniów pełnoletnich; przyjęte w WZO kryteria decydujące o wystawieniu nieodpowiedniej oceny zachowania nie zostały sformułowane właściwie (dotyczyły wyglądu uczniów), a wskazane ewentualne konsekwencje otrzymania przez ucznia oceny nagannej nie znajdują uzasadnienia w przepisach oświatowych; - PZO z trzech przedmiotów spośród czterech poddanych analizie nie zostały sporządzone rzetelnie, gdyż nie zawierały niektórych ustaleń wymaganych statutem, a część zapisów nie była zgodna z przepisami oświatowymi; niezgodności takie powtórzyły się także w dwóch innych PZO opracowanych w Liceum;
3.	II Liceum Ogólnokształcące w Busku Zdroju w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Wielkiego	<p>w formie opisowej</p> <ul style="list-style-type: none"> - W statucie Liceum określono wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów, a także ustalone przedmiotowe zasady oceniania; ocenianie zachowania uczniów klas, których dokumentacja była badana, odbywało się zgodnie z zasadami przewidzianymi w WZO, a szkolna praktyka oceniania ich osiągnięć edukacyjnych w odniesieniu do trzech z czterech wybranych zajęć edukacyjnych w większości realizowała przyjęte uregulowania wewnętrzne lub została uzasadniona przez nauczycieli np. potrzebą uwzględnienia sytuacji ucznia lub niedoskonałości skali punktowych oceny prac pisemnych; - prawidłowo zorganizowano egzamin poprawkowy; - dyrektor sprawował nadzór pedagogiczny w oparciu o prawidłowo sporządzony plan nadzoru, uwzględniający pełny zakres zagadnień związanych z obszarem oceniania uczniów; 		

			<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikowanie i promowanie uczniów odbywało się na podstawie odpowiednich uchwał podejmowanych przez Radę Pedagogiczną Szkoły; - właściwie dokumentowano proces oceniania 	<ul style="list-style-type: none"> - w ocenianiu uczniów w ramach wychowania fizycznego nie zachowano częstotliwości oceniania aktywności uczniów, przyjętej w PZO, a ocenianie prac pisemnych z matematyki nie było zgodne z PZO; - niezgodnie z przepisami, zaleceniami władz oświatowych i dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej nauczyciele matematyki wpisywali do dzienników wyniki matur próbnych i diagnoz po przeliczeniu ich na oceny szkolne według skali ustalonej w PZO dla ocen bieżących; - do Liceum przyjęto troje uczniów z innych szkół, jednak działania związane z organizacją egzaminów klasyfikacyjnych dla tych uczniów, w celu uzupełnienia różnic programowych powstałych w wyniku zmiany szkoły, nie zostały przeprowadzone prawidłowo.
4.	Liceum Ogólnokształcące im. Adolfa Dygasińskiego w Powiatowym Zespole Szkół w Chmielniku	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W okresie objętym kontrolą określono w statucie Szkoły wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów; - dokonywano oceniania i klasyfikowania uczniów; właściwie przygotowano i przeprowadzono egzaminy poprawkowe; - dyrektor prawidłowo opracował plany nadzoru pedagogicznego, uwzględniając w nich problematykę oceniania wewnątrzszkolnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - W statucie nieprawidłowo określono wymagania edukacyjne na stopień celujący, nie ustalono warunków i trybu otrzymania przez uczniów wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny zachowania, a przyjęty tryb wystawienia uczniowi oceny nagannej zachowania oraz ewentualne konsekwencje wystawienia tej oceny nie znajdują uzasadnienia w przepisach oświatowych. - od roku szkolnego 2022/2023 zrezygnowano z oceniania wypowiedzi ustnych uczniów niezgodnie z rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia; - PZO z czterech analizowanych przedmiotów nie zostały sporządzone rzetelnie, gdyż nie zawierały niektórych elementów wymaganych statutem, a część zapisów nie była zgodna z przepisami oświatowymi. - szkolna praktyka oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów klas objętych analizą, w wielu aspektach nie była zgodna z WZO i PZO; - w ocenianiu zachowania uczniów nie uwzględniano tego, że uczniowie opuszczali zajęcia bez usprawiedliwienia, zaś proces oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów z wykorzystaniem średniej ważonej w ramach trzech przedmiotów nie został wdrożony prawidłowo; - nie zachowano, przyjętej w PZO, częstotliwości oceniania postępów edukacyjnych uczniów w ramach dwóch przedmiotów z czterech objętych szczegółowym badaniem;

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
5.	VII Liceum Ogólnokształcące im. J. Piłsudskiego w Zespole Szkół Nr 3 w Kielcach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W Liceum opracowano WZO, które zostały udostępnione społeczności szkolnej i rodzicom, - prowadzono proces oceniania i klasyfikowania uczniów, który był właściwie dokumentowany; - prawidłowo opracowano i zrealizowano plan nadzoru pedagogicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - nierzetelnie prowadzono arkusze ocen czterech z pięciu uczniów, których dokumentacja nauczania była poddana analizie; - przebieg części pisemnej i dokumentacja sześciu z siedmiu egzaminów klasyfikacyjnych nie były prawidłowe; - wbrew art. 70 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego nie przyjęto w Szkole sposobów wykorzystania wyników tego nadzoru w celu doskonalenia pracy szkoły. - przygotowanie niektórych dokumentów, w tym Statutu Szkoły oraz dwóch spośród czterech zbadanych przedmiotowych zasad oceniania było nierzetelne; - Statut był nierzetelny, gdyż zawierał postanowienia nie w pełni zgodne z odpowiednimi przepisami prawa; - nieprawidłowe brzmienie postanowień Statutu w odniesieniu do oceny zachowania uczniów spowodowało niejednołitą interpretację tych postanowień przez nauczycieli. W jednej z klas wychowawca – zgodnie ze Statutem, ale odmiennie niż pozostali – nie przyznawał tzw. „startowych” punktów przy ustalaniu tej oceny w II półroczu, w konsekwencji uczniowie w tym oddziale otrzymywali oceny niższe, niż w innych; - kontrola ujawniła także przypadki wystawiania ocen rocznych niewymagających ze średniej ocen cząstkowych; - jeden egzamin klasyfikacyjny dla ucznia realizującego indywidualny tok nauki, przeprowadzono bez podstawy prawnej; - stwierdzono nieprawidłowość dotyczącą nieodpowiedniej formy prawnej uchwał dotyczących planów nadzoru pedagogicznego.
6.	Szkoła Podstawowa Nr 11 im. mjr. Jana Piwnika „Ponurego” w Starachowicach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W szkole opracowano wewnętrzne zasady oceniania uczniów; - dla objętych analizą czterech przedmiotów opracowano przedmiotowe zasady oceniania, - uczniowie dwóch klas, których dokumentacja była objęta szczegółowym badaniem zostali ocenieni ze wszystkich form aktywności wskazanych w PZO; - egzaminy poprawkowe przeprowadzono zgodnie z obowiązującymi przepisami. - Dyrektor przedstawił plany nadzoru pedagogicznego, które zawierały elementy wymagane przepisami i obejmowały zagadnienia związane z ocenianiem uczniów oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Statut szkoły nie uwzględnił wymogów związanych z ocenianiem, a części zapisów nie sformułowano w pełni prawidłowo (np. uzależniono ocenę zachowania od wyglądu uczniów); - w PZO nie uregulowano niektórych kwestii wymaganych postanowieniami statutu lub nie określono ich rzetelnie; - ocenianie zachowania uczniów nie zawsze było przeprowadzone zgodnie z WZO; - w sprawozdaniu z nadzoru za rok szkolny 2020/2021 nie zawarto informacji o wynikach monitorowania; - w szkole nie zapewniono powszechnego dostępu do informacji o sposobach składania i rozpatrywania skarg i wniosków; - w statucie nie określono trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia, co było wymagane przepisami oświatowymi.

7.	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Pińczowie im. Jana Pawła II	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W Szkole opracowano wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów; - dla objętych analizą czterech przedmiotów opracowano przedmiotowe zasady oceniania; - częstotliwość oceniania uczniów stosowana przez nauczycieli i ocenianie różnicowanych form aktywności uczniów, umożliwiła obiektywną ocenę ich postępów edukacyjnych oraz zachowania.; - prawidłowo przeprowadzono egzaminy klasyfikacyjne i poprawkowe; - w okresie objętym kontrolą klasyfikacja uczniów odbywała się na podstawie uchwał Rady Pedagogicznej Szkoły w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów; - w Szkole objęto nadzorem pedagogicznym wewnątrzszkolne ocenianie uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> - W statucie nie uwzględniono niektórych wymogów wynikających z przepisów oświatowych lub zostały one błędnie sformułowane. Dotyczyło to m.in. nieokreślenia form i sposobów uzasadniania ustalonej oceny, braku zapisów dotyczących formy informowania ucznia i jego rodziców o przewidywanych rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych, błędnym sformułowaniu dotyczącym wagowości (nie ma takiego wyrazu, proszę go zastąpić innym lub opisowo) ocen ustalającej roczną ocenę klasyfikacyjną zachowania; w szkole przewidziano możliwość obniżenia oceny zachowania, jeśli uczeń np. nosił koltczyki; - PZO nie były rzetelne, gdyż nie określono w nich warunków i trybu otrzymania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych. W PZO z chemii nieprawidłowo określono wymagania na ocenę celującą wskazując na konieczność wykazania się przez ucznia wiedzą wykraczającą poza podstawę programową co było niezgodne z art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty; - w PZO z języka angielskiego i matematyki, wbrew postanowieniom statutu, brak było określenia wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych. W PZO z języka angielskiego zapisano, że przy wystawianiu oceny na zakończenie semestru oraz roku szkolnego brane są pod uwagę wagi poszczególnych ocen, wśród których wymieniono egzamin próbny, co było niezgodne ze statutem szkoły; - szkolna praktyka oceniania zachowania oraz osiągnięć edukacyjnych uczniów klas objętych analizą i wybranych czterech zajęć edukacyjnych nie zawsze była zgodna z przyjętymi uregulowaniami wewnętrznymi; - dwie z siedmiu uchwał objętych szczegółowym badaniem oraz trzy inne uchwały Rady nie były sporządzone rzetelnie; - stwierdzono nieprawidłowość związaną z nieodpowiednią formą prawną uchwał dotyczących planów nadzoru pedagogicznego.
----	--	-------------------	--	---

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności ¹⁾	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
8.	Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Władysława Broniewskiego w Jędrzejowie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W szkole opracowano wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania, a dla objętych analizą czterech przedmiotów opracowano przedmiotowe zasady oceniania; - prawidłowo dokumentowano proces oceniania w dziennikach i arkuszach ocen; - w Szkole, w okresie dotyczącym kontroli, prawidłowym nadzorem pedagogicznym objęto wewnętrzne ocenianie uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nie wszystkie zapisy w statucie Szkoły były zgodne z przepisami oświatowymi, w tym niektóre aspekty wyglądu ucznia uznano jako podstawę do przyznania negatywnych punktów za zachowanie; - wdrożenie od roku szkolnego 2022/2023 systemu średniej ważonej, nie zostało poprzedzone przeprowadzeniem konsultacji z samorządem uczniowskim i rodzicami; - w PZO z języka angielskiego, który obowiązywał w roku szkolnym 2021/2022 sformułowanie wymagań edukacyjnych na ocenę celującą wskazywało na konieczność wykazania się przez ucznia wiedzą wykraczającą poza podstawę programową, co było niezgodne z art. 44b ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty; - w PZO z fizyki, matematyki oraz ww. języka obcego nie uregulowano niektórych kwestii wymaganych postanowieniami statutu; gdyż nie oceniano wszystkich form aktywności uczniów przyjętych w statucie; - szkolna praktyka oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów klas objętych analizą i wybranych czterech zajęć edukacyjnych oraz zachowania nie zawsze była zgodna z przyjętymi uregulowaniami wewnętrznymi w ocenianiu na zajęciach z języka angielskiego i wychowania fizycznego nie stosowano, ustalonej w PZO z tych przedmiotów, częstotliwości oceniania.
9.	Szkoła Podstawowa im. ks. Piotra Ściegiennego w Bilczy	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W okresie objętym kontrolą określono w statucie Szkoły wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów oraz ustalono przedmiotowe zasady oceniania (PZO); - punktowe ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów (wspierane wykorzystaniem dziennika elektronicznego) funkcjonowało w Szkole w większości prawidłowo i zapewniano realizację celów oceniania określonych w art. 44b ust. 5 ustawy o systemie oświaty; - na lata szkolne objęte kontrolą Dyrektor opracowywała prawidłowe plany nadzoru, przedstawiała sprawozdania i wnioski z tego nadzoru, zawierające także rekomendacje związane z obszarem oceniania uczniów; 	<ul style="list-style-type: none"> - Statut nie był opracowany w pełni rzetelnie, gdyż zawierał postanowienia niezgodne z odpowiednimi przepisami prawa (m.in. uzależniano promocję uczniów od oceny ich zachowania) lub nie zawierał niektórych wymaganych ustaleń; - w trzech spośród pięciu analizowanych PZO nie zostały prawidłowo określone wymagania edukacyjne, którymi powinien się wykazać uczeń na ocenę celującą; - nie w pełni rzetelnie ustalano oceny dwóch z trzech analizowanych przedmiotów, tj. matematyki oraz języka angielskiego;

			<ul style="list-style-type: none"> - statut Szkoły określał sposób składania i rozpatrywania skarg i wniosków. 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenianie zachowania uczniów nie zawsze było prowadzone rzetelnie. Promowanie zaangażowania uczniów w działania na rzecz Szkoły lub pomoc bezdomnym zwierzętom prowadziło do wdrożenia niewłaściwych praktyk polegających na ustaleniu najwyższej (wzorowej) oceny zachowania uczniom, którzy przynieśli do szkoły papier kserograficzny lub najwięcej karmy dla zwierząt. Jednocześnie nie zawsze nagradzano uczniów za inne działania pozytywne, wymienione w WZO takie jak nienaganna frekwencja lub praca w samorządzie klasowym; część uchwał, w tym dotyczących planów nadzoru pedagogicznego nie była prawidłowo sformułowana.
Kontrola I/22/003				
10.	Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Styczniowego w Nowej Słupi	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W szkole opracowano wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania, a dla objętych analizą trzech przedmiotów opracowano przedmiotowe zasady oceniania; - prawidłowo oceniano i dokumentowano osiągnięcia edukacyjne uczniów; - ocenianie zachowania uczniów odbywało się zgodnie z WZO; - prawidłowo dokumentowano proces oceniania w dziennikach i arkuszach ocen; - w okresie objętym kontrolą w Szkole prawidłowym nadzorem pedagogicznym objęto wewnętrzne ocenianie uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> - niektóre zapisy statutu dotyczące wewnętrznych zasad oceniania nie uwzględniały w pełni treści przepisów, które stanowiły podstawę do ich sformułowania; - niektóre zapisy w statucie nie były ze sobą spójne; - wbrew zapisom statutu szczegółowe kryteria oceniania i wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z matematyki i chemii dla klas objętych analizą nie zostały opracowane w ramach PZO; - w poprzednio obowiązującym statucie wskazano niektóre aspekty wyglądu ucznia jako kryteria oceny jego zachowania.
11.	Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - W statucie Liceum określono wewnętrzne zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów, a także ustalono przedmiotowe zasady oceniania; - prawidłowo dokumentowano proces oceniania w dziennikach i arkuszach ocen; - prowadzono proces oceniania i klasyfikowania uczniów; w Liceum objęto nadzorem pedagogicznym wewnętrzne ocenianie uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Statut w zakresie wewnętrznych zasad oceniania nie zawierał niektórych postanowień wymaganych przepisami oświatowymi oraz jeden z zapisów nie został sporządzony rzetelnie; - PZO z chemii i matematyki zostały sporządzone nierzetelnie przez nauczycieli tych przedmiotów, gdyż niektóre zasady dotyczące oceniania różniły się od przyjętych w WZO; - Dyrektor powołała w niewłaściwym składzie sześć komisji do przeprowadzenia egzaminów klasyfikacyjnych; - stwierdzono nieprawidłowość dotyczącą nieodpowiedniej formy prawnej uchwał dotyczących planów nadzoru pedagogicznego; - Dyrektor nie przedstawiła na zebraniu Rady wyników i rekomendacji z zaplanowanej i zrealizowanej ewaluacji wewnętrznej.

6.2. Analiza stanu prawnego

Ocenianie wewnątrzszkolne

Przepisy oświatowe pozostawiają wiele swobody szkołom w zakresie przyjmowania własnych rozwiązań dotyczących ocen bieżących, wystawianych w ciągu trwania roku szkolnego. Zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 8 Prawa oświatowego, statut szkoły określa szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego uczniów, o którym mowa w art. 44b ustawy o systemie oświaty.

Ocenianie wewnątrzszkolne obejmuje ocenę osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów (art. 44b ust. 1 ustawy o systemie oświaty). Ocenianie wewnątrzszkolne prowadzone jest przez nauczycieli poszczególnych przedmiotów według opracowanych wymagań, które wynikają z programów nauczania (realizujących podstawy programowe), a jego ideą jest wspieranie rozwoju uczniów. Zgodnie z art. 44b ust. 5 ustawy o systemie oświaty, celem oceniania wewnątrzszkolnego jest:

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ocenianie wewnątrzszkolne obejmuje (art. 44b ust. 6 ustawy o systemie oświaty):

- formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych (semestralnych) i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych;
- ustalanie kryteriów oceniania zachowania;
- ocenianie bieżące i ustalanie śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz śródrocznej i rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania, według skali i w formach przyjętych w danej szkole;
- przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych, poprawkowych;
- ustalanie rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 13 ust. 3 oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- ustalanie warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych
- z zajęć edukacyjnych oraz rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania;
- ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom (prawnym opiekunom) informacji o postępach i trudnościach ucznia w nauce.

Klasyfikowanie i ocenianie uczniów

Uczniowie są oceniani oddzielnie z każdego przedmiotu. Ocena zależy od nauczyciela prowadzącego zajęcia edukacyjne, chociaż z uwagi na ustalone kryteria oceniania nie może ona być arbitralna. Wyniki, jakie uczeń

uzyskał w roku szkolnym, bierze się pod uwagę przy wystawianiu oceny na koniec roku szkolnego. Przepisy dotyczące zasad ustalania śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych zamieszczono w art. 44h ustawy o systemie oświaty. Nauczyciel ustala roczne oceny klasyfikacyjne w terminie określonym w statucie szkoły (art. 44h ust. 6 ustawy o systemie oświaty). Ocenianie dzieli się na częściowe, śródroczne i roczne (art. 44e ust. 1 i 44f ust. 1 ww. ustawy). Podstawą do wystawienia ocen śródrocznych i rocznych jest klasyfikacja, czyli ocenianie podsumowujące osiągnięcia danego ucznia w ciągu odpowiednio semestru lub roku szkolnego. W klasach IV–VIII szkoły podstawowej uczeń, który uzyskał na koniec roku szkolnego pozytywne oceny klasyfikacyjne ze wszystkich przedmiotów objętych planem nauczania, jest promowany do klasy programowo wyższej. W klasach I–III szkoły podstawowej w przypadku obowiązkowych zajęć edukacyjnych ustala się jedną roczną ocenę klasyfikacyjną z tych zajęć. W klasach tych śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 13 ust. 3, a także śródroczna i roczna ocena klasyfikacyjna zachowania są ocenami opisowymi (art. 44i ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty). Począwszy od klasy IV nauczyciel ma do dyspozycji następującą skalę ocen: 6 – celujący, 5 – bardzo dobry, 4 – dobry, 3 – dostateczny, 2 – dopuszczający, 1 – niedostateczny (§ 7 ust. 1 rozporządzenia w sprawie oceniania). Przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego, techniki, zajęć technicznych, plastyki, muzyki i zajęć artystycznych należy w szczególności brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć (§ 9 rozporządzenia w sprawie oceniania). Uczniowie otrzymują też oceny zachowania według skali: wzorowe, bardzo dobre, dobre, poprawne, nieodpowiednie i naganne (§ 11 ust. 2 rozporządzenia w sprawie oceniania). Oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych nie mają wpływu na ocenę klasyfikacyjną zachowania, ocena zachowania nie może mieć wpływu na stopnie z przedmiotów nauczania i promocję do klasy programowo wyższej lub ukończenie szkoły (art. 44f ust. 8 i 9 ustawy o systemie oświaty). Nauczyciele prowadzący poszczególne zajęcia edukacyjne są zobowiązani do poinformowania ucznia i jego rodziców o przewidywanych dla niego rocznych ocenach klasyfikacyjnych, a wychowawcy oddziałów o przewidywanych rocznych ocenach klasyfikacyjnych zachowania, w terminie i formie określonych w statucie szkoły (art. 44g ustawy o systemie oświaty).

W klasach I–III uczniowie są promowani (dopuszczeni do kontynuowania nauki) na podstawie rocznej opisowej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych. Ocena ta uwzględnia poziom opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacyjnego oraz wskazuje potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia związane z przewyższaniem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień. Na tym etapie nauki powtarzanie roku stanowi wyjątek i musi być uzasadnione przez psychologów i zaakceptowane przez rodziców. Od klasy IV uczeń jest promowany do klasy programowo wyższej, jeśli ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych uzyskał roczne oceny klasyfikacyjne wyższe od oceny niedostatecznej.

Promowanie
do następnej klasy

Począwszy od klasy IV szkoły podstawowej, uczeń, który w wyniku klasyfikacji rocznej otrzymał negatywną ocenę klasyfikacyjną, o której mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 44zb, z jednych albo dwóch obowiązkowych zajęć edukacyjnych, albo jednych obowiązkowych zajęć edukacyjnych lub zajęć z języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego – może przystąpić do egzaminu poprawkowego z tych zajęć (art. 44m ust. 1 ustawy o systemie oświaty). Uczeń, który nie zdał egzaminu poprawkowego, nie otrzymuje promocji do następnej klasy. Rada pedagogiczna, uwzględniając możliwości edukacyjne ucznia, może jeden raz w ciągu danego etapu edukacyjnego promować do klasy programowo wyższej ucznia, który nie zdał egzaminu poprawkowego z jednych obowiązkowych zajęć edukacyjnych albo zajęć z języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego, pod warunkiem, że te zajęcia są realizowane w klasie programowo wyższej (art. 44m ust. 5 i 6 ustawy o systemie oświaty).

Zastrzeżenia do ocen klasyfikacyjnych

Uczniowie mają prawo ustalenia oceny w drodze sprawdzianu wiadomości i umiejętności lub komisyjnego ustalenia oceny zachowania, jeśli ustaloną przez nauczyciela ocena śródroczna lub roczna jest, ich zdaniem (lub zdaniem ich rodziców), zaniżona (art. 44b ust. 6 pkt 6 ustawy o systemie oświaty). Również dla uczniów, których z różnych powodów nie można klasyfikować (indywidualny tok lub program nauczania, nauka poza szkołą, np. w domu, czy choroba ucznia), organizuje się egzamin klasyfikacyjny. W przypadku nieobecności nieusprawiedliwionych, rada pedagogiczna może wyrazić zgodę na zdawanie przez ucznia tego egzaminu (art. 44k ustawy o systemie oświaty). Oceny, jak również kryteria ich wystawiania, powinny być jawne dla ucznia i jego rodziców (art. 44e ust. 2 ustawy o systemie oświaty). Uczeń otrzymuje promocję (kończy szkołę) z wyróżnieniem, jeśli w wyniku klasyfikacji końcowej uzyskał średnią ocen z obowiązkowych zajęć edukacyjnych co najmniej 4,75 oraz co najmniej bardzo dobrą ocenę z zachowania (§ 18 ust. 1 rozporządzenia w sprawie oceniania).

Dokumentowanie procesu oceniania

Szkoła prowadzi dla każdego oddziału dziennik lekcyjny, w którym dokumentuje się przebieg nauczania w danym roku szkolnym, w tym oceny uczniów (§ 8 rozporządzenia w sprawie dokumentowania). Przepisy umożliwiają prowadzenie dzienników wyłącznie w formie elektronicznej. Dzienniki elektroniczne mogą być czysto technicznym aspektem oceniania, jednak wiele z oferowanych obecnie rozwiązań stanowi pakiet narzędzi, w tym komunikacji z rodzicami i uczniami.

Obszary nadzoru pedagogicznego

Zgodnie z art. 55 ust. 1 Prawa oświatowego nadzór pedagogiczny polega na: (1) obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; (2) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek; (3) udzielaniu pomocy szkołom i placówkom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; (4) inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie

kompetencji uczniów. W zakresie wymienionym w pkt 1 i 2 nadzorowi podlega w szczególności przestrzeganie: zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki; statutu szkoły lub placówki; praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach (art. 55 ust. 2 pkt 3–5 Prawa oświatowego).

Zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru, nadzór pedagogiczny jest realizowany przez wykonywanie zadań i czynności określonych w art. 55 Prawa oświatowego, w trybie działań planowych lub doraźnych. Działania planowe, są prowadzone przez kuratorów oświaty zgodnie z podstawowymi kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa w zakresie nadzoru pedagogicznego, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 Prawa oświatowego (§ 3 ust. 2 ww. rozporządzenia). Działania doraźne są prowadzone przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny w przypadku, gdy wystąpi potrzeba podjęcia działań nieprzewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego (§ 3 ust. 3 rozporządzenia). Działania planowe i doraźne, prowadzone przez dyrektorów szkół i placówek wynikają z potrzeb szkoły lub placówki (§ 3 ust. 4).

Zgodnie z § 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru, nadzór pedagogiczny jest sprawowany z uwzględnieniem: współdziałania organów sprawujących nadzór pedagogiczny z organami prowadzącymi szkoły lub placówki, dyrektorami szkół i placówek oraz nauczycielami; tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi szkół i placówek; pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Kontrola obejmuje działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki prowadzone w szkole lub placówce w celu oceny: stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki, przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki¹⁶⁹; przez wspomaganie należy rozumieć działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki mające na celu inspirowanie i intensyfikowanie w szkole lub placówce procesów służących poprawie i doskonaleniu ich pracy, ukierunkowane na rozwój uczniów i wychowanków (§ 2 pkt 9 i 10 rozporządzenia w sprawie nadzoru). Organ sprawujący nadzór pedagogiczny wspomaga szkoły i placówki w szczególności przez: [1] przygotowywanie i podawanie do publicznej wiadomości na stronie internetowej organu analiz wyników sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w tym wniosków z kontroli; [2] organizowanie konferencji i narad dla dyrektorów szkół i placówek; [3] przekazywanie informacji o istotnych zagadnieniach dotyczących systemu oświaty i zmianach w przepisach prawa dotyczących funkcjonowania szkół i placówek (§ 19 rozporządzenia w sprawie nadzoru).

Działania planowe i doraźne podejmowane w ramach nadzoru pedagogicznego

Reguły sprawowania nadzoru pedagogicznego

¹⁶⁹ Przed nowelizacją rozporządzenia w sprawie nadzoru, kontrola była prowadzona w szkole lub placówce w celu oceny stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki

- Ewaluacja** Proces gromadzenia, analizowania i komunikowania informacji na temat wartości działań podejmowanych przez szkołę lub placówkę; wyniki ewaluacji są wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji skierowanych na zapewnienie wysokiej jakości organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki oraz ich efektów w szkole lub placówce (§ 2 pkt 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru). Zgodnie z § 5 rozporządzenia w sprawie nadzoru, nadzór pedagogiczny mógł być sprawowany w formie: ewaluacji, kontroli, wspomaganie i monitorowania. Na skutek nowelizacji tego rozporządzenia, tj. od 4 września 2021 r. (od roku szkolnego 2021/2022) pozostały tylko dwie formy nadzoru – kontrola i wspomaganie¹⁷⁰.
- Monitorowanie** Działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki prowadzone w szkole lub placówce, obejmujące zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej, w celu identyfikowania i eliminowania zagrożeń w prawidłowej realizacji zadań szkoły lub placówki (§ 2 pkt 11 rozporządzenia w sprawie nadzoru). Po nowelizacji rozporządzenia w sprawie nadzoru monitorowanie zastąpiono możliwością uzyskiwania przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny informacji i danych dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej jednostki systemu oświaty (§ 4a rozporządzenia), przy czym wystąpienia te traktowane są jako narzędzie, które może być wykorzystywane do sprawowania nadzoru pedagogicznego w innych formach.
- Plany nadzoru sporządzane przez kuratora oświaty** Zgodnie z § 20 ust.1 rozporządzenia w sprawie nadzoru, kurator oświaty opracowuje na każdy rok szkolny plan nadzoru pedagogicznego, z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 Prawa oświatowego. Plan nadzoru pedagogicznego powinien określać: liczbę i tematykę kontroli planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek, a w roku szkolnym 2020/2021 liczbę ewaluacji całościowych oraz liczbę i zakres ewaluacji problemowych, planowanych w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek oraz zakres monitorowania, typy szkół i rodzaje placówek objętych monitorowaniem oraz ich liczbę. Plan podaje się do publicznej wiadomości (przez zamieszczenie na stronie internetowej urzędu obsługującego organ sprawujący nadzór pedagogiczny) w terminie do 31 sierpnia roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, którego dotyczy ten plan. Zgodnie z § 20 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru, w przypadku wprowadzenia przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w trakcie roku szkolnego zmian w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa oraz wytycznych i poleceń, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 i 2 Prawa oświatowego, kurator oświaty niezwłocznie dostosowuje plan nadzoru pedagogicznego, do tych zmian i podaje go do publicznej wiadomości przez zamieszczenie na stronie internetowej kuratorium oświaty.

¹⁷⁰ Zmianę wprowadzono rozporządzeniem z dnia 1 września 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie nadzoru.

Zgodnie z § 23 ust.1 rozporządzenia w sprawie nadzoru dyrektor szkoły lub placówki opracowuje na każdy rok szkolny plan *nadzoru pedagogicznego*, który przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej – na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, w terminie do dnia 15 września roku szkolnego, którego dotyczy plan. Plan ten, jest opracowywany z uwzględnieniem wniosków z *nadzoru pedagogicznego* sprawowanego w szkole lub placówce w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 Prawa oświatowego (§ 23 ust. 2 ww. rozporządzenia). Zawiera on, w szczególności: [1] przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz termin jej przeprowadzenia (do roku szkolnego 2020/2021); [2] tematykę i terminy przeprowadzania kontroli, o której mowa w § 22 ust. 1 pkt 2¹⁷¹; [3] zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań, o którym mowa w § 22 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru; [4] plan obserwacji, o której mowa w § 22 ust. 3 pkt 2 ww. rozporządzenia; [5] zakres monitorowania, o którym mowa w § 22 ust. 1 pkt 4 tego rozporządzenia (do roku szkolnego 2020/2021).

Plany nadzoru sporządzane przez dyrektora szkoły lub placówki

Dyrektor obowiązany jest zgodnie z § 22 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru, we współpracy z innymi nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze do:

Zadania dyrektora szkoły lub placówki w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego

- kontrolowania przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej jednostki systemu oświaty; przebieg procesów kształcenia i wychowania w jednostce systemu oświaty oraz efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej jednostki systemu oświaty;
- wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności przez diagnozę pracy jednostki systemu oświaty, planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego, prowadzenie działań rozwojowych, w tym organizowanie szkoleń i porad.

W celu realizacji wspomnianych zadań dyrektor w szczególności analizuje dokumentację przebiegu nauczania oraz obserwuje prowadzone przez nauczycieli zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, a także inne zajęcia i czynności wynikające z działalności statutowej jednostki systemu oświaty.

W roku szkolnym 2020/2021 dyrektor szkoły był zobowiązany także do przeprowadzenia ewaluacji wewnętrznej i wykorzystania jej wyników do doskonalenia jakości pracy szkoły lub placówki oraz do monitorowania pracy szkoły.

Zgodnie z § 21 rozporządzenia w sprawie nadzoru, kurator oświaty opracowuje i przedstawia ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania, w terminie do dnia 15 października danego roku szkolnego, wyniki i wnioski z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym. Dyrektor szkoły lub placówki, w terminie do dnia 31 sierpnia

Przedstawienie wyników i wniosków z nadzoru pedagogicznego

¹⁷¹ Do roku szkolnego 2020/2021: tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

nia, przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej – na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego (§ 24 ww. rozporządzenia).

Kompetencje rady pedagogicznej

Zgodnie z art. 70 ust. 1 Prawa oświatowego do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej należy: (1) zatwierdzanie planów pracy szkoły lub placówki po zaopiniowaniu przez radę szkoły lub placówki; (2) podejmowanie uchwał w sprawie wyników klasyfikacji i promocji uczniów; (3) podejmowanie uchwał w sprawie eksperymentów pedagogicznych w szkole lub placówce, po zaopiniowaniu ich projektów przez radę szkoły lub placówki oraz radę rodziców; (4) ustalanie organizacji doskonalenia zawodowego nauczycieli szkoły lub placówki; (5) podejmowanie uchwał w sprawach skreślenia z listy uczniów; (6) ustalanie sposobu wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego, w tym sprawowanego nad szkołą lub placówką przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny, w celu doskonalenia pracy szkoły lub placówki.

Zasady sprawowania nadzoru pedagogicznego w okresie pandemii COVID-19

Do 31 sierpnia 2022 r. funkcjonowanie publicznych i niepublicznych jednostek systemu oświaty było ograniczane w całości lub w części, tj. wszystkie lub poszczególne zajęcia zostały zawieszony na podstawie odpowiednich przepisów¹⁷². Stosownie do § 6 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań, w okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty nadzorowi pedagogicznemu, sprawowanemu przez właściwe organy (zwłaszcza przez kuratorów oświaty), podlega w szczególności organizacja zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć oraz stopień obciążenia uczniów realizacją zleconych zadań.

Nadzór pedagogiczny w okresie ograniczenia funkcjonowania jednostki systemu oświaty powinien być sprawowany zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie nadzoru w szczególności w formie wspomaganie, a jeżeli wymaga tego sytuacja – także w formie kontroli (przy zachowaniu regulacji sanitarno-epidemiologicznych, zarówno tych powszechnie obowiązujących, jak i obowiązujących na terenie danej jednostki systemu oświaty). Mogły być również uzyskiwane informacje i dane, o których mowa w § 4a rozporządzenia w sprawie nadzoru. Czynności nadzorcze mogły być podjęte na wniosek skarżącego się na działania lub zaniechania jednostki systemu oświaty, ale również z urzędu na podstawie informacji uzyskanych od jednostek systemu oświaty, zgodnie z § 1 ust. 1a § 1 ust. 1a w sprawie szczególnych rozwiązań i § 3 ust. 6 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 stycznia 2022 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19¹⁷³. Przywołane przepisy stanowią, że dyrektor jednostki systemu oświaty obowiązany jest niezwłocznie poin-

¹⁷² Np. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach oraz cytowanych wcześniej rozporządzeń związanych z funkcjonowaniem jednostek systemu oświaty w czasie pandemii COVID-19.

¹⁷³ Dz. U. z 2022 r. poz. 186, ze zm.

formować organ sprawujący nadzór pedagogiczny o modyfikacji tygodniowego rozkładu zajęć lub semestralnego rozkładu zajęć, a także o sposobie realizacji zajęć i innych zadań jednostki systemu oświaty, której funkcjonowanie zostało w całości lub w części ograniczone w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19.

Postępowanie w sprawie skarg i wniosków przed organami państwowymi reguluje Kodeks postępowania administracyjnego (Dział VIII). W art. 237 tego kodeksu normuje się sposób i termin załatwiania skargi. Zgodnie z nim organ właściwy do załatwienia skargi powinien załatwić skargę bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca (§ 1). O sposobie załatwienia skargi zawiadamia się skarżącego (§ 3). Zawiadomienie o sposobie załatwienia skargi powinno zawierać: oznaczenie organu, od którego pochodzi, wskazanie, w jaki sposób skarga została załatwiona, oraz podpis z podaniem imienia, nazwiska i stanowiska służbowego osoby upoważnionej do załatwienia skargi (art. 238 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego). Zawiadomienie o odmownym załatwieniu skargi powinno zawierać ponadto uzasadnienie faktyczne i prawne oraz pouczenie o ponowienie bezzasadnej skargi.

Postępowanie
w sprawie skarg
i wniosków

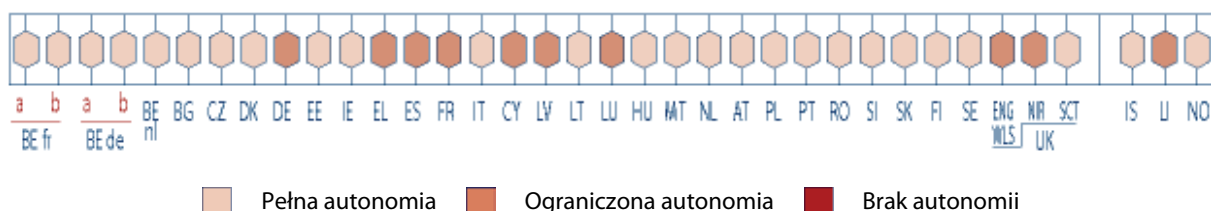
Ocenianie wewnętrzne w innych krajach¹⁷⁴

W większości krajów nauczyciele mają szeroką autonomię decyzyjną w ocenianiu uczniów, szczególnie w zakresie wyboru kryteriów oceny bieżącej i końcowej, choć w Niemczech, Hiszpanii i Francji, na Łotwie, w Luksemburgu¹⁷⁵, Zjednoczonym Królestwie (Anglii, Walii i Irlandii Północnej) i Lichtensteinie¹⁷⁶ zakres tej decyzyjności jest ograniczony (wykres nr 3).

Ocenianie
wewnętrzne
w innych krajach

Wykres nr 3

Autonomia szkół w ustalaniu kryteriów oceny wewnętrznej uczniów (poziom ISCED 1 i 2)¹⁷⁷

Źródło: Euridice¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Opracowano na podstawie publikacji Dyrekcji Generalnej ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury (Komisja Europejska) i Eurydice (Europejska Agencja Wykonawcza ds. Edukacji i Kultury), pt. *Zakres autonomii i odpowiedzialności nauczycieli w Europie*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Warszawa 2009, str. 30–38 (<https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/b36880f0-c8be-4517-a3d0-e4a23dc6f323>, [dostęp 13 września 2022 r.]).

¹⁷⁵ Co roku obowiązkowo przeprowadza się ustaloną liczbę egzaminów wewnętrznych, które ocenia się w skali 0–60 punktów.

¹⁷⁶ System ocen (w skali od 1 do 6) jest określony w ogólnokrajowych przepisach. Jedynie waga oceny ustnej może być zróżnicowana zależnie od szkoły.

¹⁷⁷ ISCED – klasyfikacja stopnia uzyskanego wykształcenia zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Kształcenia, wykształcenie podstawowe – ISCED1; gimnazjalne – ISCED2.

¹⁷⁸ Kody krajów: NL Holandia; AT Austria; BE Belgia; PL Polska; BE Belgia; PT Portugalia; RO Rumunia; SI Słowenia; BG Bułgaria; SK Słowacja; CZ Republika Czeska; FI Finlandia; DK Dania; SE Szwecja; DE Niemcy; UK Zjednoczone Królestwo; EE Estonia; EL Grecja; ES Hiszpania; FR Francja; IE Irlandia; IT Włochy; CY Cypr; LV Łotwa; LT Litwa; LU Luksemburg; IS Islandia; HU Węgry; LI Lichtenstein; MT Malta; NO Norwegia.

W większości krajów europejskich nauczyciele ustalają kryteria oceniania uczniów, działając samodzielnie lub wspólnie z dyrektorem szkoły. Ta druga procedura stanowi standardowe rozwiązanie poza Polską także w Belgii, Bułgarii, Niemczech, Estonii i Irlandii, na Malcie, Słowacji, Szwecji, Zjednoczonym Królestwie (Szkocji), Islandii i Norwegii (wykres nr 4).

W Belgii (Wspólnocie Francuskiej i Niemieckojęzycznej) oceny uczniów obejmującej określone przedmioty dokonuje nauczyciel prowadzący, natomiast ocena końcowa uczniów i decyzje dotyczące tego, czy mają oni uzyskać promocję do następnej klasy, leżą w gestii rady klasowej, w skład której wchodzi również dyrektor szkoły (lub jego przedstawiciel). W Danii i Włoszech, na Litwie i Węgrzech, w Austrii, Rumunii, Słowenii i Finlandii nauczyciele są w pełni autonomiczni w ocenianiu wewnętrznym. Jednak wystawiając oceny na zakończenie roku na Litwie, muszą oni stosować dziesięciostopniową skalę ocen ustaloną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, a w Finlandii kierują się wytycznymi z ogólnokrajowego programu nauczania. Autonomię w zakresie oceniania mają także nauczyciele w Grecji, Hiszpanii i Francji, na Łotwie, w Luksemburgu i Lichtensteinie, choć we Francji wymagane jest zatwierdzenie przez wyższy szczebel władz, a w Grecji i Hiszpanii, na Łotwie, w Luksemburgu i Lichtensteinie podstawę stanowi ustalona lista kryteriów. Nauczyciele korzystają z tej swobody, w określonych ramach wyznaczonych dla edukacji, które zakładają przestrzeganie pewnych ogólnych warunków. Na przykład w Estonii ocena uczniów jest uregulowana przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Zgodnie z ustawą o szkolnictwie elementarnym i średnim II stopnia wiedzę, umiejętności i doświadczenie uczniów ocenia się według pięciopunktowej skali. Szkoły mogą przyjąć inny system oceniania, ale ocena roczna musi być zgodna z powyższą skalą. Podstawą oceny z zachowania i pilności są kompetencje ogólne sformułowane w ogólnym programie nauczania szkoły i jej regulaminach wewnętrznych. Na Malcie wytyczne wydaje kierownictwo odpowiedzialne za sprawy dydaktyczne.

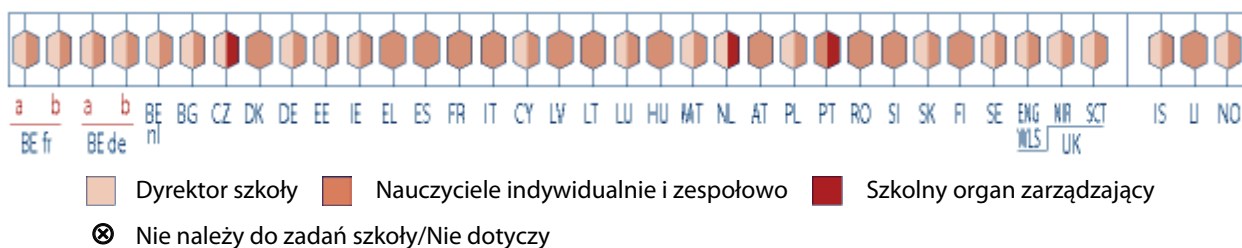
W Słowenii nauczyciele określają kryteria oceny, uwzględniając minimum wymogów programu nauczania danego przedmiotu. Muszą jednak przestrzegać zarządzeń wydawanych przez Ministerstwo Edukacji i Sportu, w których określa się zasady, metody i skalę oceny oraz podkreśla potrzebę zapewnienia przejrzystości stosowanych kryteriów i metod. Mogą także istnieć pewne *mechanizmy zabezpieczające*, jak na przykład na Węgrzech, gdzie kryteria oceny są ustalone w szkolnym programie zarządzania jakością, ale istnieje swoboda wyboru form oceny. Szkolny program zarządzania jakością zatwierdza kadra dydaktyczna, a szkolna rada zarządzająca i stowarzyszenia rodziców przedstawiają w tej sprawie swoje opinie. Program wymaga też zatwierdzenia przez organ prowadzący szkołę (zewnętrzny organ władz lub inną instytucję), przy czym odmowa jest możliwa w przypadku, gdy narusza on przepisy prawa, jest niezgodny z programem jakości władz lokalnych, lub nie spełnia wymogów programowych. W Finlandii kryteria oceniania dotyczące każdego poziomu kształcenia i kryteria określające dobre wyniki są ustalone w ogólnokrajowej podstawie programowej. Na różnych etapach tego procesu nauczyciele mogą pracować w zespołach. Na przykład we Włoszech rada pedagogiczna opracowuje ogólne kryteria,

ZAŁĄCZNIKI

których nauczyciele muszą przestrzegać, gdy oceniają uczniów w ramach przygotowanego przez szkołę planu organizacji kształcenia. Bieżąca ocena uczniów należy do obowiązków poszczególnych nauczycieli, natomiast zarówno ocena okresowa, co trzy lub cztery miesiące, jak i ocena końcowa jest dokonywana przez zespół nauczycieli, który pracuje z każdą klasą. Tak samo jest w Rumunii, gdzie kryteria oceny wewnętrznej uczniów ustala komisja składająca się z nauczycieli specjalistów realizujących daną część programu lub uczących określonego przedmiotu.

Wykres nr 4

Udział szkolnych organów/osób w ustalaniu kryteriów oceny wewnętrznej uczniów

Źródło: Euridice.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230).
2. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1646, ze zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 373, ze zm.).
6. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków przechodzenia ucznia ze szkoły publicznej, publicznej szkoły artystycznej, szkoły niepublicznej lub niepublicznej szkoły artystycznej o uprawnieniach publicznej szkoły artystycznej, do szkoły publicznej innego typu albo szkoły publicznej tego samego typu (Dz. U. poz. 1641, ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, ze zm.).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji i Nauki
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Rzecznik Praw Dziecka
8. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
9. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
10. Przewodniczący Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP
11. Kuratorzy oświaty

6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

Minister Edukacji i Nauki

Przemysław Czarnek

DKA-ZKO.0911.6.2023.łT
Warszawa, 05 października 2023 r.

Pan
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623.), odnosząc się do Informacji o wynikach kontroli nr P/23/059 pn. *Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim*, przedstawiam następujące stanowisko.

Zasady oceniania uczniów regulują przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹ oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych².

Osiągnięcia edukacyjne uczniów są oceniane w ramach oceniania wewnątrzszkolnego³. Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły⁴. Oznacza to, że szkoły autonomicznie podejmują decyzję o stosowanych przez siebie warunkach i sposobie oceniania wewnątrzszkolnego, które są uszczegółowieniem ogólnych zasad oceniania określonych w ww. przepisach. Przyjęte warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego powinny być wpisane do statutu szkoły.

Nauczyciele na początku roku szkolnego mają obowiązek poinformować uczniów i ich rodziców o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania, o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych oraz o warunkach i trybie uzyskania wyższej niż przewidywana rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych⁵.

Ustalone w szkole i zapisane w statucie szczególne warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego powinny być skrupulatnie przestrzegane.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, z późn. zm.

² Dz. U. z 2019 r. poz. 373, z późn. zm.

³ Zgodnie z art. 44b ust. 5 ww. ustawy.

⁴ Zgodnie z art. 44b ust. 10 ww. ustawy.

⁵ Zgodnie z art. 44b ust. 8 ww. ustawy.

Art. 98 ustawy - Prawo oświatowe⁶ wskazuje zakres spraw, które powinny zostać uregulowane w statucie szkoły. Zgodnie z tymi przepisami statut określa między innymi:

- organizację pracy szkoły,
- cele i zadania szkoły wynikające z przepisów prawa oraz sposób ich wykonywania,
- organy szkoły oraz ich szczegółowe kompetencje, a także szczegółowe warunki współdziałania organów szkoły oraz sposób rozwiązywania sporów między nimi,
- zakres zadań nauczycieli i innych pracowników szkoły, a także sposób i formy wykonywania tych zadań dostosowane do wieku i potrzeb uczniów oraz warunków środowiskowych szkoły,
- szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego uczniów,
- prawa i obowiązki uczniów, a także tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia,
- rodzaje nagród i warunki ich przyznawania uczniom oraz tryb wnoszenia zastrzeżeń do przyznanej nagrody,
- rodzaje kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary.

W przypadku szkoły dla dzieci i młodzieży statut określa także organizację i formy współdziałania szkoły z rodzicami w zakresie nauczania, wychowania, opieki i profilaktyki (art. 98 ust. 2 pkt 2 ustawy).

Konstrukcja przepisów ww. art. 98 ustawy, w których użyto sformułowania „w szczególności” oznacza, że uregulowania, które zostały wymienione we wskazanym przepisie powinny obowiązkowo znaleźć się w statucie, jednak nie ogranicza to możliwości określenia w statucie innych spraw, w zależności od typu szkoły, wieku uczniów czy uwarunkowań środowiskowych. Jak wynika z powyższego, katalog spraw, jakie powinny znaleźć się w statucie szkoły nie jest zbiorem zamkniętym i każda szkoła może w statucie ująć dodatkowo kwestie, które są ważne dla danej społeczności lokalnej.

Art. 88 ust. 7 ustawy - Prawo oświatowe określa, że organ lub osoba, o których mowa w art. 8 ust. 2 ww. ustawy⁷ zakładająca szkołę lub placówkę podpisuje akt założycielski oraz nadaje pierwszy statut. Natomiast projekt zmian w zapisach statutu lub nowy statut szkoły jest przygotowywany przez radę pedagogiczną⁸, która stanowi kolegialny organ szkoły w zakresie realizacji jej statutowych zadań dotyczących kształcenia, wychowania i opieki.

Kompetencje do uchwalenia zmian w statucie lub nowego statutu posiada rada szkoły⁹, a w szkołach, w których rada szkoły nie została powołana zadania rady szkoły wykonuje rada pedagogiczna¹⁰.

⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 900, z późn. zm.).

⁷ „Art. 8. 2. Szkoła i placówka, z zastrzeżeniem ust. 4-13, może być zakładana i prowadzona przez:

- 1) jednostkę samorządu terytorialnego;
- 2) inną osobę prawną;
- 3) osobę fizyczną.”

⁸ Art. 72 ust. 1 ww. ustawy.

⁹ Art. 80 ust. 2 ww. ustawy.

¹⁰ Art. 82 ust. 2 ww. ustawy.

Organ szkoły, jakim jest rada szkoły uczestniczy w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły (art. 80 ust. 2 ww. ustawy). W skład rady szkoły wchodzi nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli, rodzice wybrani przez ogół rodziców oraz uczniowie wybrani przez ogół uczniów.¹¹ Rada szkoły, zgodnie z kompetencjami, z własnej inicjatywy ocenia sytuację oraz stan szkoły i występuje z wnioskami do dyrektora, rady pedagogicznej, organu prowadzącego szkołę.¹²

Także rada rodziców (która reprezentuje ogół rodziców uczniów) może występować do dyrektora i innych organów szkoły, organu prowadzącego szkołę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły¹³.

Również działający w szkole samorząd uczniowski może przedstawiać radzie szkoły, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi szkoły wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów takich jak prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celami i stawianymi wymaganiami oraz prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu.¹⁴

Należy zaznaczyć, że dyrektor szkoły, który jest przewodniczącym rady pedagogicznej, zobowiązany jest do wykonywania swoich zadań we współpracy z radą szkoły (jeżeli została powołana), radą pedagogiczną, rodzicami i samorządem uczniowskim.¹⁵ Dyrektor realizuje uchwały rady pedagogicznej oraz rady szkoły podjęte w ramach ich kompetencji stanowiących.¹⁶

Reasumując, przepisy Prawa oświatowego zapewniają szerokie spektrum możliwości podejmowania przez organy szkoły inicjatyw w zakresie zmiany postanowień statutu, jeżeli regulacje statutowe są nieprecyzyjne lub budzą wątpliwości co do ich zgodności z przepisami. Inicjatywa dotycząca wprowadzenia zmian w statucie szkoły (tj. zarówno uchylecia obowiązujących postanowień jak również wprowadzenia nowych regulacji) może być podjęta przez każdy organ szkoły, w zależności od potrzeb i oczekiwań społeczności szkolnej.

Postanowienia statutu szkoły powinny być dyskutowane i weryfikowane przez organy szkoły już na etapie ich opracowywania przez społeczność szkolną. Wypracowanie postanowień statutu nie tylko zgodnych z prawem, ale także zaakceptowanych przez nauczycieli, uczniów i rodziców, jest bardzo istotne dla wszystkich członków społeczności szkolnej.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, zgodnie z art. 60 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, nadzoruje i koordynuje wykonywanie nadzoru pedagogicznego na terenie kraju, w szczególności nadzoruje działalność kuratorów oświaty w tym zakresie.

W celu realizacji tych zadań minister:

¹¹ Art. 81 ust. 1 ww. ustawy.

¹² Art. 80 ust. 2 pkt 5 ww. ustawy.

¹³ Art. 84 ust. 1 ww. ustawy.

¹⁴ Art. 85 ust. 5 ww. ustawy.

¹⁵ Art. 68 ust. 6 ww. ustawy.

¹⁶ Art. 68 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy.

ZAŁĄCZNIKI

- ustala podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, w tym zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego;
- kontroluje sprawność i efektywność nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty oraz przestrzeganie przepisów obowiązujących w tym zakresie, a także może wydawać na piśmie kuratorom oświaty wiążące ich wytyczne i polecenia, z wyjątkiem indywidualnych spraw rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnej;
- może organizować szkolenia, narady i konferencje dla kuratorów oświaty.

W latach 2018-2022 Ministerstwo realizowało w kuratoriach oświaty kontrole nt. *Realizacja przez Kuratora Oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli*. Ww. okresie przeprowadzono 14 kontroli w:

- 1) Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim (2018 r.),
- 2) Kuratorium Oświaty w Kielcach (2018 r.),
- 3) Kuratorium Oświaty w Warszawie (2018 r.),
- 4) Kuratorium Oświaty w Krakowie (2019 r.),
- 5) Kuratorium Oświaty w Opolu (2019 r.),
- 6) Kuratorium Oświaty w Białymstoku (2019 r.),
- 7) Kuratorium Oświaty w Szczecinie (2020 r.),
- 8) Kuratorium Oświaty w Lublinie (2020 r.),
- 9) Kuratorium Oświaty w Rzeszowie (2020 r.),
- 10) Kuratorium Oświaty w Poznaniu (2021 r.),
- 11) Kuratorium Oświaty we Wrocławiu (2021 r.),
- 12) Kuratorium Oświaty w Olsztynie (2021 r.),
- 13) Kuratorium Oświaty w Łodzi (2022 r.),
- 14) Kuratorium Oświaty w Gdańsku (2022 r.).

Wśród podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2023/2024, ustalonych 16 czerwca 2023 r., wskazane zostało m.in. „Doskonalenie kompetencji dyrektorów szkół i nauczycieli w zakresie warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego”. Placówki doskonalenia nauczycieli przygotowały ofertę szkoleń w ww. zakresie.

Z kolei, w Planie pracy Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie na rok szkolny 2023/2024 ujęto następujące szkolenia:

1. Ocenianie bieżące w aktach prawnych i praktyce szkolnej;
2. Ocenianie wewnątrzszkolne wspierające rozwój ucznia;
3. Wsparcie nauczycieli w badaniu efektów procesu dydaktyczno-wychowawczego - zadania doradcy metodycznego;
4. Ogólnopolskie przedmiotowe i interdyscyplinarne sieci współpracy i samokształcenia - dobre praktyki w zakresie oceniania wewnątrzszkolnego.

Nadzorowi pedagogicznemu sprawowanemu przez kuratora oświaty podlega, między innymi, przestrzeganie statutu szkoły oraz przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia.¹⁷ Kuratorowi oświaty zostały przypisane kompetencje do wszczynania czynności związanych z kontrolą statutu szkoły. Zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie Prawo oświatowe, kurator oświaty może

¹⁷ Art. 55 ust. 2 pkt 4-5 ustawy - Prawo oświatowe.

uchylić statut lub niektóre jego postanowienia, jeżeli są sprzeczne z prawem.¹⁸

Odnosząc się do wskazanej przez NIK potrzeby propagowania powołania w szkołach Rzecznika Praw Ucznia należy zaznaczyć, że zgodnie z art. 85 ustawy - Prawo oświatowe, zasady wybierania i działania organów samorządu uczniowskiego określa regulamin uchwalany przez ogół uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Organy samorządu są jedynymi reprezentantami ogółu uczniów. Ponadto samorząd ma prawo wystąpić do organów szkoły z wnioskiem dotyczącym wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.

Ministerstwo Edukacji i Nauki stoi na stanowisku, że o ile uczniowie powinni być informowani przez szkołę o swoich prawach i obowiązkach¹⁹ oraz prawnych warunkach wykonywania swoich praw przez reprezentację ogółu uczniów danej szkoły (dyrektor szkoły powinien w tym zakresie przestrzegać przepisów prawa i dokładać należytej staranności), to nie można utożsamiać tej wiedzy i obowiązku jej przekazywania w odniesieniu do hipotetycznej instytucji czy też z góry narzuconej formy działania, tzw. „Rzecznika Praw Ucznia”. Powołanie w szkole „Rzecznika Praw Ucznia” nie ma umocowania w przepisach prawa. Zgodnie z przepisami ustawy, to ogół uczniów sam decyduje o sposobie swojej reprezentacji (art. 85 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe). Stąd nie jest uprawnione przez NIK wskazanie potrzeby propagowania powoływania w szkołach konkretnej instytucji mającej charakter narzuconej formy reprezentacji uczniów.

Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich, których elementami są znajomość swoich praw i obowiązków oraz świadomość i prawo do samostanowienia, dokonuje się nie przez odgórne propagowanie/narzucanie uczniom określonej formy działania, zwłaszcza niewynikające z żadnego prawnego obowiązku, ale przez korzystanie z już istniejących uprawnień wynikających z przepisu art. 85 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe. Należy zauważyć, że powołanie i działanie w szkołach samorządu uczniowskiego jest skorelowane z treściami podstawy programowej kształcenia ogólnego i powinno być wykorzystywane jako element edukacyjny i wychowawczy w procesie kształcenia w szkole.

Z poważaniem

Przemysław Czarnek
Minister
/ - podpisano cyfrowo/

¹⁸ Art. 114 ww. ustawy .

¹⁹ Zagadnienia te są częścią obowiązkowych treści nauczanych w szkołach zgodnie z w podstawą programową kształcenia ogólnego.

6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAS

LKI.430.3.2023

Warszawa, 19 października 2023 r.

Opinia
Prezesa Najwyższej Izby Kontroli
do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki do Informacji o wynikach kontroli *Funkcjonowanie szkolnych systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania uczniów w województwie świętokrzyskim*

Na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki zawartego w piśmie z 5 października 2023 r. (nr DKA-ZKO.0911.6.2023.ŁT).

Z zadowoleniem przyjmuję stanowisko Ministra Edukacji i Nauki, który – w związku z wnioskami przedstawionymi w Informacji o wynikach kontroli – zadeklarował podjęcie działań mających na celu doskonalenie kompetencji dyrektorów szkół i nauczycieli w zakresie warunków i sposobu oceniania wewnątrzszkolnego oraz uwzględnienie zagadnień związanych z obszarem oceniania uczniów w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2023/2024.

Minister, odnosząc się do sformułowanego w Informacji o wynikach kontroli wniosku dotyczącego propagowania powołania w szkołach Rzecznika Praw Ucznia, stwierdził, że nie jest uprawnione *wskazanie potrzeby propagowania powoływania w szkołach konkretnej instytucji mającej charakter narzuconej formy reprezentacji uczniów*. Podkreślił, że zgodnie z przepisami oświatowymi organy samorządu uczniowskiego są jedynymi reprezentantami ogółu uczniów, a zasady wybierania i działania tych organów określa regulamin uchwalany przez ogół uczniów, natomiast powołanie w szkole Rzecznika Praw Ucznia nie ma umocowania w przepisach prawa.

W związku z tym należy podkreślić, że zamierzeniem NIK nie było narzucenie określonej formy działania czy też zwolnienie organów szkoły z obowiązku realizacji ich statutowych zadań, a tylko upowszechnienie wiedzy o możliwości powołania osoby, która pełniłaby funkcję Rzecznika Praw Ucznia. Jego rolą byłoby występowanie w obronie uczniów, popieranie zgłaszanych przez nich inicjatyw, reprezentowanie ich spraw. Wyniki kontroli potwierdzają, że działalność takiego Rzecznika w niektórych szkołach została pozytywnie odebrana przez uczniów i przyniosła oczekiwane efekty, m.in. w postaci rozwiązywania problemów na linii uczeń – szkoła. Wniosek NIK ma na celu propagowanie tego rodzaju dobrej praktyki.

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.